

6/2007

MUSEUM

МУЗЕЙ

ИЗДАНИЕ НА МУЗЕЯ НА СУ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

Автор и съставител - Цвета Тодорова
Компютърен дизайн - Мирослав Богданов

УНИВЕРСИТЕТСКО ИЗДАТЕЛСТВО „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

6/2007

ISSN 1312-1596

МУЗЕЙ

**СТАНЕТЕ ЧЛЕНОВЕ НА КЛУБ „ПРИЯТЕЛИ НА МУЗЕЯ НА
СУ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“**

**За контакти: 986 16 80, 9308 558, 9308 279
E-mail: museum@uni-sofia.bg**

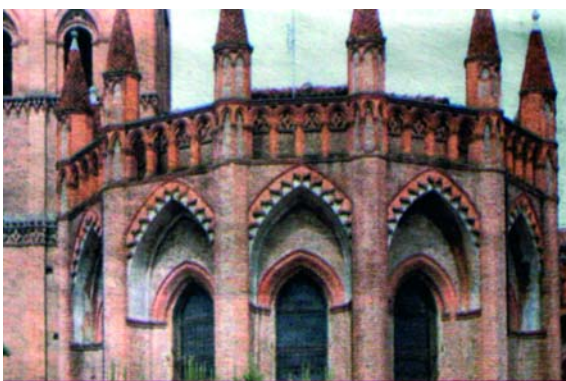
**РАБОТНО ВРЕМЕ:
Вторник, четвъртък 14 - 17ч.**

БИОГРАФИЯ НА АЛМА МАТЕР

ALMA MATER STUDORIUM

Това е мотото на първия университет в света, започнал да удостоява студентите си със степени – университетът в красивия италиански град Болоня (сн.1). Точната дата на създаването му е неизвестна. Записал в анализите си имена като на Данте Алигиери, Франческо Петрарка, Коперник, Умберто Еко и пр.

Първоначално университетите са нямали сграден фонд и лекциите са се провеждали в църкви, лични домове и други обществени места. Един от първите започнали да купуват или наемат стаи, е Кеймбридж. Традиционно бакалавърско образование в него е продължавало 6 години.

1

2

Според апостолически статут от 1215 г. право да преподават изкуства имат само хора, навършили 21 г., след като са специализирали в тази област поне 6 години. От преподавателите се е изисквал и твърд ангажимент да работят поне 2 години. Още по-високи са били изискванията в областта на теологията – кралицата на науките през Средновековието. В тази сфера е било необходимо натрупване от поне 8 години учене, от които 3 – в специализирани курсове.

Правото е първата и до XIV в. единствена дисциплина, изучавана в Университета в Болоня. От това време наред с училището на юристите започва да функционира и училището по изкуствата, в което се изучават медицина, философия, математика, астрономия, логика, реторика и лингвистика (сн.2). Покриването на бакалавърската степен е ставало във факултета по либерални изкуства.

3

За разлика от днес през Средновековието курсовете са се определяли в зависимост от наличието на книги. Студентите не са имали право да си избират отделни дисциплини в програмата, но са могли да изразяват предпочитания при кой преподавател да се явяват. Съвременниците им надали биха издържали на тяхното темпо – лекциите са започвали в 5-6 часа сутринта (сн.3). По-ниска е била и входната възраст на студентите – обикновено на 14–15 години, а в някои случаи в аулите са седели и 13-годишни деца. Повечето международно известни университети по това време са имали и своеобразна акредитация – били са регистрирани, а преподавателите им са били стимулирани да гостуват като лектори и в други държави.

Най-старият университет в света, съществуващ и до днес, обаче не е европейски. Това е университетът „Карауин“ в Мароко, създаден още през 859 г. от Фатима Ал-Фихри – дъщеря на богат търговец, вложила цялото си наследство в тази мисия. Втори в арабския свят е университетът „Ал-Азхар“ в Каиро, създаден през 988 г.

(Из Т. Петрова. Из коридорите на университетското минало. – В: в. Сега, 14 май 2007)

1100 ГОДИНИ ОТ УСПЕНИЕТО НА СВЕТИ КНЯЗ БОРИС I (852–889)

Оставил трайни следи в паметта на българската църква, народ и държавно развитие. Необичайната почит към този български владетел се дължи на изключителната му роля в българската историческа традиция за въвеждането на християнството (сн.4) и славянската писменост в българската държава. Починал на 2 май (събота) 907 г. и след смъртта му е провъзгласен за светец от новоучредената българска църква.

4

И тъй владетелят на българите (Борис)... се съгласил на мир, ако и по-рано да бил дързък. Освен това и неговите хора били измъчвани от глад... поради това всички лесно се съгласили да приемат християнското кръщение, а техният владетел приел да се нарича Михаил по името на императора. Там били изпратени отбрани архиереи, за да укрепят християнската вяра.

(Из Йосиф Генезий. „Царе“ (византийски историк от първата половина на X век)

5

Владетелят на българите Булгар, като се покръстил заедно със своя народ, готово да укрепнал във вярата, че не след много време оставил управлението на царството си на по-големия си син и станал монах. Но тъй като поквареният от безверие негов син, принасял жертви на идолите, бащата, разпаден от религиозна ревност, си възвърнал царството, нападнал сина си, избол му очите, хвърлил го в тъмница. И като предал царството на помладия си син, навлякъл монашеското рухо, с което благочестиво се успокоил.

(Нагнис от една църква във Верона – Италия)
(сн.5)

6

7

След смъртта на архиепископ Методий през 885 г. именно княз Борис I е владетелят, който приема радушно преминалите в България в резултат на гоненията от страна на немското духовенство Кирилометодиеви ученици – Климент, Наум и Ангеларий. Ангеларий скоро умира, а двамата просветители Климент и Наум пристъпват към организиране на прочулите се през онова време книжовни средища в Плиска и Девола-Охрид. (сн.6)

5

Владетелите, които чрез своето дело са положили основите на по-сетнешния неудържим възход на българската държава, се броят на пръсти. Сред тях се откроява „великият, честният и благоверният“ княз Борис – държавникът, човекът, дипломатът.

(Из В. Гюзелев. Княз Борис Първи. България през втората половина на IX в. С., 1969) (сн.7)

И ние днес не можем без удивление да следим дейността на този гениален човек, вдъхновяван от постоянната мисъл наред с широката християнска проsvета да осигури на българския народ условията за по-голяма духовна независимост и по-самостоятелно културно развитие.

(Из П. Мутафчиев. Книга за българите. С., 1987)

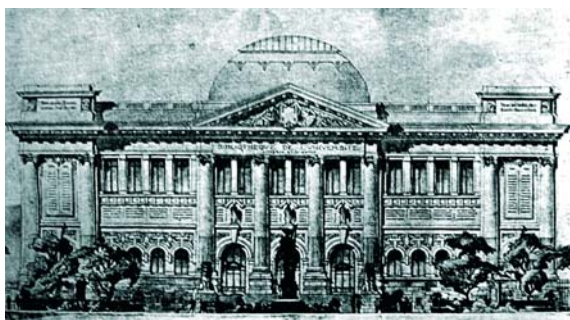
Не е случаен и изборът на един чужденец (френския архитект Анри Бреасон) за идеен акцент в проекта си за фасадата на първата университетска сграда – Ректората – да пресъздаде триумфална арка на българската култура от времето на княз Борис I, за съжаление неосъществена в резултат на промените, направени при реализацията на проекта от арх. И. Миланов.

ИЗГЛЕДЪТ НА УНИВЕРСИТЕТСКИТЕ СГРАДИ СПОРЕД АРХ.АНРИ БРЕАСОН (1912 г.)

Благодарение на любезното съдействие на специалистката при Катедрата по етнология Мелена Кусева можем да получим един визуален изглед на университетските сгради според проекта на френския архитект Анри Бреасон от 1912 г., чиито фотоси са публикувани в сп. Съвременна илюстрация (№ 14, 1912, 12-14). Те изобразяват Химическия институт (сн.8), Библиотеката на Университета (сн.9), Мунералогическия институт (сн.10), Юридическия

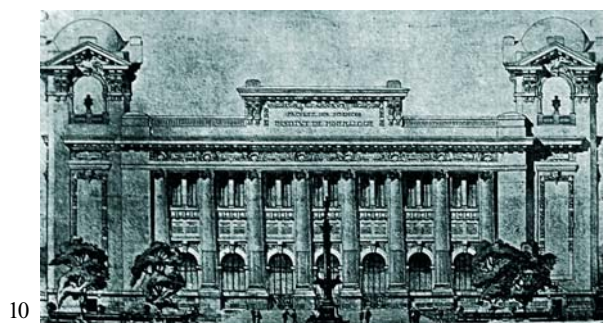
8

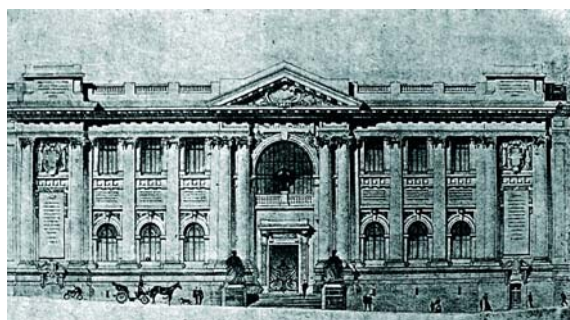
9

факултет (сн.11), Ректората (сн.12) и Историко-филологическия институт (сн.13). Прави впечатление обособеният ансамбъл от 6 самостоятелни сгради, сред които освен тази на Ректората, са проектирани сгради за Библио-

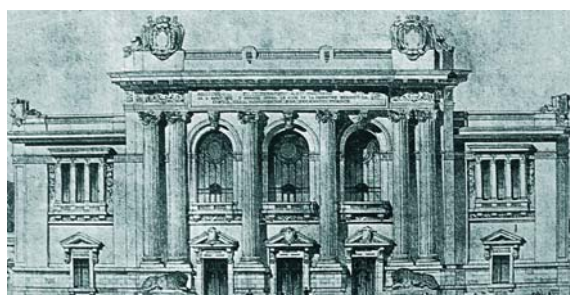
курс от 1906 г.), през 1904 г., Столичната община обявява конкурс за оформяне на пространството около храм-паметника „Александър Невски“. Той е спечелен от арх. Никола Лазаров, в чийто градоустройствен проект е разработен подробно и ансамбъл за университет като система от няколко наредени един до друг блока, предназначени съответно за ректорат, историко-филологически, юридически, минералогически и зоологически факултет. Но най-интересното е, че сградата на Ректората, ситуирана на днешното ѝ място в план представлява пълен прототип на сегашната, като се започне от трапецовидната форма и размерите на плана, през овалното фоайе и трите осветителни двора, тангиращи централната стълба, и се стигне до конкретното оформление на челната фасада. В предложението на НИПК за обявяване на паметниците на културата в София от 1977 г. се твърди, че проектът на Бреасон (сн.14) впоследствие е бил преработен от арх. Лазаров. Сведения, които да потвърждават това, не

10

11

12

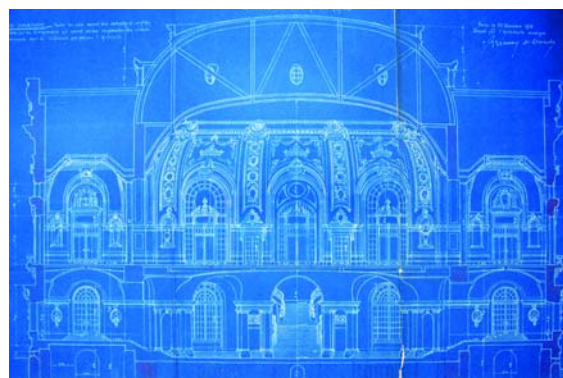

13

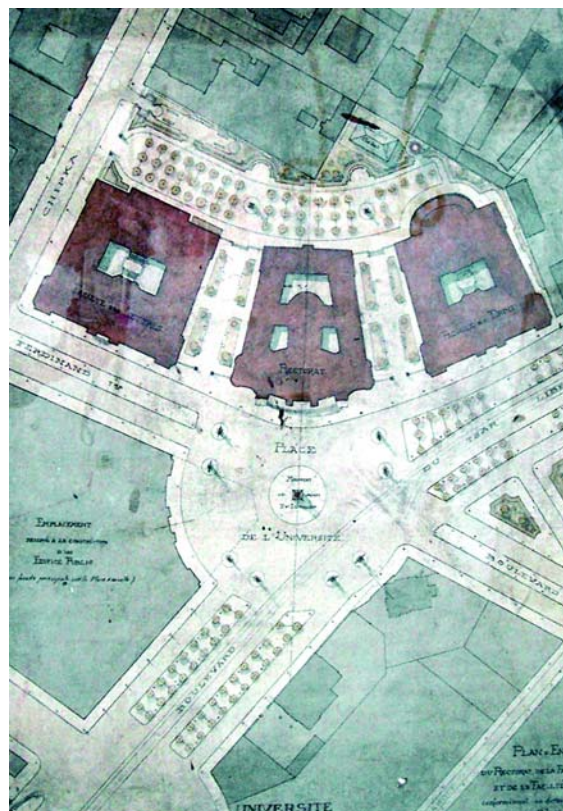
теката на Университета, за институтите на отделните факултети и за Юридическия факултет. Купол е предвиден за зданието на Библиотеката, но за това на Ректората е проектиран пресечен купол. Скулптурни фигури на лъвове-пазителни има пред входа на Ректората (лезнали) и пред входа на Библиотеката (седнали).

ЗА ИСТОРИЯТА НА РЕКТОРАТА СПОРЕД АРХ. НИКОЛАЙ ТУЛЕШКОВ

Има един интересен факт, който досега е убягвал от вниманието на историографите. Две години преди това (международния кон-

14

14

успяхме да открием. Единственото свидетелство за по-нататъшното развитие на проектирането е екземплярът с работни проекти на Ректората и корпусите на Юридическия и Историко-филологическия факултет, изработени според надписите главно през 1912 г. Този комплект е подарен през 1940 г. на арх. Любен Константинов лично от автора. Никъде върху многобройните чертежи и в текстовите части, написани на български и френски, не фигурира името на арх. Лазаров. Затова може да се приеме, че Бреасон е ползвал в работката си идеите на Лазаров за функционалната организация и фасадното оформление на Ректората и факултетите.

Проектите на Ректората са за триетажна сграда с богато разработени интериори. Пространствата са внушително високи. Така откъм главната фасада са предвидени едно над друго само главното фоайе и аула максима. Останалите части са решени в три етажа, съдържащи канцелариите на Ректората и деканатите. Предлаганият архитектурен образ е изключително пластичен, разработен в ренесансов дух. На мястото, където днес стоят статуите на дарителите, се е предвиждало да има бронзови лъвове, а пред постаментите на средните колони трябвало да бъдат поставени сегящите фигури на Платон и Сократ. Замисляло се е създаването само на един централно рзположен елипсовиден пресечен купол, рамкиран чело на атиката с две сложно моделирани картуши...

Докато се подготвя за изграждането на Ректората, Ефорията решава да поднови проекта. Затова възлага на арх. Йордан Миланов да преработи чертежите на Бреасон така, че сградата да стане пететажна с 89 вместо първоначалните 59 помещения, от които 15 да бъдат аудитории. Така освен Ректората и деканатите, зданието можело да поеме и двата факултета – Юридическия и Историко-филологически, тъй като на този етап не се предвиждало изграждането им на самостоятелни сгради, проектирани от Бреасон...

Произволните промени засягат тежко и арх. Бреасон, който неколкостранно прави опити да спре това безобразие, но напразно. Накрая чрез Международния съд в Хага той осъжда Ефорията за му заплати обезщетение в размер на 200 000 златни франка...

Преработките, извършени от арх. Миланов, освен вътрешното разпределение засегнали чувствително и фасадното оформление. Например главните входове са сводести вместо правоъгълни, структурата на страничните прозорци е госта разпокъсана, към централния купол са добавени две странични кулообразни мансарди, с които покривът излиза по-тежкия. Въобще сградата придобива още по-еклектичен вид с подчертано бароков характер, докато в оригиналния проект преобладават ренесансовите форми. В интериора бароковите мотиви са още по-изразителни и пищни...

С всичко това е трябвало да се съобразява арх. Любен Константинов, когато на 13 април 1940 г. му възлага да проектира разширение на Университета. Проектът е готов още през лятото на следващата 1941 г. и на 8 декември немското строително дружество „Циклоп“ започва изкопните работи. Строителството продължава с малки прекъсвания до 1944 г., като двете странични крила били издигнати до втора плоча. След разгрома на хитлеристка Германия строителното дружество е конфискувано за репарации и на неговата база се основава съветско-българският строителен тръст „Совболстрой“. Той незабавно подновява строителните работи и ги завършва в общи линии през 1952 г. (сн.15)

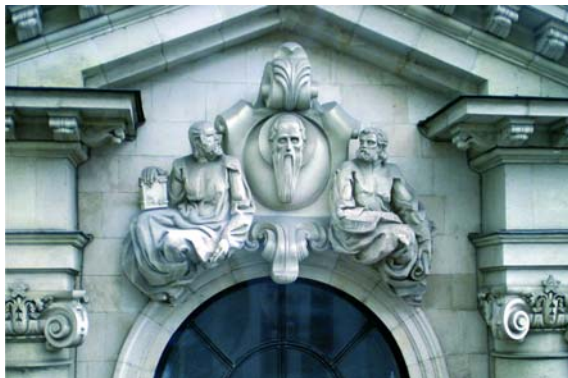
15

Успоредно със строителството продължават и проектантските работи. През 1951 г. арх. Константинов проектира физкултурен салон върху днешното място на Художествената галерия. Този проект и крайният блок на северното крило обаче не се реализират...

Източната част на северното крило се доизгражда по първоначални проекти едва в годините между 1972 и 1985 г. и с нейното завършване може да се счита, че приключва шестдесетгодишната строителна одисея, най-дългата в съвременната история на София.

Трябва да се подчертае, че обликът на Университета в завършения му вид е дело изцяло на арх. Любен Константинов. Вижда се, че от разработките на арх. Бреасон са се запазили само някои общи композиционни и архитектурно-художествени моменти в организма на централния корпус. В същото време арх. Константинов не само изгражда страничните крила в единен класистичен дух, но и приобщава към тях Ректората чрез префасадирването му... Лошо оразмерените и недобре кореспондиращи с прозорците на аула максима главни врати той преработва от засводени в правоъгълни, обединява разпокъсаните разнотилни странични прозорци в единен вертикален елемент, успокоява силуета на атиката. Пластичният език на фасадите става още по-изразителен с въвеждането на богата скулптурна украса, изработена от наши най-видни творци. Фигуралните композиции на бул. Руски са дело на Михайло Парашчук, по бул. Толбухин (дн. В. Левски) – на проф. Иван Фунев, по

ул. Шипка – на проф. Любомир Далчев, а по ул. Климент Охридски, както и последните три в новия блок – на проф. Любен Димитров (сн.16). Арх. Константинов е искал да реализира и иде-

16

ите на Бреасон за поставяне на фигури на Платон и Сократ под постаментите на средните колони на Ректората, както и за скульптурането на картуши върху атиката, но за съжаление не успява да се наложи...Взрадените колони запазват своето оригинално оформление в йонийски ордер от времето на арх. Миланов.

След петнадесетгодишна непрекъсната работа самопожертвувателният труд на арх. Любен Константинов (в края на строежа той дори спи в Университета на чертожната си маса) се увенчава с реализацията на една блестяща творба, която представлява неделима част от архитектурния пейзаж на нашата столица.

(Из Университетът 80 години история на сградата, София, № 11, 1985)

СТЪКЛОПИСИТЕ ОТ ЦЕНТРАЛНОТО ФОАЙЕ НА 75 ГОДИНИ

Изпълнени са през 1932 г. по проект на проф. Иван Пенков върху 11 прозореца от немската фирма „Майер“. Придават изключителна естетическа красота и тържественост на главното фоайе, стълбището и предверието при Аулата. По време на бомбардировките през 1943 и 1944 г. 4 от стъклописите са изцяло разрушени, а останалите са значително повредени. Много решения и опити за реставрация за вземани до 1981 г., но възстановителни работи не се започват поради изключителната трудност на обекта.

След продължителна подготовка и преговори в контекста на тържественото отбелязване на 1300-годишнината на българската държава в началото на м. март 1981 г. в Берлин е подписан договор от зам.-ректора на Университета проф. д-р Христо Панайотов и ген. Директор на ВТП „Хемус“ П. Маринов с външнотърговското предприятие на тогавашната ГДР „Лимекс“ и фирмата „Шолцел“, която да осъществи реставрацията. Проектите по възстановяването са на акад. Дечко Узунов. Реставрират се наличните фигури на

17

манастири и групи исторически здания, както и централните образи на св. св. Кирил и Методий, на княз Борис I и цар Симеон, на св. Климент Охридски и Йоан Екзарх (сн.17)

СИМВОЛИКАТА В АРХИТЕКТУРАТА НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ

Символът е синтезирано познание, хвърлящо невидим мост между миналото и реалността на съвременното всекидневие. Именно в света на идеите символът е елемент на връзка, богата на опосредстващи звена и аналогии. Без неговото участие е трудно да се осмисли или съобщи каквото и да било.

Като културен и духовен феномен, като интелектуална общност и пазител на ценности, Университетът възпроизвежда своя специфична символна система. Училищата и университетите в Европа възникват през средновековието под егидата на църквата. Затова съвсем естествено е да се утвърди и съхрани през годините традиционната символна връзка между религиозния храм и храма на знание-

то, а университетите да заимстват църковната символика и ритуали.

Съвкупност от всички светилища, обединил кръглите и квадрантните форми, сводовете, аркадите, колоните и капителите, сивотата на камъка и многоцветието на стъклописа в най-хармонични съчетания, храмът е творение на общността и цялостен свят от символи на прехода между видимото и невидимото, естественото и свръхестественото. Храм означава в същото време не само постройка със сакрален характер, но се явява и символ за светилище във всякакъв смисъл, както и възвишен стремеж, който цели да сътвори някакво духовно културно пространство във всекидневието.

В българския случай нещата се натрупват постепенно във времето, като следват неизменно европейската традиция. На преден план видимо се откроява архитектурата на първата университетска сграда – Ректората. Тя е строена по проект на френския архитект Анри Бреасон, който през 1906 г. печели конкурса за университетска сграда в София. В неговия проект от декември 1912 г. преобладават изтънените форми на френския ренесанс. Фасадата на Ректората затваря пространството на представителните помещения – главния вестибюл (сн.18) и аулата (сн.19). Представлява триумфална арка на българската култура от времето на княз Борис I с параден вход, флангиран от два лъва-пазители и статуи на гревните гръцки философи (Платон и Сократ) между тях. В горната част архитравът завършва с ажурна колонада и две фигурални композиции с паметната за българския дух 886 година, отразяваща приемането на славянската писменост и култура на територията на средновековна България.

18

По искане на Ефорията „Братя Евлогий и Христо Георгиеви“ нейният главен архитект Йордан Миланов, завършил архитектура във Виена, променя фасадата и репрезентативния характер на сградата на Ректората. Негово дело е голямата аудитория № 14 и увеличаването на помещенията за преподаватели и семинари от 39 на 75. Освен това той внася значителни изменения в архитектурния облик на фасадата чрез внушителния централен купол и монументална пластика.

19

19

Архитектурните внушения на първата университетска сграда съдържат цялата гама на храмовия ансамбъл, съдържащ елементите на парадния вход (сн.20), колоната, капитела (тип йонийски), скулптурите (сн.21), декоративните детайли, цветната стъклопис

20

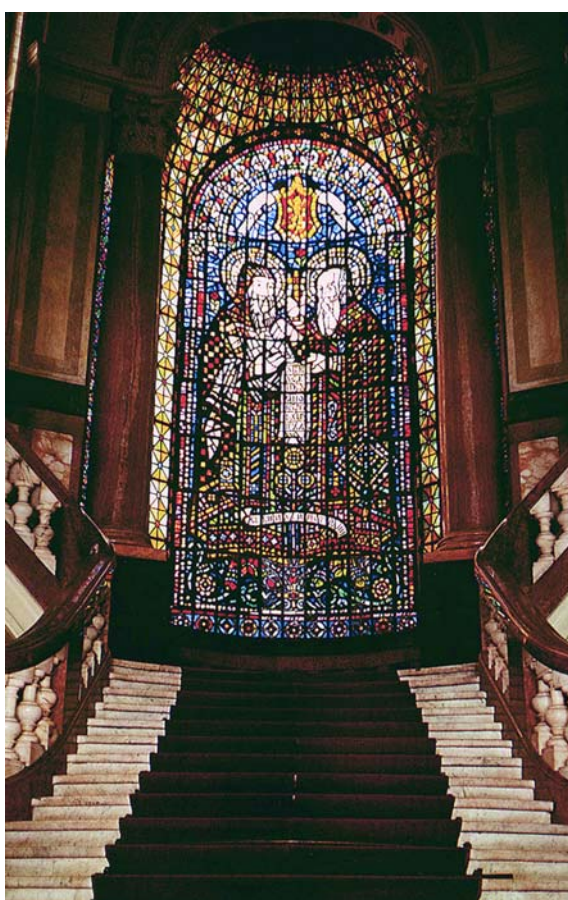

21

крояващото се присъствие на дървото и факлата с огъня на познанието и светлината (сн.23), на образите на дарителите. В този контекст особен символен смисъл на дървото на живота въплъщава колоната със своята основа и капител. (сн.24) Тя дарява живот на сградата, която поддържа, но може да бъде и символ на световната ос или на опорите на знанието. Колоната е в логичното съчетание с парадния

23

22

(сн.22), представителния вестибюл, стълбището (сн.22), аулата, импозантният интериор с от-

24

вход, носещ символиката на прага, на навлизането в новия свят на науката, флангиран от скулптурите на два лъва (по проекта на Бреасон) (сн.25), които по принцип пазят входа към съответното светилище. На същото основание скулптурите на два лъва като стражеви фигури, държащи под лапите си топки (соларен символ), са поставени на входа на университетската библиотека. Следват стълбите (стълбището) (сн.26), символизиращи различни-

25

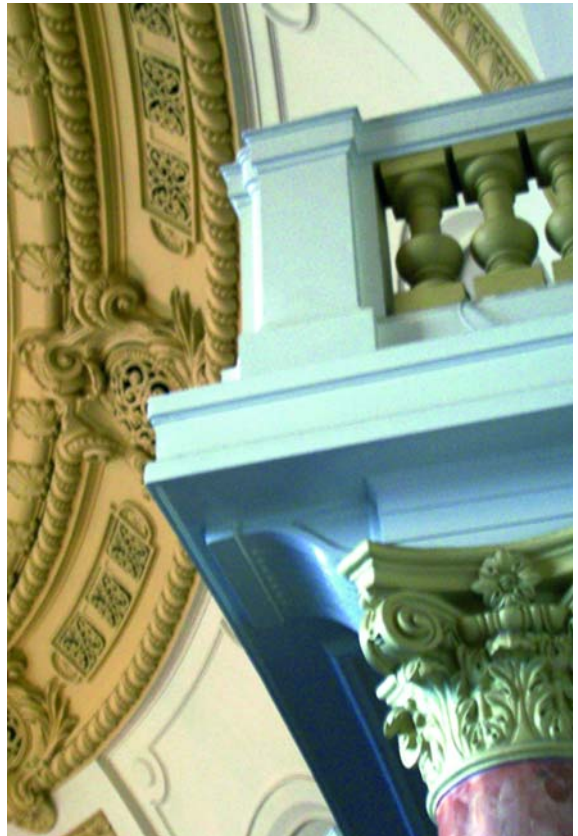

26

те нива в йерархията на света, връзката между небето и земята, преодоляването на профанното и навлизането в сакралното пространство, в случая водещи до най-представителното помещение – залата за тържествените академични събрания и церемонии (аулата). Като предверие на древногръцки храм тя излъчва внушителност и великолепие. Елипсовидният, богато декориран с пластич-

27

28

на украса, таван символизира космическото яйце с неговата универсална цялост, време и пространство, скрит произход и тайна на битието, потенциал, велик кръговрат, възкресе-

29

ние и надежда (сн.27). На източната страна е издигнат подиумът с катедрата, обгърнати от колонада с балконт (сн.28). Арковидни прозорци със стъклопис, изобразяваща книга с перо, атомна решетка, факла (сн.29). Такова е излъчва-

30

нето на централното сакрално пространство на аулата. (сн.30)

Цветната стъклопис с художествените ликовете на светите братя Кирил и Методий, на изтъкнатите средновековни владетели княз Борис I и цар Симеон, на просветителите и книжовниците от тяхно време свети Климент Охридски и Йоан Екзарх е идейно-естетично допълнение към цялостния облик на представителната университетска сграда. А достолепните бронзови скулптури на двамата щедри дарители на Университета Евлогий и Христо Георгиеви от Карлово сполучливо оформят парадния подстъп към Алма матер.

Развитието на архитектурния образ на Софийския университет в следващите години се осъществява чрез уметото приобщаване на северното и южното крило от двете страни на централната сграда, завършени през 1952 г. Архитектурният детайл продължава по фасадата с нови образи и форми, в които символично присъстват двойките на девойка и младеж с книга, на старец и младеж, както и стилизираните образи на патрона и факлата с огъня на знанието. (сн.31, 32, 33)

В търсене на експозиционно въздействие в Музея на Софийския университет художници-

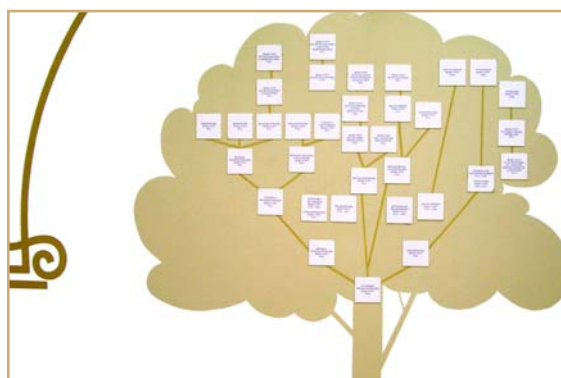
31

32

33

34

те-дизайнери от Националната художествена академия умело използват един от типичните архитектурни символни елементи на университетската сграда. Това е повтарящият се във всички зали детайл на йонийския капител, стоящ в тясна връзка със символиката на колоната и храма. В същата смислова категория е и сполучливият образ на дървото (сн.34), отразяващ развитието на факултетните структури с неговата многопластовост и

универсална концепция за единство на цялото. Клоните му отразяват символично хронологичното деление на университета на отделни факултети (използван още от средновековието традиционен начин за структуриране на отделните науки чрез символа на Световното дърво).

(Из Ц. Тодорова, Символиката в архитектурата на Софийския университет. Научно съобщение на IV международен семинар Университетски четения и изследвания по българска история, гр. Смолян, 11–13 май 2006)

ПОГЛЕД ОТ УНИВЕРСИТЕТА

От днешна гледна точка любопитно би било да се погледне от покрива на Университета към околната среда на 30-те години на ХХ в. Особено силно е впечатлението за липсата на какъвто и да е автомобилен трафик по тогавашния бул. Фердинанд (дн. В. Левску), затор-

35

36

мозяващ уличното движение в съвременните му измерения. (сн.35, 36)

100 ГОДИНИ ОТ УНИВЕРСИТЕТСКАТА КРИЗА ПРЕЗ 1907 г.

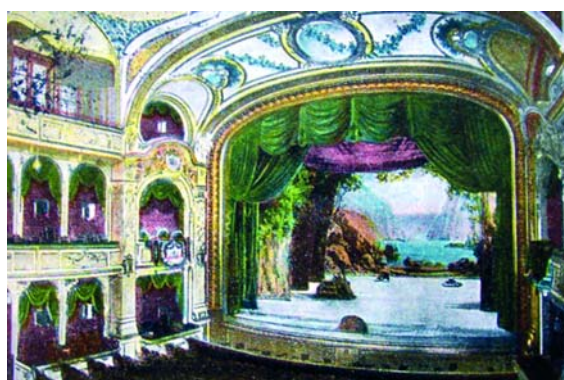
Никога, може би, зависимостта между тревожното политическо положение у нас и съдбата на Софийския университет не е била тъй тесна и тъй пълна с опасности, както след необикновената случка от 3 януари 1907 г. – демонстрацията против Княза пред Народния театър... (сн.37, 38)

Сравнително по-пълно, макар и с крайно дързък тон и твърде тенденциозно, ги преда-

ва, на другия ден след случката, органът на безогледната опозиция Балканска трибуна. На

37

38

уводно място, с ликуващо злорадство, този вестник пише на следния ден, но с дата 5 януари 1907 г.:

„Свърши се!... Княжеското достойнство претърпя вчера един пълен и окончателен прогром... Хиляди души студенти, хиляди свободни граждани, хиляди топли български сърца подсвиркаха, и, което е още по-ужасно, гюджюкаха царската особа на българския владетел!... Тридесетте покани, които министър Шишманов изпрати на студентите и с които мислеше да ги обаи и спечели, по решение на студентското събрание бидоха повърнати. На откриването на Народния театър, се давало не народен, а „царски характер“ и студентите не можели да фигурират наред с дворцовите лакеи. Какво гордо движение на свободната българска душа!... Точно в 9 часа, когато княжеската каляска пристигна пред театъра, хиляди железни свирки изпищяха, хиляди разпалени от негодувание гърла извикаха „долю“,

39

40

„хуу“ по адрес на княза (сн.39, 40, 41). Последният очакваше почести, а намери позор... Четири ескадрона, една дружина пехота и гвардията трябваше да дойдат, за да разгонят с голи шапки и камшици манифестантите...”

Опомнил се най-първо Д. Петков, който в изстъпление извикал на градоначалника: „Стреляйте в месо тия вагабонти!“...

След това дойде затварянето на университета, ловитбата на студентите из софийските улици и изпращането им в казармите. В началото на м. март същата година Димитър Петков беше убит...

В доклада на министър-председателя Д. Петков от 5 януари 1907 г. се посочва:

„Правителството на Ваше Царско Височество, проникнато от мисълта за запазването на Държавната глава и потресено от дезорганизацията на учащата се младеж, на която снощната манифестация е

41

скръбен признак, с постановление на министерския съвет, от днешна дата № 1, реши да реорганизира учебното дело и висшето учебно учреждение в Княжеството. И като първа мярка, то реши университетът да бъде закрит за 6 месеца, а като естествено последствие от това, да се уволнят всичките професори при университета. Това решение ще бъде внесено в Народното събрание за одобрение.“...

Академическият съвет, изпратен пред погазените си права и пред незаслуженото възмездие, заема с пълно чувство на отговорност и с оная нравствена смелост, която изтича от чиста съвест и от зряло съзнание за дълг, своето добре обмислено и твърдо решение... че указът № 3 не почива на законни основания...

В броя си от 11 януари 1907 г. Ден излиза със статия, посветена на манифеста на професорите (10.01.1907): Манифестът на професорите... с всичката своя сдържаност пада като един тежък блам върху днешното правителство, какъвто никое друго правителство не си е навличало... С бруталното закриване на университета и с уволняването на професорите, зарад една демонстрация, за която те не могат да носят никаква, ни пряма, ни косвена, отговорност, правителството извърши това тройно престъпление. И, както трябваше да се очаква, професорите заденати и в своето лично достойнство и в достойнството си на представители на потъпканата академическа свобода, излязоха да кажат на правителството, с жеста на възмущението, справедливия урок на цялата българска интелигенция...

Най-сетне, независимо от всичко друго, предстояло е да се празнува на 2 май 1907 г. всенародно хилядогодишнината на цар Бориса. Но как би могло да мине това тържество в прославата на Борисовата просветна политика и на неговия велик сътрудник Св. Климент, който е и патрон на затворения университет – без участието на българските учени и при разстроено висше учебно заведение?...

Министър Апостолов... замисля най-сериозно да отвори университета със свършено нови преподаватели... Това не е било лека работа при стеснението на малцината достойни кандидати у нас да се отзоват на поканата на министъра и при създаденото вече настроение против всеки опит за импровизиране на някакъв университет, подчинен напълно на правителството. И все пак правителството успява донякъде в усилията си да скърпи, въпреки отказа на мнозина, подобие на една учена колегия...

Едни от новоназначените професори извършват падението си от карьеристични подбуди, други от слабохарактерно подчинение пред волята на правителството, и за да му служат в експеримента. Но, очевидно този състав, който предизвиква само иронична усмивка или сарказъм, не задоволява и самото правителство, та наскоро то подлавя отново

34

вързките си с бившите професори, за да ги склонят към възвръщане...

...Така се развиваха и свършиха преговорите с министъра Апостолова, с когото вече никакви преговори не могат да се водят. Какво ще стане с университета след това, колегията не може да знае. Тя смята, обаче, че от своя страна стори всичко възможно, щото като запази своето морално достойнство, да даде възможност на правителството, да отвори един жизнеспособен, автономен български университет, значението на който е голямо не само за нашата младеж от многобройните гимназии на целокупна България, но и за цялата наша народна култура, за нашия политически престиж и за бъдещата наша държавна дейност на Балканския полуостров.

София, Петровден 1907 год.

Професорската колегия на стария университет

* * *

След упорита борба най-сетне вратите на българския университет пак се отвориха, и ние бившите професори влизаме в него с гордото съзнание, че заедно с нашето студентство изпълнихме дълга си към своята *Alma mater*, като съдействахме със слабите си сили да спасим честта ѝ, а с това и своята чест. И слава Богу българският университет сега се възражда, морално още повече издигнат, и съвсем очистен от осквернението, което му се нанесе.

Не можем в моя тържествен час да не дам израз на голяма признателност към цялото българско общество, което като един човек се дигна да брани и успя да отбрани своя най-висш културен институт от небивало посегателство. Особена хвала изказваме на българския печат, на българските обществени водители и дейци и на всички научни и обществени корпорации, които застанаха на наша страна.

Почваме пак своята просветителна дейност с твърда воля, достойно да се издължим народу за подкрепата му и за честта, която ни оказа, като храним при туй дълбоко уверение, че отнетата със закон университетска автономия ще бъде още в първата законодателна сесия съгласно с даденото ви от сегашното правителство обещание, подкрепено и чрез изявленията на всички политически народни партии, изново узаконена.

Да живее свободата на българската наука!
София, 31 януари 1908 год.

От професорите на университета

(Из М. Арнаудов. История на Софийския университет Св. Климент Охридски през първото му полустолетие. !888 – 1938. С., 1939).

УНИВЕРСИТЕТЪТ ПРЕДИ 85 ГОДИНИ

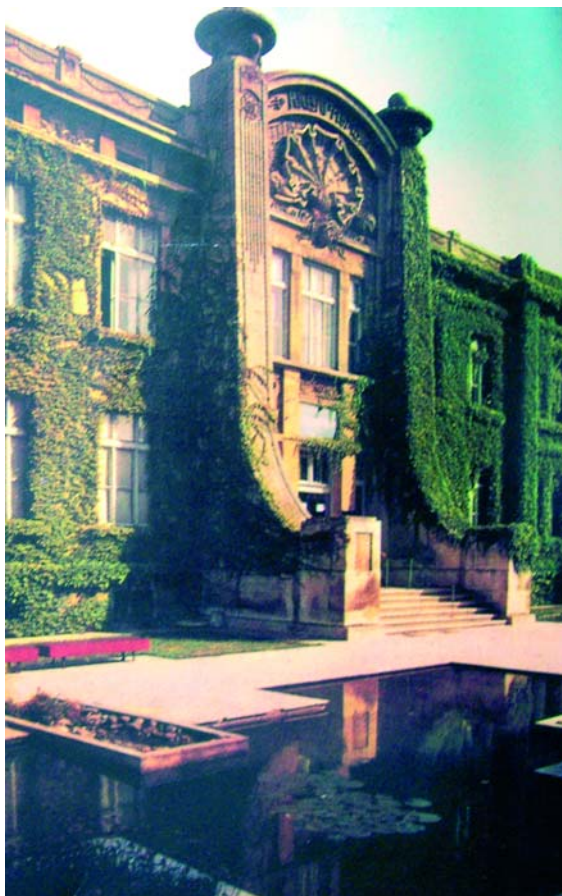
През академичната 1921–1922 г. Ректор на Университета е проф. Любомир Милетич,

проректор – проф. Методи Попов. Декани: на Историко-филологическия факултет – проф. Михаил Арнаудов, на Физико-математическия факултет – проф. Захари Караогланов, на Юридическия факултет – проф. Димитър Мишайков, на Медицинския факултет – проф. Владимир Алексиев, на Агрономическия факултет – проф. Янаки Моллов. Библиотекар – Стоян Аргиров. Университетската канцелария–секретариат и квесторат–на ул. Шипка 4. Учебната такса на семестър за Историко-филологическия е 500 лв., за Физико-математическия–300 лв., за Юридическия – 800 лв., за Медицинския – 400 лв. и за Агрономическия–100 лв.

Общият брой на професорите е 107, на доцентите – 17, а на лекторите – 5. През летния семестър на 1920–1921 г. студентите са 3980 (3296–мъже и 684 жени), а през зимния семестър на 1921–1922 г. намаляват на 2060 (1598 мъже и 462 жени) поради увеличените такси.

75 ГОДИНИ ОТ СЪЗДАВАНЕТО НА ВАРНЕНСКИЯ АКВАРИУМ С МУЗЕЙ

За улеснение на изследванията на черноморската акватория от студентите по природни науки през 1932 г. е създадена морската станция с аквариум и музей при Софийския университет в гр. Варна (в сграда от 1911 г.) (сн.42). Морската станция има задължението да доставя на Университета и училищата препарирани морски организми, необходими за обуче-

нието по естествени науки. Освен това чрез аквариуми с морска и сладка вода посетителите се запознават с животинския свят на водите. Станцията се ръководи от уредник, професор в Зоологическия институт при Университета, а в лабораториите ѝ се извършват изследвания по биология и хидрология на Черно море. Този неин статут и ангажименти към обучението по естествени науки е фиксиран в специален правилник, одобрен от Академичния съвет на 1 юли 1932 г. През 1954 г. към аквариума е основан научноизследователски институт по проблемите на морето, риболовната и рибната промишленост, което прекъсва връзката на аквариума с Университета. В музея са събрани стотици видове риби, молюски, актинии, раци, охлюви, както и обитатели на сладководните басейни. Специално място е отделено на природните богатства, извлечени от Черно море – от морската сол до нефта.

ОФИЦИАЛНИТЕ ГОСТИ – ЧУЖДЕНЦИ НА 50-ГОДИШНИЯ ЮБИЛЕЙ НА УНИВЕРСИТЕТА (М. МАЙ, 1939 г.)

Списъкът на официалните представители и гости чужденци по случай юбилейните тържества за 50-годишнината на Софийския университет съдържа имената на 149 души от 20 страни, 81 университета, 11 други висши учебни заведения, 15 академии на науките и 18 други институции – институти и дружества. Сред гостите 30 души са със съпругите си или други родственици, с които общият брой на гостите нараства на 179, 38 са ректорите

43

44

ценски университет; проф. Карло Антони-Университет в Падуа; проф. Владимир Антониевич-Варшавски университет; проф. Ацо Аци-Турински университет; проф. Агустино Джемели-Милански католически университет, Президент на Академията на науките на Ватикана; проф. Пиетро де Франчиши-Римски университет; проф. Вилли Хопе-Берлински университет; проф. Б. Петрочели-Университет в Бари; проф. Паул Гизеле-Университет в Марбург; проф. Валтер Мевиус-Университет в Мюнстер; проф. Паул Ритербух-Университет в Кил; проф. Карл Шмидт-Университет в Бон; проф. Джемил Вилзел, Истанбулски университет; проф. А. Живкович, Загребски университет и др.) и деканите (като проф. Петер Мюленс, водач германската делегация-Медицински факултет, Хамбургски университет; проф. Валтер Вюст, Философски факултет, Мюнхенски университет; проф. Стефан фон Чекей-Юридически факултет, Университет в Сегед; проф. Еужен Дарко, Философски факултет, Университет в Дебрецен; проф. Жак Шевалие, Философски факултет, Университет в Гренобъл; проф. Жюл Еузиер-Медицински факултет, Университет в Монпелие; проф. Александър Костич-Медицински факултет, Белградски университет; проф. Уилям Ръсел-Учителски колеж, Колумбийски университет) или техни заместници. Изтъкнати личности, сред които се открояват имената на председателя на Полската република-проф. д-р Игнаци Мосчицки (почетен доктор на целия Университет), на Председателя на Балканския комитет в Лондон-Сър Едуард Бойл, на ръководителя на английската делегация-лорд Пърси, на ръководителя на френска-

45

46

46

46

та делегация Жюстен Годар, бивш министър на външните работи, сенатор, на министъра на просветата на Италия – проф. Джузепе Ботай (получил дипломата си за почетен доктор на Софийския университет на 27. 11. 1939 г.), на Райх министъра Ханс Франк, на лауреата на Нобел по химия за 1929 г. – проф. Карер, стават почетни доктори на Софийския университет (общият брой на почетните доктори на Софийския университет от м. май 1939 г. е 99). (сн.45, 46)

(Из М. Михайлов. Юбилейни тържества. Май 1939. По случай 50-годишнината на Университета. С., 1940)

**ВАСКА ЕМАНУИЛОВА –
АВТОР НА СКУЛПТУРАТА
„МОМЧЕТО С ГЪСКАТА“
(КЛУБ–РЕСТОРАНТ „ЯЙЦЕТО“)**

Васка Емануилова (сн.47) заема особено място в българската скулптура на ХХ в. Тя е първата жена-скулптор, оставила значителни творби в пластичната култура на България. Завършеност, изразителност и одухотвореност се съдържат в многопосочните ѝ търсе-

47

ния в портрета и най-вече в извайването на голото тяло.

През 1927 г. момчето от малкото българско село Комщица, Годечко завършва успешно Държавната художествена академия. Нейни учители са професорите Цено Тодоров и Иван Лазаров. През втората половина на 30-те години на ХХ в. вече е изграден автор със собствен пластичен възглед и присъствие в скулптурата. През 1939 г. за пръв и единствен път напуска България и прекарва тримесечна специализация в Париж благодарение на таланта и фин портрет, който прави на съпругата на секретаря на френската легация в София мадам Белен (1936) (сн.48). След Париж Васка Емануилова създава едни от най-интересните и стойностните си творби. Нейн запазен приоритет стават теракотените фигури на голи момичета – изразителните образи на момиче на морския бряг (1946), жена с огледало (1962) (сн.49), край извора (1968) (сн.50) и пр. Дребна на ръст, крехка, изключително чувствителна, обаятелна, харизматична изглежда тя в очите на околните. Не случайно 20 художници я рисуват.

През 50-те–70-те години на ХХ в. В. Емануилова изработва скулптурни творби за държавни и обществени сгради, паркове и градини. От този период е и скулптурната фигура на момче с гъска (сн.51), създаваща изключител-

48

49

50

51

на естетическа наслада в интериора на университетския клуб-ресторант „Яйцето“.

Първоначално скулптурата се е намирала в малката градинка пред ателието на авторката на ул. Цар Иван Асен II.

На 4 февруари 1985 г. художничката дарява свои 90 скулптури, 48 акварели, 35 рисунки от постоянната си изложба и 15 картини на Кирил Петров на Софийската градска художествена галерия. Умира на 11 юни 1985 г. в София.

(Васка Емануилова. Животът на формата. С., 2005. Албум, предоставен с любезното съдействие на ст.н.с. арх. Д. Желева-Мартинс)

НАЧАЛОТО НА КЛИМЕНТОВИТЕ ИЗЯВИ

На 10 март 1981 г. по повод тържествено отбелязване на 1300-годишнината от създаването на българската държава Ректорският съвет взема решение за участието на Софийския университет в комплексните изяви „Климент Охридски“ в контекста на програмата „Константин-Кирил Философ“, чийто координатор е Ректорът на Университета. В утвърдената план-програма е отбелязано тържественият ритуал по връчването на дипломите да бъде обогатен с елемент, подчертаващ значимостта на ролята на патрона на Университета. Следват организирането на лекции, очертаващи ролята и значението на св. Климент Охридски, на Университета за науката, образованието и културата на българската нация. Дава се предимство на студентите и статиите, посветени на св. Климент Охридски при отпечатването на годишника на Университета, предвижда се организирането на Климентови четения в отделните факултети, учредяване на Климентови награди – една за научни трудове по хуманитарните науки, една – за природните науки и ежегодна награда на най-добрия учебник за студентите в Университета. Предвижда се учредяване на Климентова седмица, която ежегодно да се провежда между 1 и 8 декември, което да започне още от 1981 г., изработването на нов жезъл на Ректора на Университета, снемане на копия от иконата на св. Климент Охридски, изработване на проект за създаване на Музей на Софийския университет и пр. Възлага се на Университетския комитет на ДКМС да разработи програма, посветена на честването на патрона на Университета.

На същото заседание Ректорският съвет определя 5 май 1981 г. за спортен празник на Университета.

(Из Информационен бюлетин АУДИТОРИУМ МАКСИМУМ, г. I, № 3, март 1981)

ОСМОДЕКЕМВРИЙСКИЯТ БАЛ НА ПРЕПОДАВАТЕЛИТЕ И СТУДЕНТИТЕ ОТ СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ (1982 г.)

Стана добра традиция Осмодекемврийският бал на преподавателите и студентите да се организира в сградата на Ректората. За

трети път (от 1980 г.) празнично преобразената Алма матер събра младостта и мъдростта, порива и опита, сдружени от веселието и ентузиазма. Добре подбраната програма бе съсредоточена в няколко центъра. В нея участваха естрадните изпълнители Орлин Горанов, Росица Борджиева, Росица Ганева, Вили Кавалджиев, артистите Тодор Колев, Никола Анастасов, Димитър Манчев, Стоянка Мутафова и др. За веселото настроение спомогнаха и вокално-инструменталните състави „Ескорт“, „Лотос“, „Спринт“, вокална група „Тоника СВ“, балетът при Държавния музикален театър. Студентите останаха доволни и от работата на трите дискотеки и на видео-дискотека. Надяваме се, че този подходящ начин за празнуване на Осми декември ще се обогати и с други полезни и интересни инициативи.()

(Из Информационен бюлетин AUDITORIUM MAXIMUM, год. II, № 10, декември 1982)

ОСМОМАРТЕНСКИЯТ БАЛ НА ПРЕПОДАВАТЕЛИ И СЛУЖИТЕЛИ

52

„За твое тихо идване, което
все още в мен отеква като гръм,
за даденото и назад невзето,
за прошката, че с теб съм и не съм,
за думите, понякога спестени,
за ласките, които не спести,
за силата, която вля у мене,
когато беше най-безсилна ти,
за туй, че бе на мое име кръстен
и твой лош, и твой хубав час,
на твоя малък пръст вместо пръстен
горещите си устни слагам аз.“

Веселин Ханчев

53

АДМИНИСТРАТИВНОТО,
ПАРТИЙНОТО
И
ПРОФСЪЮЗНОТО
РЪКОВОДСТВО
ПРИ
СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ
„КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

ВИКАНИНА

Осмомартенски бал

НА 6 МАРТ 1981 ГОДИНА
ОТ 19 ЧАСА В АУЛАТА

54

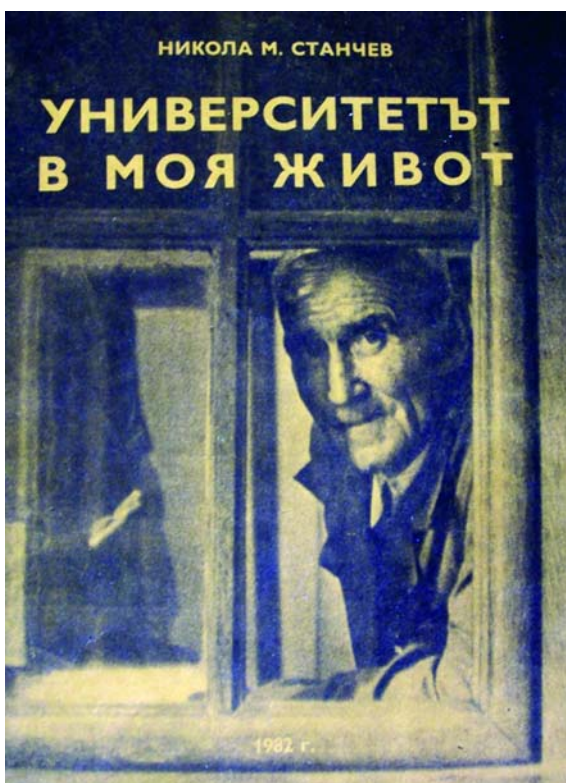
ОТ СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ

В Музея на СУ е запазена покана от осмомартенския бал на преподавателите и служителите от Университета, организиран от ръководството на СУ на 6 март 1981 г. (сн.52, 53, 54)

УНИВЕРСИТЕТЪТ В МОЯ ЖИВОТ

Навършват се 25 години от публикуването на спомените на университетския портюер Никола Станчев (Бай Кольо) (сн.55), превърнал се в неотделима част от атмосферата на Алма матер в продължение на 50 години. Записани са през 1979 г. от проф.Иван Славов.

Бай Кольо постъпва като прислужник във Вътрешната клиника на Ветеринарно-меди-

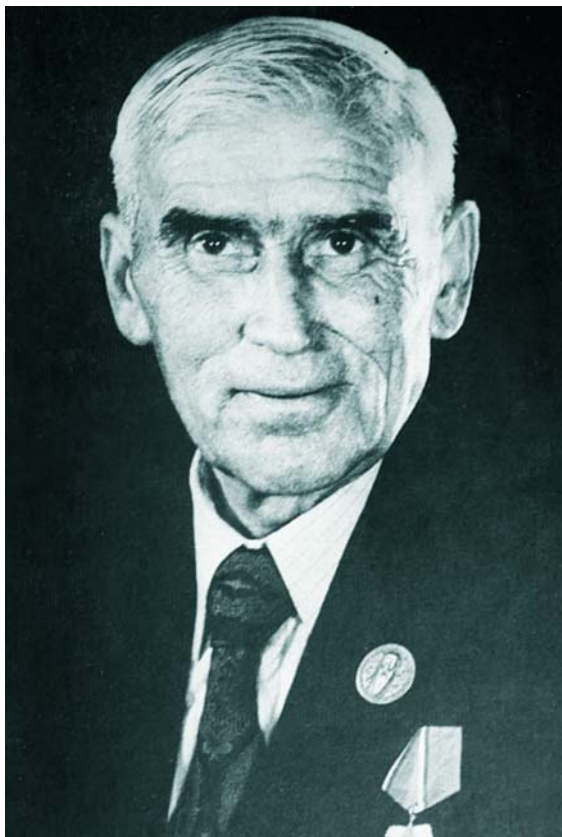

55

цинския факултет при проф.г-р Петър Бичев през 1926 г. През 1931 г. се премества в Юридическия факултет, по-късно във Физико-математическия на ул. Московска 49, през 1938 г. – в Историко-филологическия и накрая във Философско-историческия и Историческия факултет.

БАЙ КОЛЬО ЗА ПРОФЕСОРИТЕ

Смятам, че познавам почти всички професори и преподаватели, особено, които четат лекции в университетската сграда или са членове на разните съвети. Няма ректор, с когото да не съм се срещал, да не съм разменял мисли и от никого не съм бил обиждан или незачитан. Още щом влезе в длъжност, новият ректор веднага се обръща към мене с „бай Кольо“, дори ако е по-възрастен от мене...Та

55

55

ако река да изброявам кой ректор какъв човек беше и с какво съм го запомнил, няма да ми стигне времето и думите. Ние хората от прислугата, гдето сме далеч от науката, мерим хората от Университета със своя аршин. Ученият си е учен заради трудовете си, но ние, обикновените хора, го обичаме като човек заради човешината му. Голям човек за мене беше Александър Балабанов. Още по външността му личеше, че не е от този свят. Хем усмихнат, хем сериозен, простодушен и много умен, той беше обичан и тачен от студенти и външни слушатели, които посещаваха лекциите му. Сега вече няма такива интересни професори: що шеги, вицове и небивалици му се приписваха от студентите! Ама някои от тях си бяха чиста истина. Това, че си изул галошите, когато се качвал в трамвая сигурно е вярно, понеже съм го виждал понявга да прави същото преди да влезе в аудиторията... Но човешината му стоеше над неговата ученост и това на нас ни правеше най-силно впечатление.

Познавах и академик Михаил Арнаудов. Много внимателен и деликатен с всички. А какви лекции изнасяше, как го слушаха студентите? И много нещо знаеше, владееше сума ти езици. Не съм го срещал без книга в ръка или да прави нещо груго в кабинета си освен да рови в книги...

Не мога да отмина и професор Бурмов, с когото бяхме добри приятели. Рядко съм срещал така открит и пряк човек. При него нямаше никакви увъртания и игри с туй-онуй. Владееше си отлично работата и студентите много го уважаваха. А и къде ли не го търсеха, защото знаеше историята на пръсти, доколкото съм чувал, имал голям архив с разни документи още от турското робство и от по-ново време. Нямаше случай да ме срещне и да не разменим някоя приказка... Той беше шегобиец, широка душа и си отице млад, докато направи университета във Велико Търново.

Сред историците искам да спомена още академик Димитър Косев и професор Христо Гандев. Първият беше и Ректор на Университета, та го познавам от двете страни: като човек от факултета и от ректората. Но той навсякъде си остана такъв, какъвто е: сериозен човек, голям учен и много прост в отношенията си с всички. Не клати никому шапка, защото знае какво прави. Не знам дали има друг по-западен турист от него. Обиколил е всичките ни планини надлъж и нашир. Затова е така запазен и никога не можеш да му дадеш гондините...

Професор Христо Гандев е човек от друг сой. Външността му е една такава благородна и сериозна. Не е разговорлив, но затова пък знае кога какво точно да каже. Чувал съм от студентите, че е много сериозен преподавател и че отлично си познава материала...

Особено близък чувствам професор Цеко Торбов, когото познавам още преди Девети септември... Какво да кажа за неговите качест

ства. Няма такава везна, която да ги хване. Дай Боже да имаме повече като него!...

Много уважавам и професор Добрин Спасов. Скромен, възпитан и внимателен, все гледа да не обиди някого... И още нещо искам да отбележа за него: никак не е горделив. А и не държи много на външността си. Другаде му е зает умът. Човекът се е отдал на философията...

Солиден на вид, но млад по гуша е професор Кирил Василев. Шом на неговата възраст написана такава дебела книга за любовта, значи го бива още за най-важното... Много е речовит, пали се и вземе ли думата, всичко наостря слух. Тежи като име навсякъде и такива като него са гордост на Университета...

Мога да кажа нещо добро и за по-младите като професор Исак Паси, професор Илчо Димитров и груги, но да не избързвам, още повече след като избрах нашето момче за ректор. Вярвам, че ще се справи с положението. Досега никъде не се е изложил, а са му възлагали отговорни длъжности...

Аз само нахвърлих отгоре-отгоре това, което съм видял за половин век през малките прозорчета на порттиерната...

Накрая искам да кажа следното: пожелавам на всички студенти да станат добри хора и граждани, да се владеят специалността, да бъдат щастливи, а на професорите и преподавателите – да не забравят, че само с наука не се живее...

Ако някого някога с нещо съм докачил, да прощава. Не съм искал. Мислил съм винаги как да направя добро на хората. И дано поне малко съм успял...

ПРОФЕСОРИТЕ ЗА БАЙ КОЛЬО

...Неговата акуратност е пословична... Помня и баща му, който изпълняваше същата служба в Университета, главно при тогавашните ректори. От него, както и от сина му Никола Станчев, имам най-добри впечатления като честни и всеотдайни служители на Университета...

Проф. Генчо Пиръов

...С присъщата си отзивчивост и интерес към нашата работа, с навика си да надниква във всяка стая, за да бъде някому полезен или да предотврати нещо нежелано, поради нечия небрежност, понякога той се задържаше при нас повече време и ни разказваше някои интересни епизоди от живота на Университета. Един от тях ние дори поместихме в нашия вестник...

Проф. Д. Тодоров

...Подкупва ме сърдечната, приветлива и добра усмивка на „бай Кольо“ и неговата задриженост за работата, на която е изцяло отдаден.

Едва ли има преподавател или служител, който да не познава и уважава „бай Кольо“, в това число и студентите. Макар да е вискателен, той успява да намери подходящ начин за въздействие, така че хем установеният рег

да бъде спазен, хем да не изостря отношенията си със студентите...

Аз бях един от хората, които настояваха „бай Кольо“ да напише и издаде своите спомени. Дори му предлагах двамата да подхванем работата, но на него все му се струваше шега... А всъщност колко неща е видял с честните си очи този скромен човек() и колко протичко и затрогващо би ги предал. И аз искрено се радвам, че тези спомени най-после са издадени, за да напомнят на младите поколения за хората, които са вложили частница от себе си в голямото дело на нашата Алма матер.

Проф. Цеко Торбов
носител на Хердцова награда
(Из Н. Станчев. Университетът в моя живот. С., 1982)

ДАРТЕЛИ И ДАРЕНИЯ

ДАРТЕЛИТЕ НА МУЗЕЯ НА СУ

ОТ ПРОФ. ДИН ИВАН ИЛЧЕВ И РАЛИЦА ДИМИТРОВА

На 14 юни 2006 г. проф. дин Иван Илчев, Декан на Историческия факултет на СУ, и неговата сестра Ралица Димитрова, режисор в БНТ, в присъствието на Ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

56

56

56

56

56

56

56

56

проф. д-р Боян Биолчев връчва на изпълнителния директор на Музея на СУ – доц. Цвета Тодорова колекция от ордени, медали и други знаци (сн.56) на своя баща акад. Илчо Димитров, Ректор на Университета в периода 1979–1981 г.

ОТ ДОЦ. АНДРИАНА НЕЙКОВА

На 1.06.2006 г. доц. Андриана Нейкова от Историческия факултет гари на Музея на СУ академичен знак на Университета в Хайфа (Израел), получен по време на участие в меж-

58

и радиоактивност, при проф. Иван Ценов по Аналитична механика, при проф. Л. Чакалов по Диференциални уравнения, при проф. И. Манев по Теоретична физика, при проф. Р. Каишев по Физикохимия, при лектор Жана Николова по немски език и др. (сн.58) Освен това г-жа Ю. Попова предостави на Музея на СУ редица материали, свързани с двамата академици.

57

дународен семинар под наслов: Университетските архиви по линия на ИСА (Международен архивен съвет) в периода 30 август–3 септември 1999 г. с доклад на тема: Текущи и архивни документи в СУ (Казусът архив на СУ). (сн.57)

ОТ ИНЖ. ЮЛИЯ ПОПОВА

През м. юни 2006 г. инж. Юлия Попова, внучка на акад. Кирил Попов и племенница на акад. Методий Попов, гари на Музея на СУ студентската книжка на Росина Стефанова Петкова, записана за студентка във Физико-математическия факултет на Софийския университет през учебната 1938–1939 г. и слушала лекции при проф. Кирил Попов по Диференциално и интегрално смятане, при проф. Д. Табаков по Аналитична геометрия, при проф. Г. Наджаков по Опитна физика, при проф. Н. Обрешков по Висша алгебра, при проф. Елисавета Карамихайлова по Опитна атомистика

59

60

ОТ КАТЕДРАТА ПО АРХЕОЛОГИЯ

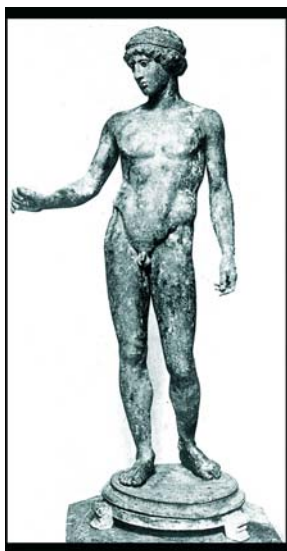
Ръководителят на Катедрата по археология и зам.-декан на Историческия факултет доц. д-р Тотко Стоянов дари на Музея на СУ през 2007 г. прожекторния апарат (сн.59) (вероятно от 30-те години на XX в.), с който е преподавал своите лекции проф. д-р, dr.h.c. Богдан Филов (сн.60), титуляр на Катедрата по археология с история на изкуството от 10 юли 1920 г., директор на Народния музей в Со-

61

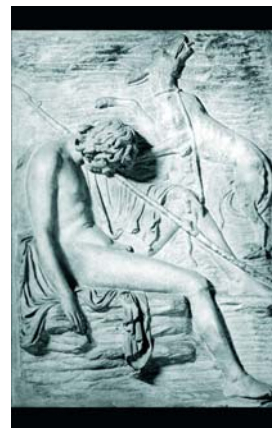
61

61

61

61

61

61

61

фия (02.1910–1920), министър на народното просвещение (14.11.1938–15.02.1940), министър-председател и министър на народното просвещение (16.02.1940–1943), регент (1943–1944). Постепенно професорът е събрал внушителна колекция от диапозитиви, (сн.61) в размер на 101 дървени сандъчета, всяко с по 20-30 диапозитива, закупувани (както и самият

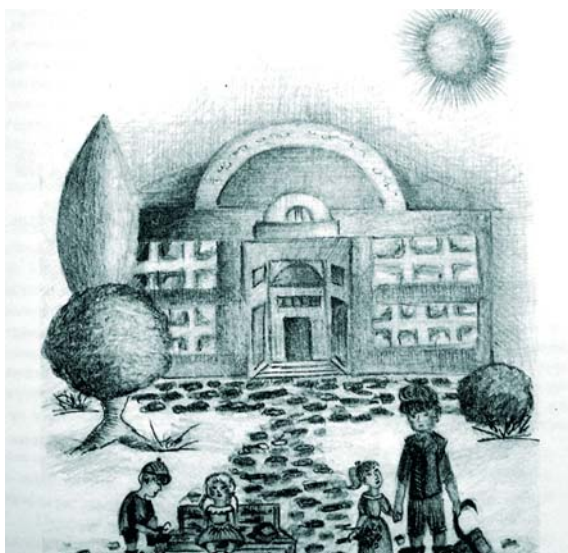
прожекционен апарат) от Германия.Диапозитивите съдържат илюстративен материал за лекционните му курсове по история на изкуството - Египет, античност, старобългарско изкуство.

**ОТ КАТЕДРАТА
ПО РУСКА ФИЛОЛОГИЯ**

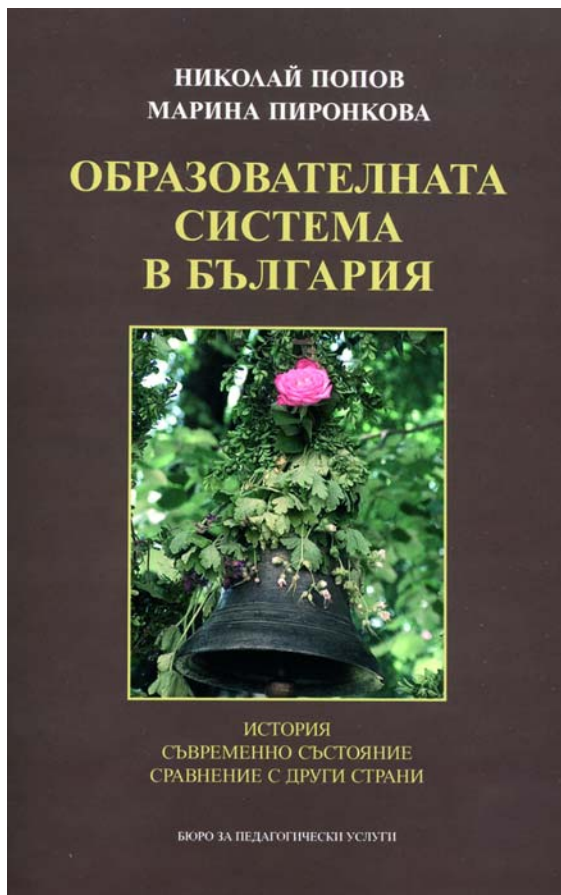

62

Съставителите на юбилейното издание Преподаване и изследване руского языка в Софийском университете 1946–2006, преподавателите в Първа руска катедра А. Градина-

63

63

63

рова, Н. Делева, А. Липовска гариха на Музея на Софийския университет негов брой.(сн.62)

ОТ Д-Р МАРИНА ПИРОНКОВА

Д-р Марина Пиронкова от Факултета по начална и предучилищна педагогика гари на Музея на СУ своя книга в съавторство с проф. д-н Николай Попов под заглавие Образователната система в България, отпечатана през 2007 г. в знак на благодарност за оказаното съдействие при предоставяне на снимки от Музея на СУ, свързани с миналото на българското образование.(сн.63)

ОТ ДОЦ. МАРИЯ РАДЕВА

Никола М. Станчев (Бай Кольо) – портнер в Университета от 1926 до 1976 г.

ОТ ИСТОРИЧЕСКАТА БИБЛИОТЕКА

В хода на преместването на филиалната историческа библиотека в нови помещения заведващата библиотеката Паулина Тепави-

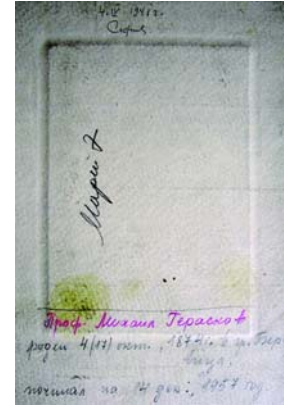

64

64

През 2006 г. доц. Мария Радева (ИФ) гари на Музея на СУ копия на две снимки (сн.64) с преподаватели и студенти от манифестация на Историческия факултет на 24 май 1988 г., както и копие на публикуваните през 1982 г. спомени (Университетът в моя живот) на

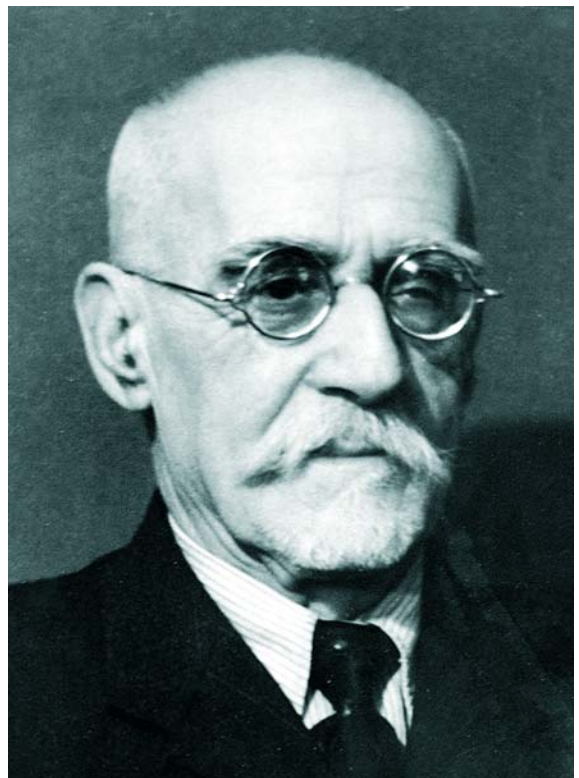
67

66

65

68

71

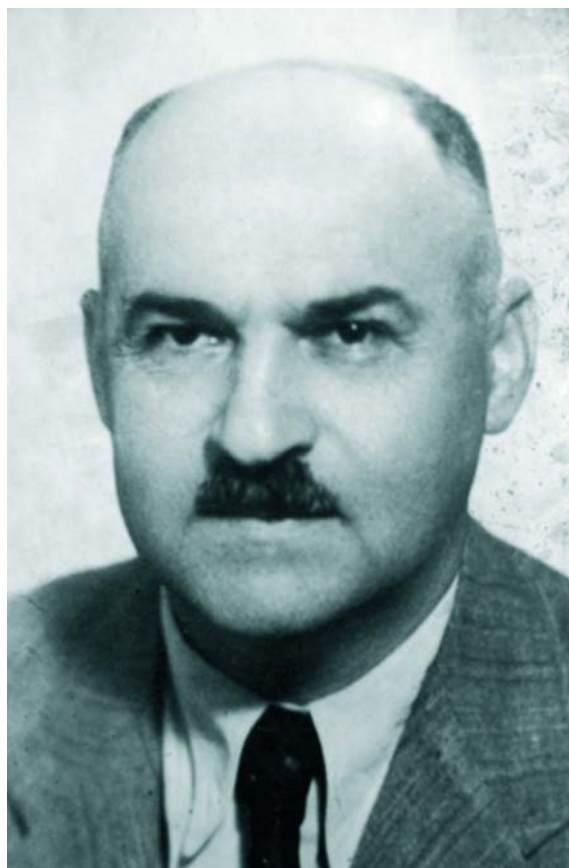
70

72

73

69

74

ОТ НИКОЛАЙ ВЪРБАНОВ

През м. ноември 2006 г. антикварят Николай Върбанов дари на Музея на СУ снимка на акад. Буреш и ген. Лазаров по време на освещаването на хижа „Алеко“ на Витоша през 1924

чарова (сн.65) дари на Музея на СУ фотоси, материали, отделни броеве и течения на периодичния печат. Сред тях са семейната снимка на проф. П. Нойков от края на XIX в. (сн.66), фотосите на професорите Михаил Герасков (сн.67), Гаврил Кацаров (сн.68) и Христо Енев (сн.69), както и дипломите на г-р Асен Иванов от 1939 г.(МФ) (сн.70) и на Александър Попов от 1931 г. (ЮФ) (сн.71).

ОТ АНДРЕЙ ПЕЧИЛКОВ

Историкът от Смолян (бивш завеждащ окръжния архив в града) Андрей Печилков изпрати на Музея на СУ книга седма на Известия на Тракийския научен институт от 2007 г., в която той е публикувал любопитна статия за Първите възпитаници на СУ „Св. Климент Охридски“ от Смолянско – деятели на Тракийската организация (1888–1944). (сн.72)

75

75

75

75

75

75

75

75

75

75

2. (сн.73) и автентична мастилница с перодрџка от 20-те години на XX в. (сн.74)

ОТ Д-Р БОРИСЛАВА ГЕОРГИЕВА

Ст.н.с. Борислава Георгиева предостави на Музея на СУ диск със свои авторски снимки

76

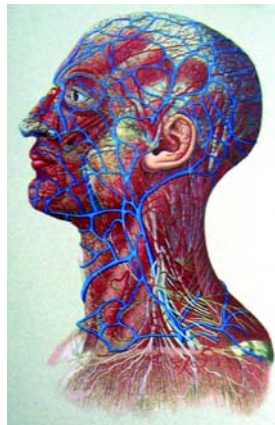
76

76

76

от посещенията си в различни музеи (на влакове, електричество, еко и автомобили) на Източна Франция. (сн.75)

ОТ АГАПИ АСПИРИДУ

През м. май 2007 г. чрез студентката Агапи Аспириду бе осъществен контакт с Музея на Университета в Атина, от който тя доне-

77

77

77

77

МУЗЕЙ

77

77

77

се специална дипляна и предаде на тамошните колеги пътеводителя на Музея на СУ. (сн.76)

ОТ СТУДЕНТИТЕ IV КУРС ПО ЕТНОЛОГИЯ

Студентите от IV курс етнология Тодор Станчев, Атанаска Цанева, магистър Станимира Петкова и гр. гариха през февруари 2007 г. предмети от времето на социализма с цел организиране на изложба в Музея на СУ, посветена на социалистическия период.(сн.77)

78

РЕКТОРИ И РЕГАЛИИ

150 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА АКАД. ЕМАНУИЛ ИВАНОВ

Роден на 30 януари (ст.ст.) 1857 г. в гр. Свищов. Завършва средното училище в гр. Свищов през 1872 г. и математика и физика в Мюнхенската политехника (1879– 1883). (сн.78)

Началник на отделението за държавните училища в Министерството на народното просвещение (юни 1885–януари 1887). Главен инспектор в същото министерство (януари 1887–март 1890).

Извънреден преподавател по висш анализ във Висшето училище от 1 октомври 1889 г. Редовен преподавател, впоследствие редовен професор, титуляр на Катедрата по висш анализ, във Висшето училище, съответно

Университета (1 март 1890–15 октомври 1910). Частен хоноруван доцент по основи на висшата математика от 1 октомври 1917 г. Отново редовен професор, титуляр на Катедрата по висша алгебра (1 октомври 1918 – 1 октомври 1923).

Курсове във Висшето училище и Университета:

Висш анализ; Диференциално смятане; Диференциални уравнения; Интегрално смятане; Въведение в теорията на комплексните функции; Елиптични интеграли и функции; Методични упътвания (елементарна математика).

Основни трудове:

Върху някои свойства на квадрантите остатъци. Сп. физ. мат. г-во, год. II (1906), 265–273 и 313–323; Тетраниони. Год. на Соф. универс. (общ), II (1905–1906), 145–154.

Ректор на Университета през учебните 1890–1891, 1891–1892, 1893–1894.

Редовен член на БАН. Основател и действителен член на Българското физико-математическо дружество.

145 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА АКАД. ИВАН ГЕОРГОВ

79

Роден на 7(20) януари 1862 г. в гр. Велес (Македония). Завършва VI-VIII клас на Виенското гражданско училище (Burgerschule) – (1875–1878) и II-IV курс на Виенското педагогическо училище (1878–1881). Следва философия в Йена, Германия (1883–1885 и 1886–1888) и

в Женева, Швейцария (уч. 1885–1886). Доктор на Йенския университет от 1888 г. (сн. 79)

Извънреден преподавател по философия и педагогика във Висшия педагогически курс, впоследствие във Висшето училище в София от 1 октомври 1888 г. Редовен преподавател и редовен професор, титуляр на катедрата по История на философията (1 октомври 1892–15 септември 1934). Починал на 13 август 1936 г. в София.

Основни курсове във Висшето училище и Университета:

История на древната философия; История на новата философия до Кант; Кант, Фихте, Шелинг и Хегел; История на немската философия след Хегел; История на френската философия през XVIII и XIX в.; История на английската философия през XIX в.; Етика (принципи на морала); История на етиката.

В началото още и : Психология; Естетика; Логика; Педагогика; Дидактика.

Основни трудове:

История на философията. Т. I, Древна философия. Универс. библ. № 49, С., 1927. 698 с.; т. IV, Нова философия до Канта, ч. I, Нова философия до Хобса. Универс. библ. № 167, С., 1936, 456 с.; Словният имот в детския говор, ч; I. Год. ист. фил., V (1908–1909), 1–302.

Декан на Историко-филологическия факултет през учебните 1900–1901 и 1908–1909. Четири пъти ректор на Софийския университет през учебните 1898–1899, 1905–1906, 1916–1917, 1918–1919 г. (Избран и за учебната 1891–1892 г., но неутвърден от Министерството).

Ректорски речи: Шо е съвест? Бълг. преглед, V (1899), кн. VI, 23–37; Тома Кампанела. Год. ист. фил., II (1905–1906), 1–20; Лайбниц. Год. ист. фил., XIII–XIV (1917–1918), 1–17.

Действителен член на БАН от 1902 г. Кореспондентен член на Institut National Genevois от 1910 г. Член на Comite international de patronage de la Faculte internationale de Pedologie в Брюксел. Член на Comite executif international des Congres internationaux de Pedologie. Председател на Македонския научен институт в София (1924–1927).

IN MEMORIAM ЗА ПРОФ. ДФН МИНЧО СЕМОВ

Роден на 12 юли 1935 г. в с. Тодорчета, Габровски окръг. Завършва средно образование в Априловската гимназия в Габрово (1948–1953). През 1958 г. се дипломира в специалност Философия при Философско-историческия факултет на Софийския университет. Специализира в Москва. Доктор по икономическа социология с дисертационен труд на тема: Потенциалната миграция на селската младеж.

Заместник-главен редактор на сп. Младеж (1963–1967). Доктор на философските науки с дисертационен труд на тема: Политиката в системата на обществения живот (1976).

От 1978 г. работи в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, където през

1982 г. става професор. Основател и пръв ръководител на Центъра за социологически изследвания на младежта (1968), на Лаборато-

80

рията за изследване на политическия живот на българина (1981), инициатор за създаването на специалността Политология (1986), пръв ръководител на Катедрата по теория на по-

80

литиката (1886). Ректор на Алма матер през периода 1985–1989 г. (сн.80)

Проф. М. Семов е носител на орден Народна република България, II степен, орден Кирил и Методий, I степен и на Почетния знак на Софийския университет със синя лента.

В продължение на дълги години като преподавател в областта на социологията на мла-

дежта, теорията на пропагандата и политиката проф.д.ф.н. Минчо Семов бе ярък представител на едно поколение, което работеше с необикновен плам и висок професионализъм.

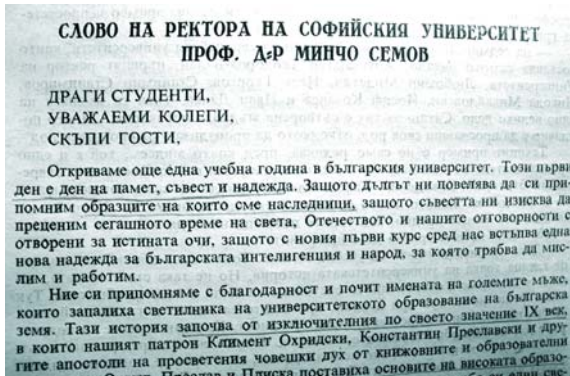
Научните му трудове Теория на политиката, Политиката – теория и история, Политология, Българските градове през Възраждането и многобройните му монографии, студии и статии ще останат завинаги сериозен фундамент и ориентир за бъдещите анализи и проучвания на българските политолози.

Проф. д.ф.н. Минчо Семов заслужи дълбоко уважение на цялата академична общност с всеотдайния си упорит труд като учен и общественик.

Драги студенти,
Уважаеми колеги,
Скъпи гости,

Откриваме още една учебна година в българския университет. Този първи ден е ден на памет, съвест и надежда. Защото дългът ни повелява да си припомним образците, на които сме наследници, защото съвестта ни изисква да преоценим сегашното време на света, Отечеството и нашите отговорности с отворени за истината очи, защото с новия първи курс сред нас встъпва една нова надежда за българската интелигенция и народ, за която трябва да мислим и работим.

Ние си спомняме с благодарност и почит имената на големите мъже, които запалиха светилника на университетското образование на българска земя. Тази история започва от изключителния по своето значение IX век, в който нашият патрон Климент Охридски, Константин Преславски и другите апостоли

80

на просветения човешки дух от книжовните и образователните центрове в Охрид, Преслав и Плиска поставиха основите на високата образование на българите...

С дълбок поклон си припомняме и делото на Търновската книжовна школа на големия български духовник, учен и мъченик патриарх Евтимий, на Васил Априлов, на д-р Иван Семински, на Габровската и Солунската гимназия, на Стефан Стамболов, на проф. Иван Шишманов, на седмината учени мъже, които поставят началото...

Техният пример е не само реликва, пред която милеем, той е и едно предизвикател-

ство към нас, към нашите стремежи и възможности като съвременни български поколения...

Днес откриваме 102-та си учебна година. Това е една обикновена година от гледна точка на университетската история. Но не така стоят нещата, когато се възлеждаме в съвременното състояние на света и нашето общество. Тук става нещо ново, тук ври и кипи, промените са много и главомайващи. Неща, немислими и немечтани стават реалност. Класови врагове си подават ръка в името на общочовешки ценности. Човечеството е пред реалната възможност да постигне свят, ако не без оръжие, то с оръжие, което не заплашва бъдещето му. Военните огнища са пред загасване. Взаимното проникване на икономиките, науките и културите предопределя обединена Европа, единен свят. Новините за промени следват една след друга, ние подтичваме след тях и не винаги имаме време да се опомним, да ги осмислим. Промените са трудни, сложни, те внасят острота в живота ни, изискват от нас бързи реакции, отказ от догми и стереотипи, а ние не винаги можем да бъдем в крак...

Светът се обновява, събужда се за нов живот, изглежда встъпва в нов Ренесанс. Истината изисква да кажем, че този обновителен процес започна с промените в социалистическото общество...

(Из Словото на Ректора на Софийския университет проф. д-р Минчо Семов по повод тържественото откриване на новата учебна година на 2 октомври 1989 г. – В: Информационен бюлетин AUDITORIUM MAXIMUM, год. IX, № 8, октомври 1989)

ТЪРЖЕСТВЕНИЯТ РИТУАЛ ПО ПРЕДАВАНЕ НА РЕКТОРСКАТА ДЪЛЖНОСТ (1981 г.)

На 8 декември 1981 г. в салона на Националния академичен театър „Иван Вазов“ се състоя тържествено събрание, посветено на патронния празник на Софийския университет...

Събранието бе открито от досегашния ректор чл.-кор. Илчо Димитров, който се обърна към новоизбрания ректор акад. Георги Близнаков със следните думи:

Наскоро Академическият съвет на Университета възложи най-високата университетска длъжност на дълбоко уважавания академик Георги Близнаков.

Разрешете ми от ваше име да се обърна към акад. Близнаков с традиционното слово, с което от десетилетия насам излизащият ректор приветства новоизбрания.

Другарю Ректор,

Щастлив се считам да Ви предам тук, на това тържествено събрание, поздравите на цялата академическа колегия по случай встъпването Ви в длъжност. Като слагам мандата си на досегашен ректор, аз Ви пожелавам

щастливо ръководство на университетските дела, за благо на нашата Алма матер и за преуспяване на българската наука във всички нейни клонове. Честития Ви сърдечно от името на Академическия съвет и от мое име новия висок и отговорен пост и Ви уверявам, че можете да разчитате на всичката готовност на университетския персонал и на нашето добро студентство за изпълнение на трудните задачи, които Ви са възложени по закон и традиция.

Слава на българския национален университет и почит на неговия достоен представител.

След това кратко приветствие чл.-кор. Илчо Димитров връчи на акад. Георги Близнаков ректорския символ – огърлица и му даде думата да прочете академично слово на тема: Българският принос в науката за кристалите.

(Из Информационен бюлетин AUDITORIUM MAXIMUM, год. I, № 10, декември 1981)

ЗА ПРЪВ ПЪТ ЖЕНА НАЧЕЛО НА ХАРВАРД

На 1 юли 2007 г. постъп президент на Харвардския университет, водещ началото си от 1636 г., ще бъде поет от жена. Тя ще стане 28-ият президент на елитната, най-стара и най-богата академична институция в САЩ. Дрю Гилпин Фост (сн.81) е историк по образование и е едва вторият президент на университета от досегашните 27, който не го е завършил. Избрана е от 7-членния съвет на университе-

Ю
Гилпин Фост

81

та и е одобрена от Борда на надзорниците, състоящ се от 30 души.

59-годишната историчка, получила бакалавърска степен по история в колежа Брин Мор и магистърска в университета в Пенсилвания, защитила докторат по въпросите на американската цивилизация и преподавала 25 години в същия университет, е автор на 5 книги. Смела и много амбициозна, тя решава да участва в изборите за президент на Харвардския университет, след като ѝ е добре известно, че вероятността да спечели е много малка, тъй като през 371-годишната история на престижния университет нито веднъж жена не е заемала президентския пост.

С нейния избор Харвард става четвъртият от общо осемте най-престижни университети в САЩ, членуващи в „Бръшлянова лига“, ръководени от жени. Дами стоят начело на университетите в Пенсилвания, Принстън и Браун. Останалите членове на Лигата са университетите в Дартмут, Йейл, Колумбия и Корнел.

За сравнение в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ все още не е осъществяван избор на жена за ректор. Жени зам.-ректори е имало през годините. Това са професорите Веселина Бресковска, Михайлина Михайлова, Аксиния Джурова, Екатерина Драганова и Майя Пенчева, като последната е участвала в кампанията за избор на ректор(2003).

ФАКУЛТЕТИТЕ

ДЕКАНИТЕ НА ФАКУЛТЕТИТЕ НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ (1934 г.)

82

Проф. д-р К. Гълъбов, декан на историко-филологически факултет; Проф. д-р Н. Бонев, физико-математически факултет; Проф. д-р Н. Г. Жабински, юридически факултет; Проф. д-р С. Климков, медицински факултет; Проф. д-р Хр. Стоев, агрономо-лесовъден факултет; Проф. д-р Св. Герев, богословски факултет; Проф. д-р Св. Геландъ, ветеринарно-медицински факултет

По време на освещаването на новата сграда на Ректората през декември 1934 г. декани на седемте факултета на Софийския университет са професорите Константин Гълъбов (Историко-филологически факултет), Никола Бонев (Физико-математически факултет), Никола Жабински (Юридически факултет), д-р Стоян Белинов (Медицински факултет), Михаил Христов (Агрономо-лесовъден факултет), Иван Снегаров (Богословски факултет), д-р Стефан Ангелов (Ветеринарно-медицински факултет). (сн.82)

ФИЛИАЛНАТА БИБЛИОТЕКА ПО ИСТОРИЯ НА 110 ГОДИНИ

Създадена през 1897 г. паралелно с учредяването на Историческия семинар. До 1960 г. се ръководи от уредника на семинара (директор на Историческия институт). Нейни създател

83

ли и завеждащи са едни от видните български историци проф. Д. Д. Азура, проф. В. Златарски, проф. А. Бурмов. През 60-те години на XX в. особено популярен е библиотекарят Й. Нитов (сн.83).

До 1904 г. фондът наброява едва 1000 тома книги и списания, през 1920 – 1500, 1932 – около 3500. В края на 90-те години на XX в. библиотеката разполага с 40 000 тома литература. Обособени са справочен и подръчен фонд. Намира се на втория етаж на Южното крило на Университета, каб. 37 – помещение с 45 кв.м. и читалня с 20 места.() Читателите

се обслужват от библиотекар-историк (Паулина Тепавичарова) и библиограф-информатор, също историк (Йорданка Спасова).

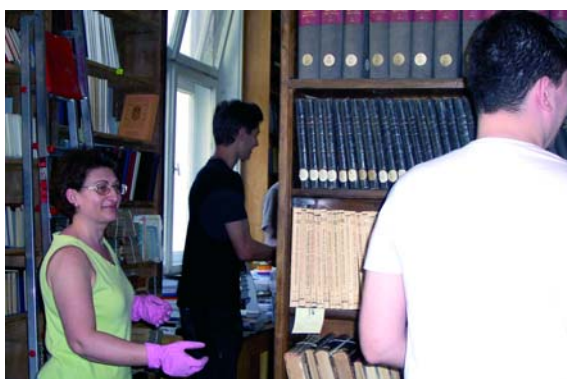
През лятото на 2007 г. след близо пет десетилетия библиотеката напуска своето място и се пренася в новите преустроени и мо-

дернизирани помещения на университетската печатница в партера на Южното крило. Студентите от Историческия факултет чрез жива верига и пренасят библиотечните токове на новото място. (сн.84)

60 ГОДИНИ СПЕЦИАЛНОСТ РУСКА ФИЛОЛОГИЯ

През 2006 г. специалността Руска филология при Софийския университет „Св. Климент Охридски“ отбеляза юбилейната 60-годишнина от своето създаване. Изучаването на руския език в България обаче има 150-годишна история. В българските училища обучението по руски език започва още от 40-те години на XIX в. през периода на османското владичество. Но първата стъпка към квалифицирана подготовка на учители по руски език се осъществява с въвеждането на руския език като университетска дисциплина в Историко-филологическия факултет на Висшето училище в София. Първ преподавател по руски език в Софийския университет е Орест Макаров Говорухин (известен в България като Георгиев, учил естествени науки в Петербургския университет, а след това химия във Висшето училище в София, което завършва през 1903 г.). Той преподава от 1 септември 1911 г. до 1 ноември 1925 г., когато напуска по собствено желание.

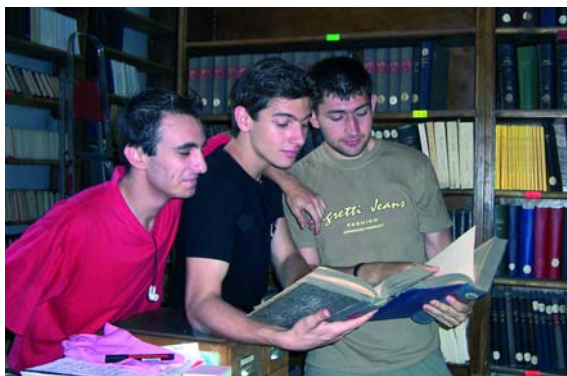
84

84

84

84

85

От 1926 до 1934 г. руски език в Софийския университет преподава Иван Раев (роден в

София през 1885 г., завършил Първа Софийска мъжка гимназия, следвал славянска филология, романска филология и педагогика в Лайпциг – 1908–1912 и в Харков – 1913–1914 г., където завършва през 1914 г.).

От 1934 г. руски език в Софийския университет преподава Н. М. Дылевский (сн.85) (роден в гр. Чузуев, Русия, през 1903 г., завършил руска гимназия в гр. Пещера, следвал славянска филология в Софийския университет – 1926–1930). В края на 30-те и началото на 40-те години на XX в. руският език става задължителен за студентите слависти, изучава се и от студентите от други специалности.

86

89

90

87

88

След завършване на университета мнозинството от студентите – слависти преминават през стаж в курсовете на III-та мъжка софийска гимназия при опитния преподавател по руски език – доктора по философия Мария Джананова (сн.86), завършила образованието си в Русия.

След края на Втората световна война изучаването на руския език значително се разширява и задълбочава. Първите учители за училищата получават подготовка на краткосрочни курсове, в които се обучават преди всичко живеещи в България руснаци.

От 1942 до 1959 г. в катедрата работи опитният учител Андрей Евдокимав. (сн.87)

През есента на 1946 г. в Софийския държавен университет е положено началото на нова специалност, чиято основна задача е подготовката на квалифицирани специалисти по руски език и литература, както и учители по руски език за нуждите на следното училище. Първият випуск на българските русисти с университетско образование е от 1950 г. (сн.88)

На първо време специалността Руска филология е филиал на Славянския институт, ръководен по това време от проф. Велчо Велчев (сн.89). По-късно са образувани I катедра по руски език (за студенти-русисти), ръководена от Н. М. Дылевский и обхващаща около 30 преподаватели, и II катедра по руски език (за студентите-нерусисти), чийто завеждащ става К. Савченко (сн.90). След това във Факултета по славянска филология се появява още една катедра – по методика.

За водене на занятията по практически руски език са привлечени преподаватели с руски произход, имащи висше филологическо образование (А. Петренко, М. Бицилли, В. Томеба, Н. Ховрина, Е. Алинска, М. Георгиева, Н. Лежинская, В. Церель).

През 50-те години на XX в. в катедрата се сформира колектив от преподаватели на теоретичните курсове. В катедрата постъпват първите випускници-русисти на Университета, проявили склонност към научно-изследователска работа (Б. Блажев, И. Васева, М. Ле-

91

онидова, П. Филкова), а също така и випускниците на Московския университет (И. Червенкова, А. Кошелев, Б. Бунджулова). Сформираният към средата на 60-те години колектив от преподаватели по теоретичните курсове се запазва до средата на 90-те години на XX в.

За 60 години съществуване през специалността Руска филология при Софийския университет са преминали над 5000 студенти. (сн.91) Докторите на филологическите и педагогическите науки са 10, а около 40 са доктори-

те по филология и педагогика. Повече от 10 души са получили званието професор, а повече от 20 – доцент.

От времето на създаването на първа и втора катедра, както и на катедрата по методика в тях са работили 97 езиковеди-русисти. От тях 11 професори, 15 доценти, 24 асистенти, 45 преподаватели и 5 филолози-специалисти. Шест сътрудници имат научната степен доктор на филологическите или педагогическите науки и 33 са доктори на науките.

(Из Преподаване и изследване на руския език в Софийския университет. С., 2006.)

92

65 ГОДИНИ ОТ НАЧАЛОТО НА БЪЛГАРСКАТА ФИЗИКОХИМИЧНА ШКОЛА

(През погледа на акад. Г. Близнаков)

(сн.92)

Съдбата ме свързва със създателя на българската физикохимична школа – днешния академик Ростислав А. Каишев, още през студентските ми години. Бе есента на 1942 г. Проф. д-р Иван Николов Странски, титулярът на катедрата по физикохимия във Физико-математическия факултет на Софийския университет, бе заминал за Берлин, където по покана започна да чете лекции в Техническия университет. Неговият асистент Р. Каишев (доброволен асистент в Института по теоретична химия от 27 април 1933 г. и редовен аси-

стеннт от 1 юли с.г., специализирал във физико-химичните институти на Берлинския университет, на Висшето техническо училище в Бреслау и на Мюнхенския университет) бе избран за частен доцент и от зимния семестър на 1941 г. започна да чете лекции по физикохимия на студентите – химици и физици. Аз бях от първия випуск химици, на които Р. Каишев четеше своите лекции. Изпитът по физикохимия взех с отличен успех още на първата сесия през 1942 г., а през есента на същата година Р. Каишев ме покани да му стана „доброволен асистент“. Това бе изключителна чест за един студент, комуто бе гласувано високо доверие – да води упражненията на своите помлади колеги. При това, независимо че се прехранвах като келнер в „Менза академика“, за някакъв хонорар и дума не можеше да става.

Любомир Кръстанов (тогава асистент по метеорология, а по-късно академик и председател на БАН) водеше упражненията на студентите – физици, а моя милост – на химиците.

През 1943 г. в катедрата по физикохимия, макар и неофициално, бяха въведени дипломни работи. Може би бях първият, на когото Каишев възложи дипломна работа. Ставаше дума да продължа неговите опити със самотрансформацията на уротропиновите кристали... Един ден на един от върховете на кристала, там където трябваше да се очаква, се оформи прекрасна кубична стеничка. Това бе голяма радост за „шефа“, защото теорията се потвърждаваше. Бе радост и за мен, тъй като това бе моето кръщение в истинската изследователска работа, макар и не особено сложна... На Каишев представих една дипломна работа от десетина страници, които и днес си спомням с удоволствие. Всичко това у мен създаде определена нагласа, увлечение по тази проблематика, което не е престанало и до този момент...

През 1949 г. бе закрит Варненският университет. Оказа се, че наличните кадри и възможности на страната не стигат, за да се развият едновременно три висши технически училища – Софийската и Русенската политехника и Техническият факултет на Варненския университет, където имаше специалност индустриална химия. Това ме доведе в София, в Софийската политехника, където станах асистент на проф. Стефан Г. Христов – сега академик. По това време с Р. Каишев работеха двама току-що завършили студенти – Евгени Бudevски и Йордан Малиновски... По това време в катедрата по физикохимия се появи Алексей Шелудко, който скоро стана асистент. С него се познавахме от студентските години. Образувахме един втори екип, който под ръководството на Каишев отново се зае с електрокристализацията на среброто...

Нашата група (Каишев, Шелудко, Близнаков) си постави една амбициозна задача – да провери основното кинетично уравнение, което даваше зависимостта на вероятността за образуване на зародъци от пресищането

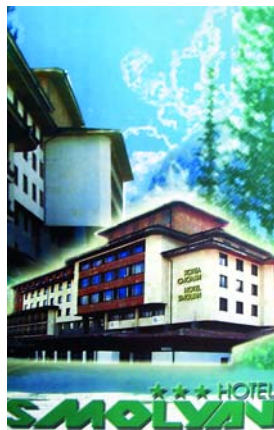
(свърхнапрежението). Създадена бе за времето солидна методика. Тя по-късно бе усъвършенствана и видоизменена от нас и от други колеги, изследващи зародишообразуването при електролиза на сребро, олово, живак и пр...

Някъде към средата на 50-те години диференциацията в интересите на участниците в школата бе налице. Будевски се впусна в електрохимията, Малиновски загълба в изучаването на фотографския процес, Шелудко навлезе дълбоко в явленията на тънките течни ципи, а моя милост започна да плава в морето на адсорбцията. Скоро се прехвърлих в друго море, което се оказа необятен океан – областта на явленията на катализа...

**IV МЕЖДУНАРОДЕН СЕМИНАР
УНИВЕРСИТЕТСКИ ЧЕТЕНИЯ
И ИЗСЛЕДВАНИЯ
ПО БЪЛГАРСКА ИСТОРИЯ**

93

Между 11 и 13 май 2006 г. в гр. Смолян след близо 20-годишно прекъсване бе възобновена работата на Международния семинар, организиран от Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ (сн.93), община Смолян и Национален дарителски фонд „13 века България“ под патронажа на президента Георги Първанов. (сн.94) Форумът събра 135 учени от България и чужбина. Участниците в него бяха поздравени от зам.-ректора на Софийския университет проф. Любомир Лилов, от президента Георги Първанов и кмета на община Смолян Дора Янкова. (сн.95)

Мисля, че имаме основание да приемем изводите за това, че краят на прехода е дошъл, защото започваме да запълваме дупките на част от този идеен вакуум, който се отвори от началото на 90-те години. И настоящото събиране на този семинар е знак в тази посока, каза при откриването на форума президентът Георги Първанов. Длъжен съм да подчертая, че през последните години има някаква подчертана активност на историческия фронт на

95

93

95

94

95

колежите-историци, насочена освен към всичко друго, и към възраждането на някои утвърдени от преди десетилетия традиции... Надявам се, подчерта президентът, че следващият форум няма да бъде след 17 или 20 години. Ще имам и личния ангажимент за това да бъде възстановена динамиката в тези обсъждания.

Провеждането на този научен форум напълно приляга да бъде тук в Смолян, защото този кът на България е забележителен не само с красотите си, но и с голямото богатство на историческата палитра на този край, като част от историята на българската държава. Наш дълг е да опазим нашата идентичност на българи, в името на утрешния ден, в името на общата перспектива в ЕС – сподели пред участниците в семинара градоначалникът на Смолян и пожела на четвъртия симпозиум да бъде успешен и да обогатява нашата книжовно-историческа мисъл.

ПРЕПОДАВАТЕЛИТЕ

ПРЕПОДАВАТЕЛИ ОТ СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ ПОЧЕТНИ ДОКТОРИ НА БЪЛГАРСКИЯ И ДРУГИ УНИВЕРСИТЕТИ (1888–1940)

1. Арнаулов, Михаил. Академик, доктор, титуляр на Катедрата по сравнителна литературна история. Ректор на Университета (1935–1936). Почетен доктор (*honoris causa*) на Университета в Хайделберг (1936).

2. Балан, Александър Теодоров. Академик, професор в Катедрата по Славянска филология. Първият ректор на Университета. Ректор на Университета (1888–1889, 1896–1897, 1902–1903). Почетен доктор (*honoris causa*) на Софийския университет от 1939 г. (сн.96)

3. Бахметиев, Порфирий Иванович. Академик, професор в Катедрата по физика. Почетен доктор (*honoris causa*) на Университета в Цюрих.

4. Бобчев, Стефан. Академик. Народен представител, министър, директор. Частен хоноруван доцент в Катедрата по история на българското право. Почетен доктор (*honoris causa*) на Братиславския университет Ян Коменски от 1933 г.

5. Данчов, Петър Иванов. Частен хоноруван доцент в Катедрата по римско право. Академик. Главен прокурор. Първ председател на Върховния касационен съд. *Ductor juris honoris causa* на Женевския университет (по случай 350-годишнината от основаването му).

6. Диков, Любен Ангелов. Професор. Титуляр на Катедрата по гражданско право. Ректор на Университета (1933–1934). Министър на правосъдието (януари 1935–20 април с.г.). Почетен доктор (*honoris causa*) по правните науки на Университета в Гьотинген (1937).

7. Златарски, Васил Николов. Академик. Професор. Титуляр на Катедрата по българска история и история на балканските народи. Ректор на Университета (1913–1914; 1924–1925). Почетен доктор (*honoris causa*) по славянска филология на Харковския университет в Русия.

8. Краузе, Курт. Професор по обща патология и патологична анатомия. Чужденец с договор, Висше ветеринарно училище, Берлин. Почетен доктор (*honoris causa*) на Софийския университет (1939).

9. Милетич, Любомир Георгиев. Академик. Професор, титуляр на Катедрата по славянска филология. Ректор на Университета (1900–1901, 1921–1922). Почетен доктор (*honoris causa*) на Харковския университет в Русия.

10. Милоков, Павел Николаевич. Професор. Чужденец с договор. Академик. Министър на външните работи на Първото временно правителство в Русия 1917 г. Почетен доктор (*honoris causa*) на Софийския университет (1929) и на Университета в Кембридж.

11. Моллов, Васил Димитров. Академик. Професор. Титуляр на Катедрата по вътрешна клиника. Ректор на Софийския университет (1923–1924, 1934–1935). Почетен доктор (*honoris causa*) на Атинския университет (1936).

12. Ньор, Йоханес. Редовен професор от Мюнхенския университет. Чужденец с договор. Почетен доктор (*honoris causa*) на Софийския университет (1939).

13. Попруженко, Михаил Георгиевич. Академик. Професор от Одеския университет. Чужденец с договор. Почетен доктор (*honoris causa*) на Софийския университет (1939).

14. Станишев, Александър Димитров. Професор. Титуляр на Катедрата по хирургическа клиника. Директор на Университетската хирургическа клиника. Ректор на Университета (1938–1939). Почетен доктор (honoris causa) на Берлинския университет (1940).

15. Филов, Богдан Димитров. Професор. Титуляр на Катедрата по археология с история на изкуството. Ректор на Университета 1931–1932. Академик и Председател на БАН. Министър, министър-председател, регент. Почетен доктор (honoris causa) на Атинския университет (1937) и на Берлинския университет (1939).

97

16. Цанков, Стефан Станчев. Протопресвитер. Академик. Професор. Титуляр на Катедрата по Църковно право. Ректор на Университета (1940–1941). Почетен доктор (honoris causa) на Атинския университет (1936), Оксфордския университет (1937) и на Берлинския университет (1940). (сн.97)

**ДОЦ. ДАНИЕЛ ВЪЛЧЕВ
МИНИСТЪР НА ОБРАЗОВАНИЕТО
ЯПОНСКИ ПОЧЕТЕН ДОКТОР**

На 2 юли 2007 г. доц. Даниел Вълчев от Софийския университет – министър на образованието получава титлата доктор хонорис

98

кауза на японския университет „Сако“ в Токио (сн.98). На церемонията по връчването на титлата той започва академичната си лекция за предизвикателствата пред идентичността пред университетската общност с няколко предварително заучени фрази на японски език. (В. Труд, 3 юли 2007)

**150 ГОДИНИ
ОТ РОЖДЕНИЕТО НА
ДОЦ. Д-Р СТОЯН ДАНЕВ**

Роден на 26 януари (ст.ст.) 1857 г. в гр. Шумен. Завършва гимназия в Прага през 1878 г. Следва правни науки в Лайпциг, Ерланген и Хайделберг. Доктор по право на Хайделбергския университет от 1881 г. Завършва и Ecole de Sciences – дипломатически отдел – Париж, през 1883 г. Министър-председател 1901 – 1903 и 1913 г. Министър на външните работи и изповеданията и министър на финансите (1918–1920). Председател на IV-то Велико Народно събрание и председател на обикновеното Народно събрание (1911 – 1913). Membre de la Cour d'arbitrage de la Haye. Председател на Българското дружество Червен кръст. Под-

99

председател на International Law Association; Prof. de L'Academie du Droit international a la Haye. Член на Internationale Vereinigung fur Rechtswissenschaft und Volkswirtschaftslehre – Берлин. Член на Slovansky ustav в Прага. Член на Usene Spolecnosti Safarikove в Братислава.

Почетен член на Славянското дружество в София и пр. (сн.99)

Частен хоноруван доцент по международно и междудържавно право в Юридическия факултет на Висшето училище, по-късно на Университета от началото на летния семестър на учебната 1894–1895 до края на учебната 1897–1898 г. и от летния семестър на учебната 1916–1917 до 15 септември 1934 г., когато е освободен от длъжност поради пределна възраст.

Лекционен курс:

Международно частно право.

Основни трудове:

Очерк на дипломатическата история на Балканските държави. Второ допълнено издание. С., 1931, 135 с.; Най-нова дипломатическа история – от Виенския конгрес до днес. 1935, 150 с.; Кратко ръководство на международното частно право. С., 1933.

150 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ПРОФ. АНТОН ШОУРЕК

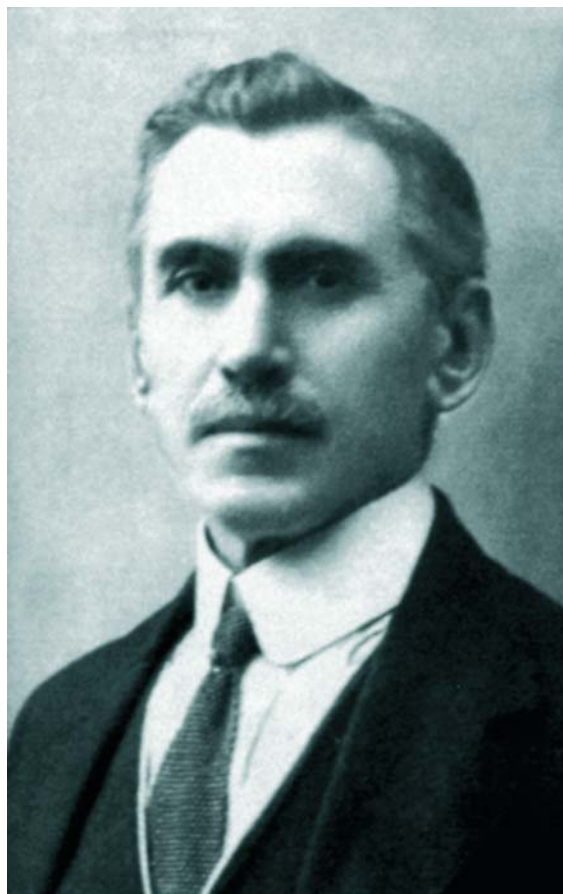
100 Роден на 13 юни(н.ст.) 1857 г. в гр. Писек, Чехия. Завършва реална гимназия в гр. Писек през 1876 г. Следва „общото отделение“ на Висшето техническо училище във Виена за подготовка за учители по математика и дескриптивна геометрия, както и математика в Университета във Виена (1876–1878). Следващите две години учи в Университета и Политехниката в Прага, където завършва през 1880 г. (сн.100)

Извънреден преподавател по математика във Висшето училище от 1 октомври 1890 г. Редовен преподавател, по-късно редовен професор при Катедрата по математика във Висшето училище, респективно в Университета (1 септември 1893–1 май 1915). Подава оставка по болест. Отново редовен професор, титуляр на Катедрата по геометрия от 8 септември 1921 г. до деня на смъртта му–19 февруари 1926 г.

Декан на Физико-математическия факултет през учебната 1908–1909 г. Основателен член на чешката „Jednota ceskych matematiku a fisiku“ от 1888 г. Основателен член на Физико-математическото дружество в София. Допусен член на „Kral.ceska spolecnost nauk“ от 1911 г. Почетен член на „Jednota ceskych matematiku“ от 1912 г.

Извънреден преподавател по приложна дескриптивна геометрия в Генерал-щабната школа в София през 1895 г. Преподавател по конструктивна перспектива в Рисувалното училище в София (1897–1912).

Курсове във Висшето училище и Университета: Аналитична геометрия; Синтетична геометрия; Дескриптивна геометрия; Проективна геометрия; Диференциална геометрия; Висша геометрия; Кинетика на пространството; Теория на криви линии и повърхности; Алгебрически анализ; Висша алгебра; Диференциални изчисления; Висша математика; Методика на дескриптивната геометрия и геометрично чертане.

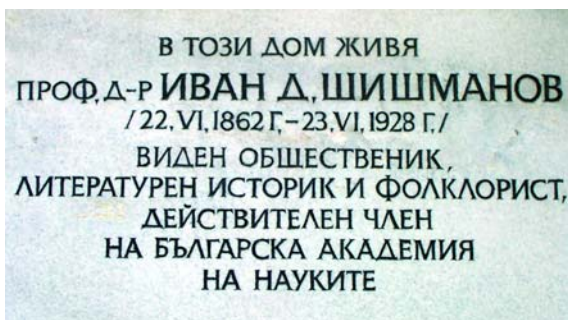
101

101

101

**145 ГОДИНИ
ОТ РОЖДЕНИЕТО НА
АКАД. ИВАН ШИШМАНОВ**

Роден на 22 юни(ст.ст.) 1862 г. в гр. Свищов. Завършва педагогическо училище във Вiena (със зрелостен изпит) през 1882 г. Следва философия (от 1884 г.) в Йена, Женева и Лайпциг. Доктор по философия на Лайпцигския университет от 1888 г.

Извънреден преподавател във Висшето училище (20 февруари 1889–края на учебната 1888–1889 и от 1 октомври 1892 г.). Редовен преподавател, по-късно редовен професор, титуляр на Катедрата по всеобща литературна и културна история във Висшето училище (16 декември 1894–6 май 1903). Частен хоноруван гоцент при Катедрата по сравнителна литературна история от 28 септември 1909 г. Редовен професор, титуляр на Катедрата по сравнителна литературна история от 5 октомври 1911 г. Пак частен хоноруван гоцент при Катедрата по сравнителна литературна история от 1 юли 1919 г. Отново редовен професор, титуляр на същата катедра от 26

януари 1924 г. до деня на смъртта му – 23 юни 1928 г. в гр. Осло, Норвегия.

Декан на Историко-филологическия факултет през учебните 1896–1897, 1901–1902 и 1913–1914 г. Действителен член на БАН от 1902 г. Дописен член на Сръбската академия на науките в Белград. Дописен член на Гръцката академия на науките в Атина. Дописен член на Академията на науките в Загреб, на Академията на науките в Хелзинки, на Етнографското общество в Прага, на Етнографското общество в Будапеща. Почетен член на Харковския университет.

Подначалник, началник и главен инспектор в Министерството на народното просвещение (1884–1894). Министър на Народното просвещение (6 май 1903–5 януари 1907). Пълномощен министър в Киев, Украйна (23 март 1918–8 май 1919).

Курсове във Висшето училище и Университета: Културна история; Всеобща история на литературата; Въведение в историята на литературата; История на източните литератури; История на индийската литература; Теория на народната поезия; Начало и развитие на литературната история; Литературни проблеми; История на италианската литература от XVII в.; Сравнителна литературна история на италианския Ренесанс; Данте, неговият живот и неговите творения; Влиянието на италианския хуманизъм върху развитието на европейските литератури в XVIII в.; Кратък преглед на хуманистичната литература във Италия; История на западните средновековни литератури; Начала на националните литератури в Западна Европа; Западноевропейските национални литератури в средните векове; Сравнителна литературна история на XVIII в.; Сравнителна литературна история на Ренесанса във Франция; Епохата на Молиера и Расина; Енциклопедистите, Русо и литературата на Френската революция; Сравнителна история на немската литература в XVIII в.; Шекспир и неговата епоха.

Основни трудове: Принос към българската народна етимология. Сборн. нар. умотв., кн. IX (1893), 443–648; Песента за „мъртвия брат“ в поезията на балканските народи. Сборн. нар. умотв., кн. XIII (1896), 474–570 и кн. XV (1897), 449–601; Критичен преглед на въпроса за произхода на прабългарите от езиково гледище и етимологиите на името „българин“. Сборн. нар. умотв., кн. XVI–XVII (1900), 505–754; Константин Г. Фотинов, неговият живот и неговата дейност. Сборн. нар. умотв., кн. XI (1894), 591–764; Един непознат труд на Неофита Бозвели, неговата цена за историята на нашето възраждане и неговите отношения към „Мати България“. Сборн. нар. умотв., кн. XVIII (1901), 252–354; Студии из областта на Българското възраждане. В.И. Григорович, неговото пътушествие в Европейска Турция (1844–1845) и неговите отношения към българите. Сборн. на Бълг. акад., кн. VI (1916), 1–221; Нови студии из областта на Българското възраждане. В.Е. Ан-

рилов, Неофит Рилски, Неофит Бозвели., Сборн. на Бълг. акад., кн. XIII (1926), 1–544; Иван Вазов. Спомени и документи. Под ред. на проф. М. Арнаудов. С., 1930. 380 с.; Литературна история на Възраждането в Италия. Под ред. на проф. М. Арнаудов. С., 1934, 460 с. Универс. библ. № 145.

Редактор на Сборн. нар. умотв., т. I–XVI–II (1889 и сл.) и съредактор на Бълг. преглед (1892 и сл.).

Носител на Народен орден за гражданска заслуга–IV ст. (1892), на орден Св. Александър–IV ст. (1896), на френския орден Почетен легион (1901), на Народен орден за гражданска заслуга–II ст. (1904), на сръбския орден Св. Савва (1905), на орден За наука и изкуство–сребърен (1920). (сн. 101)

135 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА АКАД. ЙОРДАН ИВАНОВ

102

Роден на 6 януари 1872 г. в гр. Кюстендил. Завършва педагогическото училище в гр. Кюстендил през 1889 г. и славянска филология във Висшето училище в София през 1892 г. Следва и литература в Лозанския университет, Швейцария (1892–1894).

Като учител командирован за лектор по френски език във Висшето училище от 19 ноември 1899 г. Лектор в Университета (1 юли 1902–16 октомври 1910). Частен хоноруван доцент при Катедрата по българска и славянски

литератури от 24 септември 1909 г. Редовен доцент при същата катедра от 1 юли 1911 г. Извънреден професор при същата катедра от 1 януари 1917 г. Редовен професор, титуляр на Катедрата по българска литература, от 29 декември 1925 г.

Курсове във Висшето училище и Университета:

Като лектор: френски език; Като преподавател: Извори и помагала за старата българска литература; Жития на св. Ивана Рилски; Патриарх Евтимий и неговата школа; Българска литература (увод, българска литература през Първото царство, българска литература през Второто царство, българска литература XV–XVIII в.); Исторически трудове в българската литература; Старобългарски разкази; Българска народна поезия; Българска хазиография; Апокрифи; Богомилска литература; Кирил и Методий; Панонски легенди; Св. Климент Охридски; Начало на литературата у

102

славянските народи; Славянска палеография; Сръбска литература.

Основни трудове:

История на славянските литератури. Пловдив. 1896, 217 с.; Пангерманизмът, панславизмът и югославянският съюз. С., 1902, 63 с.; Северна Македония. Исторически издирвания. С образи и карти. С., 1906, с. VII + 420; Български старини из Македония. С., 1908, с. V+310. (Хабилитационен труд). Второ допълн. изд., 1931, с. VII + 671; Българите в Македония. Издирвания и документи за тяхното потекло, език и народност. С етнографска карта и статистика. С., 1915, с. CVII + 238. Второ доп. изд. С., 1917, с. VII+381; Св. Иван Рилски и неговият манастир. С приложение на паметници и фотографски снимки. С., 1917, с. 164 + XIX таблици; Богомилски книги и легенди. С., 1925, с. VII + 387; Старобългарски разкази. Универс. библ. № 165. С., 1935, с. VI + 316; Жития на св. Ивана Рилски. С., 1936, 109 с. (сн. 102)

135 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА АКАД. ГЕОРГИ ДАНАИЛОВ

Роден 3(16) май 1872 г. в гр. Свищов. Завършва Първа Софийска класическа гимназия през 1891 г. и правни науки в Москва през 1895

г. Следва курсове по политическа икономия, финансова наука и статистика в университетите във Виена, Мюнхен и Берлин (1897–1898).

Редовен доцент при Катедрата по политическа икономия при Юридическия факултет на Висшето училище от 1 ноември 1897 г. Извънреден професор при същата катедра (1 януари 1903–5 януари 1907 и 31 януари–20 февруари 1908). Частен хоноруван доцент, впоследствие хоноруван професор по политическа

103

икономия от 23 февруари 1908 г. Извънреден професор при Катедрата по политическа икономия от 20 декември 1934 г. Редовен професор, титуляр на същата катедра, от 29 ноември 1935 г. (сн.103)

Курсове в Университета:

Политическа икономия; История на икономическите науки; История на социализма; Статистика; Финансова наука; Работническо право.

Основни трудове:

Основни начала на политическата икономия. Пловдив, 1906, 824 с.; Второ издание, 1934, 662 с.; Теория на статистиката. С., 1932; Изследване върху демографията на България. С., 1931, 429 с.; Les effets de la guerre en Bulgarie. (Publications de la dotation Carnegie pour la Paix internationale) Paris, 1932, p.752.

Декан на Юридическия факултет 1902 – 1903 и 1906 – 1907 г. Дългогодишен народен представител. Министър на търговията, промишлеността и труда (22 юни – 17 октомври 1918). Министър на обществените сгради,

пътищата и благоустройството (15 май 1930 – 29 юни 1931). Действителен член на БАН от 1901 г. и председател на Философско-обществения клон на Академията. Извънреден сенатор на Deutsche Akademie в Мюнхен.

135 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА АКАД. ТОШКО ПЕТРОВ

104

Роден на 30 април (ст.ст.) 1872 г. в гр. Ловеч. Завършва класическата гимназия в София през 1891 г. Следва медицина в Женева (1891–1894) и в Лион (1895–1897), където завършва с докторска титла през 1897 г. Специализира хигиена в Тулуза и Париж през 1905–1906 г. (сн.104)

Редовен професор, създател и титуляр на Катедрата по хигиена от 1 април 1919 г.

Декан на Медицинския факултет при СУ (1920–1921 и 1924–1925). Редовен член на БАН от 1929 г. Член на Societe d'Hygiene Publique, Industrielle et Sociale. Председател (1933–1934) и секретар на Природоматематическия клон на БАН (1941–1942). Почетен член на Международния научен съвет по земеделие в Рим (1927), член на постоянния международен комитет по професионални болести при Дружеството за обществена и социална хигиена в Париж (1937), на Комисията по бактериология в Торонто, на Американското дружество за хигиена и на Германското хигиенно дружество в Берлин (1939). Създател на Дружеството за

хигиена и предпазна медицина (1929) и ръководител на Кожно-венерологичната клиника (1936–1938) в България. Почетен гражданин на гр. Ботевград. Член е на Юбилейния комитет по организация на тържествата по случай 50-годишния юбилей на Университета. Умира в София на 29 май 1942 г.

Основни курсове в Университета: Обща, лична, общинска и социална хигиена; Практическа хигиена; Предаваеми болести и паразитология; Ваксини и дезинфекции; Санитарно законодателство и администрация, а в началото още и: Бактериология и серология.

Основни трудове: Практическа хигиена. С., 1926, 482 с. Универс. библ. №60; 2 изд., 1937, Универс. библ. №181; Лекции по микробиология. С., 1922, 567 с. Лекции по хигиена. С., 1925–1926, 950 с. Хигиена. Ч. I. С., 1933, 563 с. Универс. библ. №123.

Редактор на сп. Съвременна хигиена (1907–1913). Основател, стопанин и редактор на сп. Български хигиенен преглед.

На 10 ноември 1941 г. г-р Т. Петров дарява на БАН 100 000 лв. за образуването на фонд на негово и на съпругата му име.

130 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ПРОФ. Д-Р ТЕОДОР МОРОВ

Роген на 30 март (ст. ст.) 1877 г. в гр. Габрово. Завършва гимназия в Габрово през 1897 г. и естествени науки в Мюнхен, Германия през 1901 г. Доктор е на Мюнхенския университет.

Специализира в Мюнхен, Гренобъл, Монпелие-Сет (в зоологическата станция) и Триест (също в зоологическата станция) – (1905–1909).

Асистент в Зоологическия музей на Мюнхенския университет (ноември 1901–април 1902). Асистент в опитната биологическа станция за рибовъдство при Висшето ветеринарно училище в Мюнхен (април 1902–април 1905). Асистент във Ветеринарния факултет на Виенския университет през 1909 г.

Извънреден професор по зоология във Физико-математическия факултет на Софийския университет (24 август 1907–1 януари 1908). Редовен доцент при Катедрата по сравнителна анатомия със сравнителна физиология, ембриология и хистология в Софийския университет от 1920 г. Извънреден професор при същата катедра от 1 април 1922 г. Редовен професор титуляр на Катедрата по сравнителна анатомия и пр. от 8 март 1926 г.

Лекционни курсове:

Сравнителна анатомия на гръбначните животни; Сравнителна ембриология; Обща ембриология (на гръбначните и безгръбначните животни); Избрани части от хистологията; Избрани части от микроскопската анатомия; Рибовъдство и риболовство (за студенти агрономи и лесовъди).

Основни трудове:

Сравнителна анатомия на гръбначните животни. С., 1931, 500 с., Универс. библ. №101; Сладководните риби в България. С., 1931, 95 с.; Обща сравнителна ембриология. С., 1934, 347 с. Универс. библ. №155. (сн. 105)

125 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ПРОФ. БОЯН ПЕНЕВ

Роген на 27 (ст. ст.) април 1882 г. в гр. Шумен. Завършва реална гимназия в Русе през 1902 г. и славянска филология в Софийския университет през 1907 г.

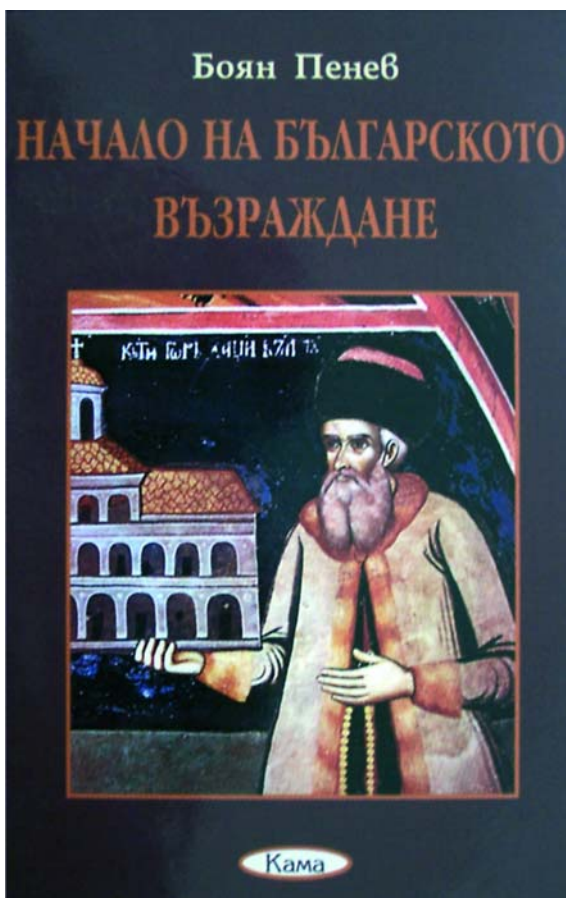
Частен хоноруван доцент при Катедрата по българска и славянски литератури при Софийския университет от 5 октомври 1909 г. Редовен доцент при същата катедра от 1 януари 1912 г. Редовен професор, титуляр на Катедрата по славянски литератури, от 25 юни 1925 до деня на смъртта му – 25 юни 1927 г. Чете лекции в Краков, Варшава и Львов през учебната 1923–1924 г.

Основни курсове в Университета: Българската литература през XVII и XVIII в.; Начало на новобългарската литература; Българската литература преди Освобождението; Българска литература на Възраждането; Българска литература след Освобождението; Старобългарски литературни четива; Български народни песни; Повест и драма преди Освобождението; Дамаскини; В. Друмев; А. Каравелов; Хр. Ботев; А. Константинов; И. Вазов;

Начало на литературата у славянските народи; Увод и преглед на славянските литератури; Руската литература през Александровата епоха; Руският стих; Представители на

106

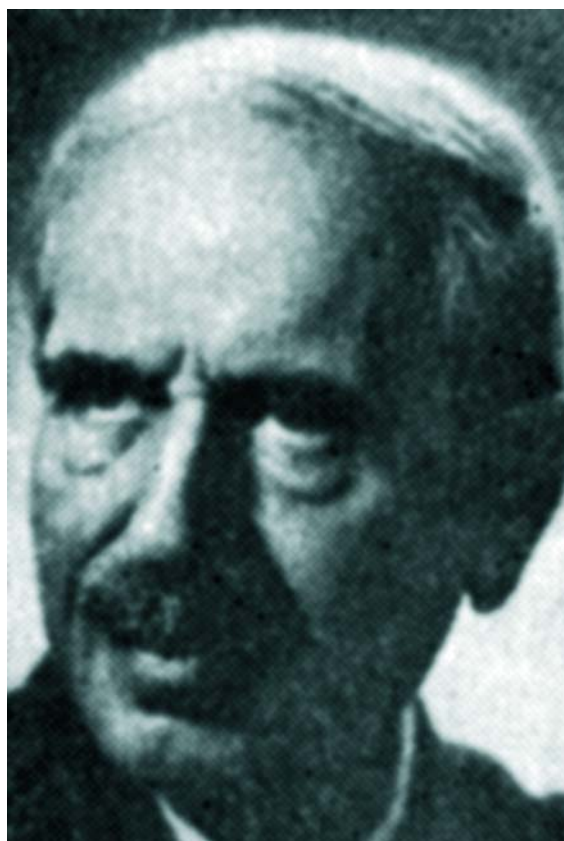
106

славянския романтизъм; Полски романтизъм; Новата полска лирика; Пушкин; А. Мицкевич.

Основни трудове: П. Р. Славейков.С.,1919, 109 с.; П. Хилендарски (Историко-литературна студия).–П.Сп., кн. 71,1910 (Хабилитационен труд), С., 1918; Г. С. Раковски. Биография.С.,1917,254 с.; Христо Ботев.С.,1926,106 с.; Начало на Българското Възраждане.3.изд.1929,80с.; История на българската литература. Т.І–IV,С.,1931–1936.Посмъртно издание под ред.на Б.Йоцов; Полска граматика.С.,1934,234 с.Универс. библ. №141. (сн.106)

125 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА АКАД. СТОЯН РОМАНСКИ

Роден на 24 февруари(ст.ст.)1882 г. в гр. Ботевград (Орхане). Завършва гимназия в гр. Габрово през 1900 г. и славянска филология в Софийския университет през 1905 г. Специализира в Лайпциг(1905–1907). Доктор на Лайпцигския университет от 1907 г. (сн.107)

107

Асистент по български език в Лайпцигския университет(1907–1909). Редовен доцент при Катедрата по славянско езикознание и славянска етнография на Софийския университет от 21 април 1909 г. Извънреден професор при същата катедра от 1 юли 1915 г. Редовен професор, титуляр на Катедрата по българска и славянска етнография от 1 април 1922 г., а от 1 октомври 1934 г. титуляр на Катедрата по славянско езикознание.

Курсове в Университета:

Славянска етнография(обща и историческа); Етнография на южните славяни; Етнография на България; Славянски свят; Славян-

ски бит; Български народен бит; Славянска народна вяра; Славянска митология; Етнографска картография; Славянски народи; Увод в славянската филология; История на славянската филология; Сравнителна граматика на славянските езици; Старобългарска граматика: увод, фонетика, морфология, старобългарско словообразуване; Старобългарски четива; Принципи на езикознанието; Увод в славянското езикознание; Старобългарски и църковно-славянски език (за студенти богослови).

Основни трудове:

Българите във Влашко и Молдова. С., 1930, с. V+685. Универс. библ. №20; Правописен речник на българския книжовен език. С посочване на извора и ударението на думите. С., 1933, с. XIX+627; България в образите на Феликс Каниц. С., 1939, с. 195+VIII табл. Изд. на БАН. Множество студии и статии в различни списания.

Декан на Историко-филологическия факултет (1929–1930). Член на БАН от 1918 г., на научното дружество „Шевченко“ в Лвов (негов официален представител на 50-годишнината на Университета през май 1939 г.), на Славянския институт в Прага.

125 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА АКАД. ИВАН СНЕГАРОВ

Роден на 30 септември (ст. ст.) 1883 г. в гр. Охрид, Македония. Завършва Духовна семинария в Цариград през 1906 г. и Духовна академия в Киев през 1912 г. със степен „кандидат по богословие“. Учител в Ениджевардарското класно училище (1906), в Цариградската духовна семинария и в Солунската мъжка реална гимназия (през учебната 1912–1913 г.).

Редовен доцент при Катедрата по църковна история при Богословския факултет на Софийския университет от 1 април 1926 г. Извънреден професор при същата катедра от 1 юли 1929 г. Редовен професор, титуляр на Катедрата по църковна история от 11 март 1933 г. (св. 108)

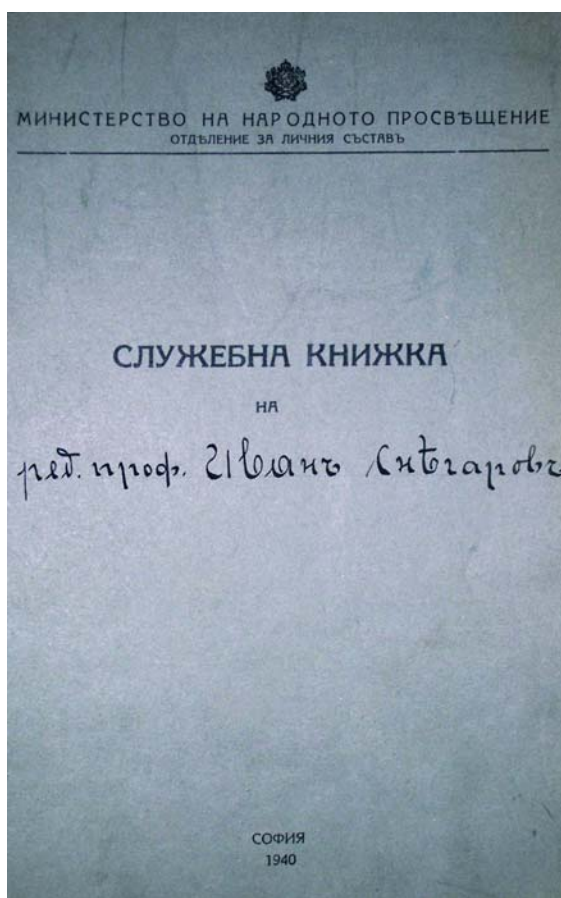
Декан на Богословския факултет през учебните 1928–1929 и 1934–1935 г. Дописен член на БАН. Действителен член на Българския археологически институт и на Македонския научен институт.

Курсове в Университета: История на християнската църква (древна и средновековна); История на българската църква (до падането на България под турците); История на съвременните православни и славянски църкви (сръбска, карловичка, черногорска, галматинска).

Главни трудове: История на Охридската архиепископия. Том I. От основаването ѝ до завладяването на Балканския полуостров от турците. С., 1924, с. 347+17. (Хабилитационен труд); История на Охридската архиепископия – патриаршия. От падането ѝ под турците до нейното унищожение (1394–1767). С., 1932, с. XI+615; Българският първоучител Св. Кли-

108

108

мент Охридски – живот и дейност. Гог. богосл., IV (1927/28), 219–334; Град Охрид (исто-

рически очерк). *Макед. преглед*. Год. IV, 1928, кн. 1, 2 и 3, 114 с.; Отношенията на българската църква и другите православни църкви след провъзгласяването на схизмата. *Църк. Архив*, 1929, кн. 3–5, 172+2 с.; Солун в българската духовна култура. *Исторически очерк и документи*. С., 1937, 323 с., Универс. библ. № 180.

115 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ПРОФ. Д-Р КОНСТАНТИН ГЪЛБОВ

Роден на 17(29) април 1892 г. в с. Перушица, Пловдивско. Завършва гимназия в Пловдив през 1910 г. Първоначално следва славянска филология в Софийския университет, а след това германска филология в Гьотинген и Кил, Германия, където завършва през 1915 г. Доктор по германска филология на Килския университет.

Редовен лектор по немски език в Софийския университет от 1 октомври 1921 г. Редовен доцент при катедрата по германска фи-

109

лология от 5 март 1923 г. Извънреден професор при същата катедра от 24 ноември 1926 г. Редовен професор, титуляр на катедрата по германска филология, от 15 юли 1931 г.

Декан на Историко-филологическия факултет през учебните 1932–1933 и 1934–1935 г. Член на Българския писателски съюз и на ПЕН-клуб. Кореспондиращ почетен член на Deutsche Akademie в Мюнхен.

Курсове в Университета: История на немската литература от началото ѝ до XVII в.; История на немската литература от XVII до XX в.; Историческа граматика на немския език (готски, старо-, средно- и ново-високо-немски).

Главни трудове: *Die Stellung Fr. Schlegels und der anderen deutschen Romantiker zu Goethes Wilhelm Meister im Lichte des Ur-Meister*. Diss.

109

109

Kill, Gottingen, 1917, 104 с.; Римите в средногорнонемската поема „Moriz von Stolp“. *Год. уст. фил.*, XXII, 1926, 106 с.; *Живот, истина, творчество* (литер. опити). С., 1926, 143 с.; *Орнаменти* (философски и литер. есета). С., 226 с.; *Гьоте-обожествяване и природа*. *Год. уст. фил.*, XXVI, 1929/1930, 95 с.; *Шилер-младият*. *Год. уст. фил.*, XXXIV (1937/38), 120 с.; *Шилер-мислителят*. *Год. уст. фил.*, XXXV (1938/39), 108 с.; *Готска граматика*. С., 1939, 270 с. Универс. библ. № 205.

Разни статии и литературни критики: *В Българска мисъл*, *Златороз*, *Философски преглед*, *Родна реч*, *Огнище*, *Пролом*, *Сила*, *Слънце*, *Изток*, *Стрелец*, *Развигор*, *Дума на българските писатели*, *Мир*, *Зора*, *Утро*, *Литературен глас*, *Deutsche Rundschau*, *Deutsche Allgemeine Zeitung* и пр. (сн. 109)

105 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ЧЛ.-КОР. ГЕНЧО ПИРЪОВ

Роден на 24 ноември(н.ст.)1901г. в гр. Казанлък. Завършва Казанлъшкото педагогическо училище през 1920 г. и педагогия в Софийския университет през 1925 г. Специализира в Колумбийския университет, Ню-Йорк по препоръка на проф. Д. Кацаров през учебните 1926–1927 г., когато завършва със степен Master of Arts. Работи в Американския колеж, Симеоново от 1928 до 1933 г. Подначалник на Културното отделение и главен инспектор по предучилищно възпитание в Министерството на народното просвещение (1933–1938).

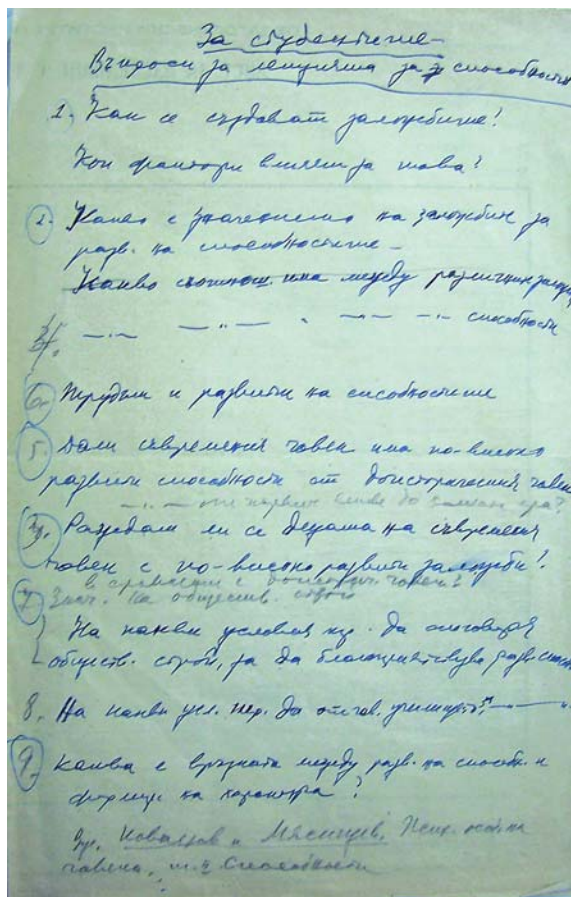
Редовен асистент при Катедрата по обща педагогия при Историко-филологическия факултет на Софийския университет от 1 юни

110

1938 г. Доцент при същата катедра от 1944 г. Професор и ръководител на катедрата по педагогия след пенсионирането на проф. Д. Кацаров. Член на Централното настоятелство на Всеславянския педоложки комитет. Зам.-директор на педагогическия научен институт при БАН, организатор и ръководител на Секцията по психология при същия институт.

Главни трудове: Новото образование в Нова свят.С.,1933,180 с.; L'education prescolaire en Bulgarie. Sofia, 1937, 64 с.; Принос към психология на ученето. Ч. I. С.,1941 и Ч. II, С., 1944; Психологически проблеми на мисленето.

110

С колектив. С., 1979, 280с.; Способности и развитие. В съавторство. С., 1980, 240с.; Психологията – фундаментална наука за човека. С., 1982, 293 стр.; Психология и психодиагностика на интелигентността. С., 1985, 270 с.; Психология на научното творчество. С., 1987, 296 с. и др. (сн.110)

100 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА АКАД. ИВАН ДУЙЧЕВ

Роден на 18 април (1 май) 1907 в гр. София. Завършва Ломското педагогическо училище (1926) с допълнителен зрелостен изпит в класическия отгел на Първа софийска мъжка гимназия (1929), история в Софийския университет(1932) и Висша школа по палеография и архивистика във Ватикана през(1935). Специализира византология в Рим (1932–1936). Доктор на Римския университет от 1934 г.

Асистент по българска история в Софийския университет (1936–1939). Доцент, завеждащ Катедрата по българска история, византология и балканска история (1939–1945). Старши научен сътрудник в Института за история при БАН(1949–1967). Професор, завеждащ секция Библиография, научна информация и документация в същия институт (1967–1972). Член на БАН от 1980 г. Член на Академията на науките, изкуствата и литературата в Палермо–Италия (1967), на Понтифическата в Неапол. Чл.-кор. на Британската академия на науките в Лондон (1976).

МУЗЕЙ

111

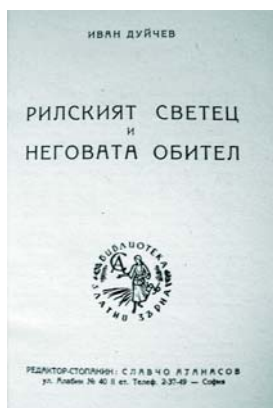
Основни трудове: Софийската католичка архиепископия през XVII в. Изучаване и документи. С., 1939, 403 с.; Рилският светец и неговата обител. С., 1947, 432 с.; Проучвания върху българското средновековие. – СпБАН, 41, 1949, 1–176; Лекции по архивистика. С., 1950, 186с. (2 изд. 1993); Болонски псалтир. Български книжовен паметник от XIII в. С., 1968, 532 с.; Българско средновековие. С., 1972, 620 с.; Проучвания върху средновековната българска история и култура, С., 1981, 383 с.; Рилската грамота на цар Иван Шишман от 1378 г. С., 1986, 72 с. (сн.111)

**100 ГОДИНИ
ОТ РОЖДЕНИЕТО НА
ПРОФ. Д-Р ХРИСТО ГАНДЕВ**

Роден на 25 декември 1907 г. в гр. Велико Търново. Завършва класическа гимназия в гр. Варна през 1926 г. и история в Софийския университет през 1932 г. Специализира нова обща история и социология в Карловия университет в Прага (1932–1935). Доктор по история и социология на Карловия университет от юни 1935 г. Библиотекар в Университетската библиотека в София (1937–1943). Частен хоноруван доцент при Катедрата по нова обща история (1940–1943). Редовен доцент при Катедрата по нова обща история (1944–1946). Завеждащ Катедрата по българска история и чете лекции по българска история (1945–1947). Редовен професор по нова и

111

111

Носител на Хердеровата награда за 1974 г. Завежда целия си архив, библиотека и дом за създаването на Център за славянски и византийски проучвания при Софийския университет.

112

112

112

най-нова обща история (1946–1958). Редовен професор по нова обща история (1972–1974).

Завеждащ Катедрата по българска история (1945–1947). Ръководител на Катедрата по нова и най-нова обща история (1946–1948). Ръководител на Катедрата по стара, средновековна и нова обща история (1948–1961). Декан на Историко-филологическия (1948–1952), от 1952 на Философско-историческия факултет. Член на Академичния съвет на Софийския университет. Завеждащ секцията Отношенията на България с другите страни към Института за българска история при БАН (1955–1960). Директор на Етнографския институт и музей при БАН и професор по съвместителство по нова обща история (1958–1972). Председател на Профкомитета при Софийския университет „Климент Ох-

ридски“ (1972–1973). Подпредседател на Българското историческо дружество (1970–1976). Председател на Учредителното събрание на Историческия факултет (13 юни 1972). Председател на българския комитет при Международния комитет за организация на музеите (ИКОМ) при ЮНЕСКО (1968–1972).

Награждаван е с орден Кирил и Методий, II ст. (1957), с почетния знак на Софийския университет и барелеф с лика на св. Климент Охридски по случай 70-годишния му юбилей (27 декември 1977, 10 януари 1978), с орден Народна република България, III ст., със звание народен деятел на науката (1980).

Основни трудове: Ранно Възраждане (1700–1860). С., 1939, 207 с.; Фактори на Българското възраждане (1600–1830). С., 1943, 304 с.; Васил Левски. Политически идеи и революционна дейност. С., 1946, 206 с.; Българската народност през XV в. Демографско и етнографско изследване. С., 1972, 398 с.; Априлското въстание 1876. 3 изд. С., 1976, 227 с.; Проблеми на Българското възраждане. С., 1976, 500 с.; От народност към нация. С., 1988, 108 с. (сн.112)

100 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА АКАД. БОЯН ПЕТКАНЧИН

Роден на 8 април (ст.ст.) 1907 г. в гр. Пловдив. Завършва Пловдивската гимназия през 1925 г. и математика в Софийския университет през 1929 г. Доктор на Хамбургския университет от 1936 г. Специализира в Хамбург през 1934–1935 г.

Асистент по геометрия във Физико-математическия факултет на Софийския университет от 24 юли 1930 г. и от 16 октомври 1931 г. Доцент от 1941 г. Професор от 1945 г. Член на Физико-математическото дружество в София и на Deutsche Mathematiker-Vereinigung от 1935 г.

Ръководител на катедрата по геометрия (1948–1976). Завеждащ секцията по геометрия и топология (1963–1971), на сектора по геометрия в Института по математика с изчислителен център при БАН (1971–1976), зам.-директор на Института (1963–1971). Председател на Българското физико-математическо дружество (1963–1967). Член на редколегията (от 1969 г.) и отговорен редактор (от 1977 г.) на Доклади Болгарской академии наук. Редактор (от 1954 г.) на Годишник на Софийския университет. Математически факултет. Член на редколегията на редица специализирани списания.

Работи върху аксиоматиката на двумерна Мьобиусова геометрия в реалното и комплексното пространство, на Евклидовата и неевклидовата геометрия на Лобачевски–Бояй, върху диференциалната геометрия на роевете прави в комплексната Евклидова, комплексната елиптична и в хиперболичната и параболичната двусосна геометрия.

Основни трудове:

113

Върху гъстотите на линейните пространства в n -измерното пространство. Сборн. на Бълг.акад., кн.ХХХІІ, 1936, 67 с.; Аксиоматично изграждане на двуизмерната геометрия на Мобіус (1940), Върху диференциалната геометрия на холоморфните роеве прави (1944), Общи изотропни роеве прави в Евклидовото пространство (1948), Хиперболични роеве прави в двуосната геометрия (1954), Роеве изотропни прави в елиптическото пространство (1954), Върху елиптическите роеве прави в двуосната геометрия (1957), Върху един аналог в нечетномерно проективно пространство на двуосната геометрия (1967) и др. публикации и учебници.

Отличия: Орден Народна република България I ст.(1982), Димитровска награда (1959). (сн.113)

90 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА АКАД. ДИМИТЪР АНГЕЛОВ

Роден на 2 февруари 1917 г. в София в семейството на професора по гражданско и римско право в Софийския университет Симеон Ангелов, който чете лекции по тези дисциплини до самата му смърт през април 1925 г. Починал от емболия след сполучлива операция в клиниката на г-р И.Карамихайлов на ул. Кракра 11. (сн.115)

Семейството живее първоначално под نام на ул. Сан Стефано и Оборище, а от 1926 г. – в собствена двуетажна къща в Професор-

ския квартал на ул. Плиска 6, на ъгъла с ул.Цибра.

Прогимназия Д. Ангелов завършва в основното училище „В. Априлов“ на ул. Шунка, а гимназия – в Първа мъжка класическа гимназия. С висока гимназиална диплома (втори по успех от Първа мъжка гимназия) през 1936 г. постъпва като студент в Софийския университет в специалност история. Завършва през 1939 г. Слуша лекции при професорите Петър Мутафчиев, Петър Ников, Светозар Георгиев, Гаврил Кацаров, Пьотр Бицилли, Александър Балабанов, Веселин Бешевлиев. Специализира византология в Мюнхен (1939–1943). Докторски труд на тема: Богомилството във Византия. Учител в Добрич през 1944 г.

Асистент по История на Византия в Софийския университет (1944–1946). Доцент (1947–1949). Професор от 1950 г. Член-кореспондент на БАН(1975–979). Академик от 1979 г.

Декан на Философско-историческия факултет в СУ (1960–1963, 1968–1970). Ректор на Института за чуждестранни студенти (1963–1966). Ръководител на Катедрата по История на България в СУ (1966–1973). Ръководител на секцията по средновековна българска история в Института за история при БАН(1966–1978). Директор на Археологическия институт с музей при БАН (1971–1986). Генерален директор на Центъра по българистика(1986–1988). Секретар на ЦС на БИД (1970 – 1976). Поппредседател на Международния комитет на византинистите в Атина и

115

на средновековната българска държава и право. Учебник за студенти. С., 1992, 303 с.

90 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ЧЛ.-КОР. ЯРОСЛАВ ТАГАМЛИЦКИ

Роден на 11 септември 1917 г. в гр. Армавир, Русия. Семейството му се преселва в България през 1921 г. Завършва II Софийска мъжка гимназия през 1936 г. и математика в Софийския университет през 1940 г. Същата година е командирован от Министерството на народната просвета в Математическия институт на Софийския университет. Специализира в Лайпцигския университет при известните професори Кьобе и Ван дер Варден (1942–1943). Специализацията завършва със защита на докторска работа. (сн.116)

Асистент в Катедрата по диференциално и интегрално смятане при Физико-математическия факултет на Софийския университет от 1945 г. Ръководител на катедрата в този период е акад. Кирил Попов. Частен и редовен доцент при същата катедра от 1947 и 1949 г. Професор, завеждащ Катедрата по диференциално и интегрално смятане от 1954 г. Получава втора докторска степен в България (1958). Член-кореспондент на БАН от 1961 г. Паралелно ръководи и секцията по функционален анализ в Математическия институт на БАН, а след обединяването на двете звена в края на 1970 г. – сектора по реален и функцио-

114

председател на Българския национален комитет от 1961 г. Редактор на редица исторически списания и издания. Член-кореспондент на Саксонската академия на науките в Германия от 1976 г. (сн.114)

Основни трудове: История на българската държава и право. С., 1951, 212 с.; Аграрните отношения в Северна и Средна Македония през XIV в. С., 1958, 258 с.; Богомили. С., 1961, 76 с.; Богомилството в България. 3 изд. С., 1969, 563 с.; Образование на българската народност. С., 1971, 416 с.; Българинът в средновековието – светоглед, идеология, душевност. С., 1985, 334 с.; Из средновековното ни минало: държава, народност, култура. С., 1990, 583 с.; Неугасващо самосъзнание. Българската народност през вековете. С., 1991, 472 с.; История

116

нален анализ в Единния център по математика и механика.

За изследванията си върху редовете на Дирихле и върху интегралното уравнение на Лаплас проф. Тагамлици получава награда за наука от Комитета за наука, изкуство и култура през 1947 г. През 1952 г. е удостоен с Димитровска награда за труда му Изследвания върху абелевия интерполационен рег.

Награждаван е с орден Кирили Методий I степен (1953, 1967) и с юбилейния медал 25 години народна власт (1969). През 1982 г. е удостоен със званието Заслужил деятел на науката.

Наред с лекциите по диференциално и интегрално смятане проф. Тагамлици чете лекции по много групи дисциплини – интегралните уравнения, тригонометричните редове, лебеговия интеграл, комбинаторната топология, общата топология. Особено място заемат лекциите му по функционален анализ. Като изключителен преподавател прави впечатление с абсолютната прецизност и богатото съдържание на лекционните курсове.

Кръжъкът на проф. Тагамлици по диференциално и интегрално смятане се превръща в своеобразен център на колективно творчество и оригинални научни резултати. Така например през есента на 1955 г. петима кръжочници (Т. Генчев, Д. Добрев, Б. Сендов, Д. Скордев и И. Тодоров) получават колективна награда от тогавашния Комитет за наука, изкуство и култура.

Освен към математиката проф. Тагамлици има дълбоки интереси към археологията, музиката и лингвистиката. Свири на цигулка и пиано.

Притежава тънко чувство за хумор и е майстор на остроумните реплики. Често разведрява лекционната обстановка с шеги, които умело насочват към съществените неща. Спохватливо подбира и външните ефекти в преподаването. Например редовният поклон пред аудиторията, с който започва всяка лекция, внася своеобразна тържественост и нагласа. Неизчерпаем в оригиналността, той никога не губи чувството за мярка.

80 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ПРОФ. Д-Р МАРИЯ ВЕЛЕВА

Родена на 4 май 1926 г. в гр. София. Завършва история в Университета в Санкт Петербург през 1951 г. Доктор по история от 1963 г. с дисертационен труд на тема: Изостряне на класовите отношения в България по време на Балканските войни и непосредствено след тях.

Асистент по История на България във Философско-историческия факултет на Софийския университет (1951–1970). Доцент по българска историография (1970–1988). Професор (1988–1991).

117

117

Зам.-декан на Историческия факултет на СУ(1972–1976). Главен редактор на „Студентски проучвания“ (1973–1976).

Основни публикации:

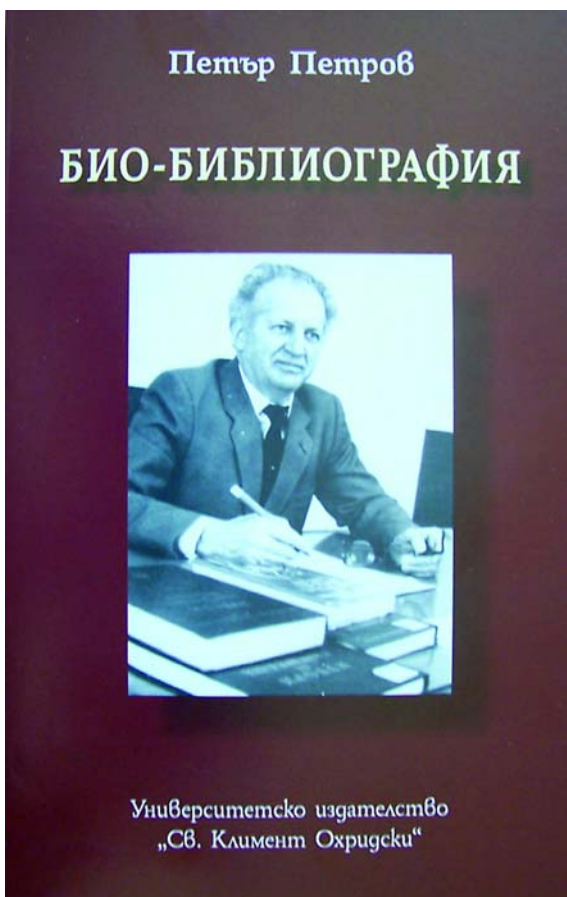
Войнишките бунтове през 1913 г.–В: ИП, 1958, № 1, 3–33; Правителствената криза през май-юли 1913г.–В:ГСУ–ФИФ, 59, 1966, № 3, 81–128; Димитър Страшимиров–историографски очерк. С., 1972, 203 с.; Спиридон Палаузов – живот и дейност.–В: ИБИД, 29, 1974, 69–87; Александър Бурмов, С., 1988, 176 с. и много други. (сн.117)

БИО-БИБЛИОГРАФИЯ НА ПРОФ. Д-Р ПЕТЪР ПЕТРОВ

Роден на 31 юли 1924 г. в с. Върбешница, Врачанско. Завършва гимназия във Враца през 1943 г. и история в Историко-филологическия факултет на Софийския университет през 1949 г. Редовен аспирант по История на България (1950–1952). Специализира в Унгария (1955) и в Югославия (1964–1972, с прекъсвания).

118

118

118

Преподавател в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (1952–1989) – хоноруван асистент (1952), старши преподавател (1953), доцент (1960), и професор (1974).

Доктор по история с дисертационен труд на тема: „Въстанието на Ивайло“ (1954) и доктор на историческите науки с дисертационен труд на тема: „Образуване на българската държава“ (1982).

Лекционни курсове в Софийския университет: Средновековна българска история (1953–1978); История на България ч. I (1979–1989) – основен курс. Спецкурсове: Изворознание на средновековната българска история (1960–1970); Асимилаторската политика на турските завоеватели XV–XIX в. (1970–1974); Проблеми на политическата и църковната история на средновековна България VII–XIV в. (1979–1980); България и

европейският средновековен свят (1981–1989).

Лекционни курсове във Великотърновския педагогически институт „Бр. Кирил и Методий“: История на България, ч. I (1962–1964) – основен курс.

Курсове в други университети: Варненски свободен университет, „Черноризец Храбър“ – История на българската държава и право (1994–1999); Славянски университет – История на българската държава и право (1995–1998); Пловдивски университет „Паусий Хилендарски“ – История на България през периода XV–XVIII в. (1996–1998), История на българската държава и право (1999–2004), Българско обичайно право (1999–2004), Българската селска община до Освобождението (2001–2002), Международните договори на България (2002–2005), Център за следдипломна специализация в София към Великотърновския университет – История на българската държава и право (2002–2003).

Автор на множество книги, студии, статии, научни съобщения, предговори, учебници, учебни помагала, рецензии и отзиви.

Член на факултетни, академични и научни съвети.

Член на научни организации: Българско историческо дружество (от 1964), Македонски научен институт (от 1991).

Отличия:

Звание: Заслужил деятел на образованието (1987).

Ордени: Кирил и Методий II ст. (1967); Тринадесет века България (1981); Червено знаме на труда (1985); Народна република България, първа степен (1986).

Медали: 90 години от рождението на Георги Димитров (1972), 30 години МВР (1974), 1300 години България (1981), Георги Курков, златен (1983), Георги Курков, златен (1985), Климент Охридски (1989), 100 години от Илинденско-Преображенското въстание (2003).

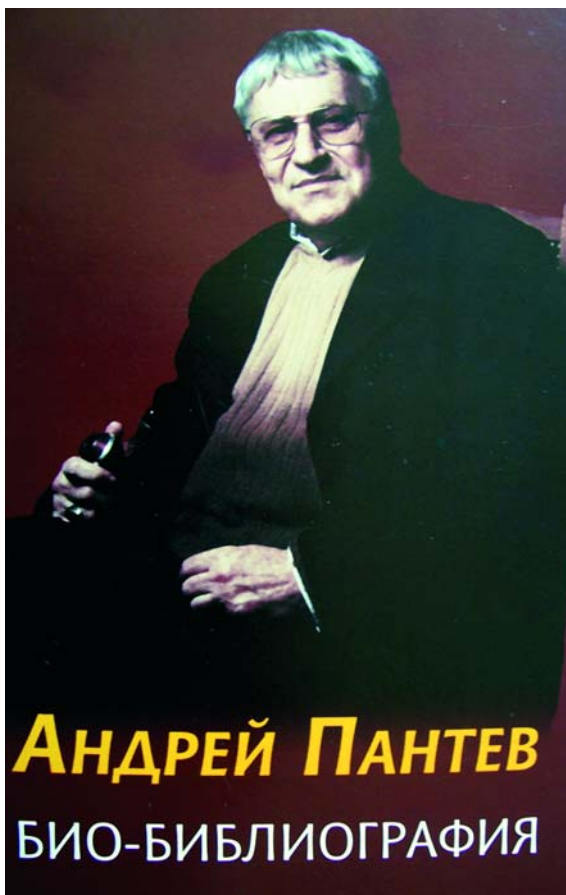
(сн. 118)

БИО-БИБЛИОГРАФИЯ НА ПРОФ. ДИН АНРЕЙ ПАНТЕВ

Ако постопите половин час по коридорите на Историческия факултет на Софийския университет, непременно ще го зърнете наоколо. Неговата малко неврастенична походка, онази изискано състаряваща го лула спират погледи в различна рецепция – от любопитство до снисхождание. Това е небезизвестният Андрей Пантев, носещ и пръскащ, както казва самият той, „немотивирано веселие“.

Автор и съставител на Био-библиографията на проф. дин Андрей Пантев е доц. д-р Милена Цветкова. Неговия преподавателски, научен и човешки портрет представя проф. Ричард Крамптън – почетен доктор на СУ „Св. Климент Охридски“, проф. дин Милчо Лалков, проф. дин Дойно Дойнов и доц. д-р Румен Генов.

„Ексцентричен тематичен номад“, „интелектуален кумир за студентите“, „мистър

АНДРЕЙ ПАНТЕВ
БИО-БИБЛИОГРАФИЯ

119

Европа в българската историография“ „учителят по равновесие“, „модерният историк“ са само част от шрихите към неговия образ.

Той е един от малкото преподаватели, хабилитирали се едновременно по българска и световна история. Може би затова е развил професионална способност за сравнително съпоставяне в общоисторическия процес, която отдавна впечатлява читатели, зрители и слушатели.

Неговите 30 монографии, стотици студии и статии маркират период от четири века, два континента и тематичен кръг, включващ революции и реформи, демокрация и национализъм, външна политика и политическо оползотворяване на културно превъзходство.

Роден на 26 март 1939 г. в с. Раковица, област Видин. Завършва гимназия във Видин (1956) и история във Философско-историческия факултет на Софийския университет (1961).

Редовен аспирант по История на Англия към Института по история при БАН (1965–1967).

Доктор по история с дисертационен труд на тема: Политиката на Англия към България 1880–1894.

Научен сътрудник в Института по История при БАН (1967), старши научен сътрудник II ст. по История на България, Институт по история при БАН (1974). Доцент по Нова обща (световна) история, Исторически факултет, СУ“Св. Климент Охридски“ (1975).

Гост-професор във Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ (1976–1988), ВИИ“Карл Маркс“ (1976–1989), Националната художествена академия (1976–1980), Университета в Охайо, Факултет по славистика, Кълъмбъс, САЩ (1982–1984), Пловдивския университет „Паусий Хилендарски“ (2002), Колежа по библиотекознание и информационни технологии (2003).

Професор по Нова обща история, Исторически факултет на СУ“Св. Климент Охридски“ (1985).

Декан по международната дейност в СУ“Св. Климент Охридски“ (1988–1990). Директор на Центъра по демографски проучвания към БАН (1990–1992). Член и председател на Специализирания научен съвет по Нова и съвременна история при ВАК (1994–1997). Декан на Историческия факултет, Югозападен университет „Неофит Рилски“, Благоевград (1995). Депутат в 39-то Народно събрание, избран от гражданската квота на „Коалиция за България“ (от юли 2001).

Учредител и първи президент на Българската асоциация за американски изследвания (1990). Учредител на фондация „Св. Климент Охридски“ (1990). Учредител на Българското сдружение за британски изследвания (1991). Член-академик на Световната академия „Платон“ (17 юни 2002) и на много групи.

Отличия: Литературна награда „Сюлейман Ал Ахмад“ за публицистика (1993), Почетен гражданин на гр. Видин (1996), Награда „Голям Платонов Нобел на века“ на световната академия „Платон“ (2002). (сн.119)

ЕДИН АМЕРИКАНЕЦ ЗА УЧИЛИЩАТА В БЪЛГАРИЯ

На американския учен Уилям Флетчър Ръсел, професор в Учителския колеж на Колумбийския университет, е посветена статията в сп. Стратегии на образователната и научната политика (№ 4, 2006) на проф. д-р Н. Попов от Факултета по начална и предучилищна педагогика на Софийския университет. Поводът е публикуването през 1924 г. неговата книга „Училищата в България“ (Schools in Bulgaria. Studies of the International Institute of Teachers College, Columbia University, New York, Number 1, 1924). Американският професор пристига в България преди около 85 г. през пролетта на 1923 г. и след завръщането си в САЩ пише книга, посветена на училищната политика на земеделското правителство на Александър Стамболийски и по-конкретно на реформата, провеждана от министъра на просвещението в неговия кабинет – Стоян Омарчевски. (сн.120)

Професор У. Ръсел е роден през 1890 г. в гр. Делхи, щата Ню Йорк. Завършва Университета Корнел през 1910 г. Защищава докторат в Колумбийския университет в Ню Йорк през 1914 г. През 1914–1917 г. е преподавател в колежа Бърнърд. През 1917–1923 г. е Декан на Колежа по образование на Университета на Айова. През 1923–1927 г. е заместник-директор на

120

Международния институт към Учителския колеж на Колумбийския университет в Ню Йорк. През 1927 г. е избран за Декан на Учителския колеж на Колумбийския университет, като наследява на този пост баща си, дългогодишен декан на колежа. През 1949 г. е избран за Президент на Колежа. Пенсионира се през 1954 г., умира две години по-късно.

През май 1939 г. проф. У. Ръсел става доктор хонорис кауза по педагогика на Софийския университет по повод 50-годишния юбилей на Университета. Като Декан на Учителския колеж при Колумбийския университет той поднася приветствие от името на американската делегация на тържественото честване на юбилея в Аулата на Университета.

ЛЕКЦИЯТА НА УНИВЕРСИТЕТСКИЯ ПРЕПОДАВАТЕЛ

Лекцията, правилно разбрана откъм целта си, е нещо по-друго и нещо повече от една книга. Лекцията ангажира в по-голяма степен личността на учения, с всички негови морални и интелектуални качества, нежели съставеното без оглед към една аудитория съчинение или изследване. Лекцията постига истинското си назначение едва когато тя престане да бъде една четена на висок глас книга и когато успее да затрогне чрез личното становище на професора душата и волята на слушателя. Свободният от педантизъм преподавател има и правото и дълга на по-субективно отнасяне към някои неща, за които навън, в книги

за неизвестни читатели или в по-широко общество, той би пазил госта резерви. Студентите, млади и темпераментни хора, очакват от напреж да чуят от авторитетния си професор, станал за тях истински ментор, да се произнесе открито, – по повод на миналото и на неговите личности и проблеми, – върху всичко, което е там съкровен патос или съкровен смисъл за нас... Лекцията е до известна степен изповед и теза; и студентът ламти да долови етоса и мирогледа на учителя си, за да се приобщи към тях, ако не и да упражни своята кривука...

Тъкмо в лекциите си, а не в печатните си статии и книги, Шишманов се е давал по-пълно като човек, разкривал се е с широтата на симпатиите си и обществения си идеализъм. И който чете сега тези лекции, ще може да разбере отново сърдцето и душата на учения, с волята му да възпитава, с любовта му към студента, с ентузиазма му за всичко вечно – човешко...

(Из Арнаудов М. Предговор от редактора. Литературна история на Възраждането в Италия от проф. Ив. Д. Шишманов. Посмъртно издание. С., 1934. Универс. библ. № 145)

САМОТНИЯТ ПЕШЕХОДЕЦ ПРОФ. ДИН АЛЕКСАНДЪР ФОЛ

И „мост“ и „люлка“ са метафори. Те не са историко-географски локализации, за каквито мечтаят някои от многобройните самозвани познавачи на миналото... Това твърдение предизвиква профанното недоумение – няма историческата наука бораби с метафори? Естествено! Понеже хората се разбират най-добре с метафори, добрите изследвания в човекознанието си служат предимно с метафоричен терминологичен инструментариум. Сега следва една нова изненада. Дали историята е дял от човекознанието? Да, и то най-важният! Когато се изследва „изживяното и завършеното“, проучвателят анализира самия себе си в различни активни позиции, а ако е понадарен професионално от други научни работници, би се занимал обстойно и с групата, социума и нацията, на които смята, че принадлежи.

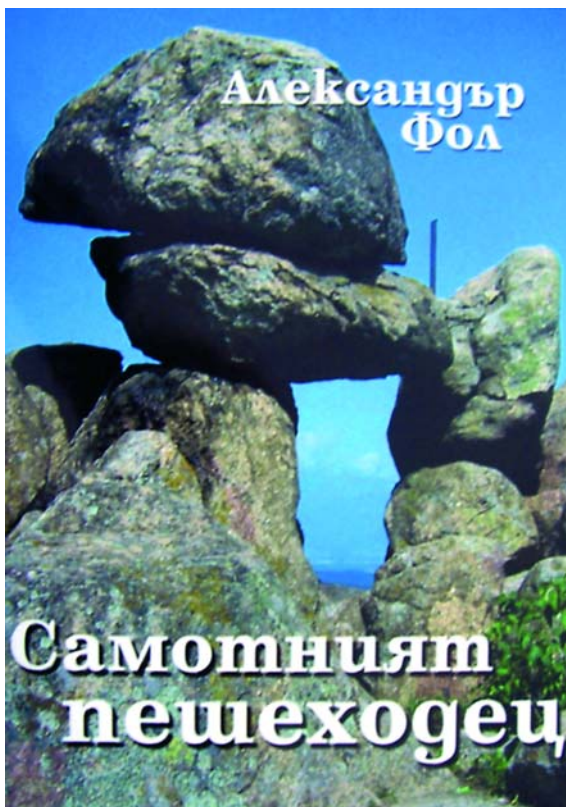
„Цивилизация“ също е метафора, защото буквалното ѝ значение е „умение да се живее в град“. Не бива да спазваме този смисъл, поне-

121

же ще се окаже, че много съвременни народи, включително и българският, не са цивилизовани. В метафоричното си тълкуване "цивилизация" е порядък и стандарт на живот, постигнат с определена управленска структура. Ако това е имал пред вид генерал Шарл дьо Гол – а какво точно има предвид винаги е било трудно да се каже! – да, такава цивилизация се появява на територията на бъдещите български земи за пръв път в Европа през 5–4 хил. пр. Хр.

Светът е подреден, не защото го споява монолитен закон, а защото категоричната структура на интелекта го прави такъв. Това е основен тезис на Кант. Интелектът се хра-

121

121

ни от самия себе си, както обичам да повтарям, с други думи – сам създава своите закономерности за света, който наблюдава и съзрява. Най-доброто сближаване с Познанието е именно съзряването, което позволява на спокойния дух да разграничи явленията, хората, нещата и да ги назове...

Постарах се да напиша моята история на траките, понеже трябваше да формулирам изследователското поле на съвременната тракология още през 1971 г... Всъщност едни от най-важните части на „моята“ тракийска история обикновено се обсъждат на международните конгреси по тракология... В „добре написаната история“ няма сензации, новото е потвърдено старо...

Трудното е дали и какво е останало от „духа на Орфей в днешното светоусещане“, както вие казвате. Ще си позволя да преформулирам казаното от вас: дали в нормативната, в ценностната система на съвременната българска нравственост, която определя и поведението на нацията в един коренно различен глобализиращ се свят, е съхранена част от тракийската, по-точно от тракийско-орфическата вяра в безсмъртието на духовната енергия...

„Втората ръка“ европейци са някои висши бюрократски чиновници и бездарни политици от Европейския съюз. Ние сме в европейската цивилизация от хилядолетия насам. Те да му мислят...

Вечни са само дивотиите. Помнете думите на Алберт Айнщайн: „Две са доказателствата за безкрая – Вселената и човешката глупост. Но – добавил той – за Вселената не съм сигурен“.

(Из Интервю във в. Стандарт, 22 юли 2005 – В: А. Фол. Самотният пешеходец. С., 2006)

...Всяко поколение създава, т.е. осмисля и написва историята отново. Ако то се връща към миналото, за да вземе неговите аргументи, то е загубено. Може да се връща към едно историческо минало, когато би желало да си припомни как почива и как се въздига духът...

Ние много обичаме да казваме, че българската култура е самобитна. Слава богу, че не е самобитна, а е в състояние да взаимодейства с всички останали и да взема най-доброто от тях. Самобитна култура вероятно е тази на папуасите, на пигмеите, на бушмените... Българската култура е велика заради взаимодействиите си възможности...

Остава да дефинираме какво е култура, за да можем да говорим по този въпрос. Според мен културата не е изпълнение на Бах, нито изложба дори на Рембранд. Културата е начин на поведение. Ако начините на поведение се уеднаквят, край на човечеството. Тогава историята свършва, както написа един неохегелианец, японец по произход, с американски паспорт. Той направи фурор в света с идеята за края на историята. Ако победенията останат различни, дори само степените на толерантност да се различават, тогава тежко и горко на глобализацията – от нея нищо няма да излезе...

(Из Интервю на Н. Анева, в. Сега 26 юли 2007) (сн.121)

**ЮБИЛЕЙНИ ПАРТИТА
ПО СЛУЧАЙ КРЪГЛИ ГОДИШНИНИ
НА ПРЕПОДАВАТЕЛИ**

На 19 октомври 2006 г. в клуб-ресторанта на университетския преподавател „Яйцето“ се състоя юбилейното тържество по случай 70-годишнината на изтъкнатия медиевист акад. Васил Гюзелев от Историческия факултет. Цялата историческа гилдия от София и страната се стича в преподавателския клуб да поздравя юбиляра, когото всички титулу-

**КАВХАНИТЕ И
ИЧИРГУ БОИЛИТЕ
НА БЪЛГАРСКОТО ХАНСТВО-ЦАРСТВО**

ВАСИЛ ГЮЗЕЛЕВ

122

122

122

122

122

122

122

ват с преклонение с божественото име Тангра. Много речи, презръдки, цветя и подаръци съпътстват академичната публична проява. (сн.122)

* * *

На 6 април 2006 г. В Музея по палеонтология и исторична геология се състоя юбилейното тържество по случай 70-годишнината на популярия в България и по света български гео-

лог проф. д-р Живко Иванов от Геолого-географския факултет. Цялото геолошко братство и университетски приятели от други факултети поздравяват юбиляра с речи, цветя и подаръци и се разполагат на чаша вино в нозете на импозантния скелет на атрактив-

123

123

123

123

ния дейнотериум отпреди 10 млн. години. (сн.123)

СТУДЕНТИТЕ

СТУДЕНТСКАТА ВЛАСТ ПРЕЗ СРЕДНОВЕКОВИЕТО

Почти всички студенти на Париж, чужденци и местни, не се стремяха към нищо друго освен да научат или чуят нещо ново. Някои учеха, за да придобият знания – значи от любопитство, други – за славата – тоест от суета, трети – за ползите, от користолюбие или в името на търговията с църковни постове. Много малка част учеха за назидание – свое или чуждо. Между студентите цареше и силна национална неприязън. Въпреки честите сбивания между студентите, галени от закона, гражданите на Париж ги почитаха. (сн.124)

Якоб де Витри (1160–1240)

Още в първите години от възникването на университетите в Европа се откроява акту-

124

124

124

алният и днес проблем за студентските такси. За да плащат заплатите на преподавателите си, студентите събират пари помежду си. В началото тези пари се поднасяли като дар, защото се е считало, че науката като дадена от Бога не може да бъде купувана или продавана. Безспорно обаче финансовата зависимост от студентите е била тежко бреме за преподавателите и сериозен лост за налагане на студентската воля. Показателен пример е яростният отпор на студентите в Болоня срещу опита на градските власти да наложат контрол върху университетта след смъртта на император Фридрих Барбароса. Тогава студентите се разделят на групи съобразно произхода си и оказват системна съпротива на градските власти.

За разлика от Болоня университетът в Париж е под крилото на църквата, която плаща заплатите на преподавателите, а студентите носят роби и бръснат горната част на главата си в знак, че са под закрила на църквата. Това е гарантирало неприкосновеността на младежите от кралските закони и е водело до редовното им нарушаване. Студентите перманентно се бунтували, обединени в своеобразни академични сдружения, в зависимост от говорения от тях език. Латинският е бил задължителен за всички. Личната неприкосновеност на преподавателите и редовно изплащаните заплати от църквата превръщат Парижкия университет в академично средище, привличащо най-добрите умове от онова време.

Прекомерната свобода на студентите обаче довежда до неприятен инцидент през 1229 г., когато пияни студенти извършват погром в питейно заведение. Налага се църквата да вземе мерки, наложени от силите на реда. Убити са обаче младежи, доказано невинни впоследствие. В резултат студентите напускат Париж и започват стачка, продължила 2 години. След продължителни преговори университетът успява да отвоюва по-сериозна автономия от църквата. Папа Грегъри IX постановява правото на университета да приема вътрешни правила за дисциплината, методите на преподаване, реда за защита на тези-

те, облеклото на професорите. Университетът официално получава и правото на стачка и отменяне на курсовете при отказ на справедливост.

По-различна е традицията в най-старите университети на англоговорящия свят – Оксфорд и Кеймбридж. Подкрепяни предимно от държавата и краля, те успяват да оцелеят в религиозните размирни времена на Средновековието и Ренесанса, като печелят на страната на знанието частни спомоществатели. Така се създават колежи, изцяло финансирани от частни средства.

(Из Т. Петрова. Из коридорите на университетското минало. В. Сега, 14 май 2007)

СТУДЕНТИТЕ И ПОЛИТИКАТА ВЪВ ВИСШЕТО УЧИЛИЩЕ ПРЕДИ 110 ГОДИНИ

На студентска вечеринка от 3 март 1897 г. е изнесена сказка от студента С. Стойнов на тема: Студентите и политиката и граматична сцена Бай Ганьо прави избори. Сказката застъпва гледища, противоположни на препоръчаните от академичната управа на Висшето училище. Ораторът говори самоуверено и иронично:

„Всички благоразумни съветници“ и „доброжелатели“ на младежта на младежта изобико и на студентите в частност тръбят в един глас: гледайте си книгите, оставете политиката; за нея ще имате доста време, когато влезете в живота... Това е вечната песен: младите хора са още незрели, те трябва да мъчат и слушат, да не дават ум на „доброжелателните“ старци... Това е традиционното стремление да се опекунства над „младите“ хора: мъчете докато свършите, не се бъркайте в политиката, ще имате и за нея време... Но студентите са преди всичко граждани... Студентите, без да обръщат внимание на „доброжелателите“ нека вървят смело в пътя, където гражданският им дълг ги зове... Ако студентите не пазят своите граждански права, то как можем да се оплакваме, че нашият народ няма съзнание за тия права?

Според специална анонимна брошура под заглавие: Към историята на Висшето училище от 1897 се допълва:

Никой от професорите не посети вечеринката... По-ясно трябваше да стане след това, че между студенти и професори не може да има никаква почва за „сближение“ и за задружно работене в едно направление. Вижда се, че и професорите са се разочаровали във възможността на „сближението“ и за постигането на резултати, които вероятно са очаквали от него, избраха друг път – репресалните и дисциплинарните мерки.

(Из М. Арнаудов. История на Софийския университет Св. Климент Охридски през първото му полустолетие. 1888–1938. С., 1939)

110 ГОДИНИ ОТ СТУДЕНТСКИТЕ ПРОТЕСТИ ПО ПОВОД УБИЙСТВОТО НА АЛЕКО КОНСТАТИНОВ (1897 г.)

Познато е, с какво обаяние се е ползвал този писател всред будната българска младеж и особено всред студентството. Познато е също, какво поведение е държал той против режима на Стоилова, чрез своите знаменити сатирически и хумористични подлистници във вестниците Знаме и Млада България... И студентите, свикнали веднаж да се борят за горва трѣба на общественото мнение, не закѣсняват да се отличат в публичните прояви на недоволството от делата на правителството. В събрания на дружеството си „Наука“ и в други масови срещи те взимат открито страната на ония, които упражняват непримирима критика над полицейски мерки и други разпореждания на властта. Алеко Константинов е бил любимец на студентите

125

ме.^(сн.125) Той е писал за тях с гореща симпатия, участвал е в техните литературни вечеринки, като е чел непечатани късове от „Бай Ганя“, придружавал ги е в излетите им до Черни връх на Витоша, насърчавал ги е в организирането на първото българско туристическо дружество, като не заема сам предлаганото му председателско място, а го отстъпва на Иван Вазова. (Срв. Д. Н. Моллов, „Спомен за А. Константинов“, Българска мисъл XII

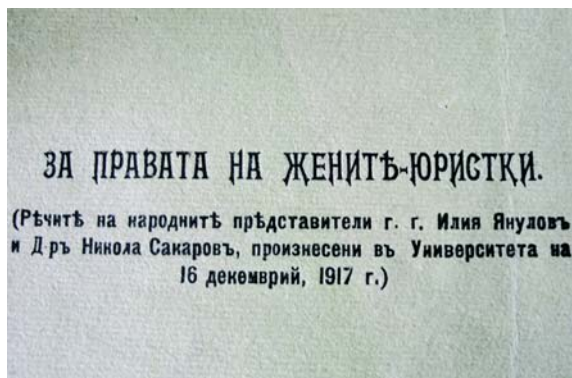
(1937), кн. IV, 246 нт.). И твърде естествено е било, че когато този смел изобличител на обществените и партийните недѣзи, който се е ползвал с огромна популярност, пада убит от ръката на тъмен провинциален партизанин при неуспешен атентат срещу съпартиеца му Михаил Takeв, на 11 май 1897 г., цялото студентство се вдига да почете паметта му – чрез прекратяване на занятията и чрез демонстративно участие в погребението му...

Вестник Знаме печата на 18 май, в броя си, посветен на починалия Алеко Константинов, некролога на студентите, гдето между другото се казва: Нашата скръб е безутешна, а нашето възмущение е безгранично. В нашия обществен живот се вмѣква едно ужасно зло: политическите убийства...

(Из Арнаудов, М. История на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през първото му полу столетие (1888–1938). С., 1939).

ЗА ПРАВАТА НА ЖЕНИТЕ-ЮРИСТКИ (90 ГОДИНИ ОТ РЕЧИТЕ НА НАРОДНИТЕ ПРЕДСТАВИТЕЛИ ИЛИЯ ЯНУЛОВ И Д-Р НИКОЛА САКАРОВ В УНИВЕРСИТЕТА)

В 1897 г. в Париж ставаше едно странно събитие. В двора на едно от съдилищата стоеше събрана грамадна тѣлна хора. За какво те стояха, какво желяха, какво очакваха? Първ път се бе явила жена в съда да пледира като адвокатка! Тази жена бе току-що свършила университета – госпожица Шовен. Тя се яви в двора на съда, посрещната с викове, ругатни, псувни. В тоя момент човек виждаше французите в тяхната страст да запазят старото, макар че много пъти те са наклонни да си служат с революция за създаване на новото.

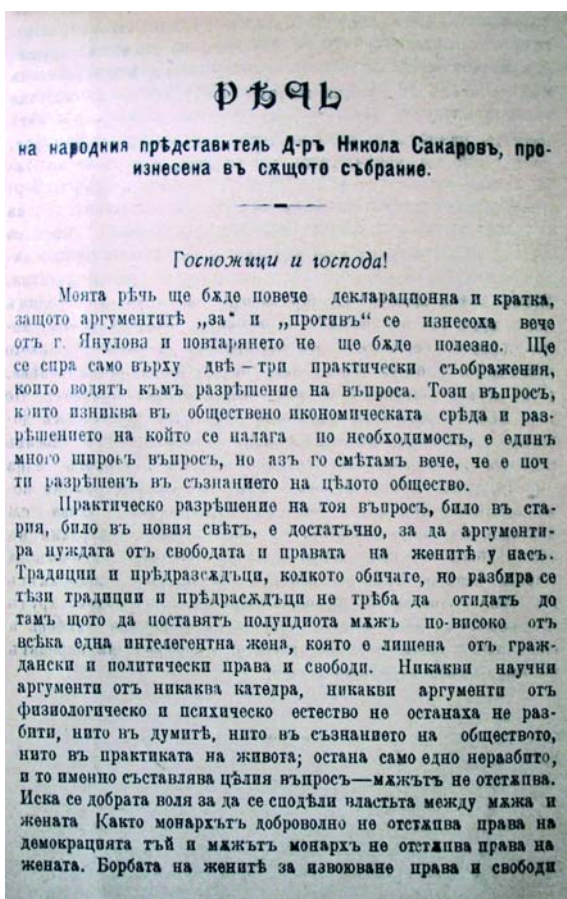

126

В 1897 г. на жените показаха вратите на парижкия съд. Но жените във Франция не се отчаяха. Те създадоха едно силно движение за признаване правото на жената да сътрудничи и тя в правосъдието. В 1901 г. те повдигнаха въпроса освен в съдилищата, но и в парламента. Те съумяха да спечелят видни лица като Валдек Русо, Бриан и маса други депутати. Благодарение на тази борба французката жена предизвика създаването на един закон, с който се реши благоприятно за нея въпросът; жената започна да сътрудничи на мъжа в правосъ-

дуето. И сега в столицата на Франция има много жени адвокатки...

В 1879 г. във Франция се повдигал спор, може ли жената да намята черното наметало на адвокат в съда; мъжете го намираха съвършено неудобно за нея. Намираха още, че за жената е съвършено невъзможно да се покачи на трибуната да държи реч. Това се казваше от професори на Сорбоната. Някои по-хитри казваха: „Оставете жената в нейната свещена роля на другарка на мъжа; недейте я хвърля в калта на политическите борби. Издигнете я в „идол“. Но нейното най-голямо нещастие е, че е „идол“, но „идол“ лишен от права! По този начин мъжът прикрива хегемонията си в света. В основата на всички тия възражения, всъщност лежи страхът от конкуренцията и стремежът да се запази властта. Не мога да откажа, че някои от тези възражения изглеждат доста силни. Трябва да се спрем върху тях и да ги оборим.

127

Вие, студентките-юристкы, не се борите само за своите интереси, не пледирате само своята персонална кауза. В туй отношение жената не бива да прилича на мъжа. Вие едновременно сътрудничите с вашата борба на старите ветеранкы на равноправието. И в този момент, когато аз говоря за правото на жената да сътрудничи на мъжа в правосъдието, аз пледирам същевременно пълното равноправие на жената...

Освен тези съображения, формалният аргумент във вашата петиция, на който се си-

ляят и някои от вашите професори е, че в Конституцията никъде не е казано, че жените не могат да заемат държавни и обществени служби. Знаем, че духът на законодателя и неговото намерение не са били тъй широки. При все това важно е, че изрично Конституцията не го запрещава и когато законодателят поиска, може да го даде. Той, обаче, досега се е явявал защитник на господството на мъжа...

Пътят е мъчен, но аз виждам, как се очертава щастливата възможност за жените-юристкы да добият своите права. Това ще стане само, ако вашата борба не е изолирана, ако вие свържете вашето движение с големите мощни движения за освобождение на жените от политическо, икономическо и социално робство. Вие сте най-младата генерация и вие сте длъжни да направите това. Дружеството на студентките-юристкы ще трябва да се сблъкне с досегашните женски движения в България и да спомогне колкото може, за засилване на демократизма и социалния дух в тези движения, за засилване на оня борчески темперамент, благодарение на който женските движения във Великобритания съумяха да постигнат целта си. Разбира се, прекаленостите и буйствата, с които си служиха англичанките в своята борба, не ги препоръчвам на българките. В Англия жените сполучиха да добият тая година изборни права. Аз съм убеден, че ако жените влезат навред в парламентите, духът на завоювания, който разкъсва човечеството, ще изчезне, или поне ще бъде чувствително намален...

(Из речта на народния представител Илия Янулов, произнесена на 16 декември, 1917 г. в гр. София, по покана на студентките-юристкы, по въпроса за адвокатските и съдийски права на жените) (сн.126)

* * *

Но, 2-ци и 2-га, да се повърнем към конкретния въпрос, който ни занимава – правото на жените да бъдат съдийки и адвокатки. Миналата година се подаде една петиция до Народното събрание, втора поред, защото преди 7–8 години имаше и първа. Аз бих казал нещо повече. От около 25 години, откак в България има свободолюбивы обществени движения, има и женско движение... Знаете, че, когато да се допуснат жените в Софийския университет, някои професори нарекоха това абсурд. Няма по-симпатично от това, че в сегашния семестър има около 180–200 студенткы, записани по право. Значи, една пета от броя на всички студенткы са юристкы. Те са решили да следват по право: „Ще се борим, докато извоюваме правата си и тогава ще прилагаме професията си“. А дотогава някои от тях стават чиновнички, волнонаемни учителки, или се записват и в други факултети. Това е най-големият аргумент за стремежа за изучаване правото от жени. Аргумент, върху който трябва да се замисли цялото общество...(сн.127)

И когато вие поискахте помощта на вашите професори, вие сте избрали правия път. Но вие ще срещнете добросъвестното опонирание на мнозина, когато вашите професори с мълчанieto си, като че ли казват, че не сте способни. Те трябва най-напред да се постараят да разберат студентките си, да се заинтересуват от тях, а не да замахват с ръка и да казват: „Е, по моята катедра горе-долу вървят добре, по другите не зная.“ Студентките свършват факултета, взимат диплом с 4 или 5, занасят я в къщи, но после оказва се, че тази диплома за нищо не я бива – носителката ѝ, не може да стане нито адвокат, нито съдия...

В Америка от 40–50 години вече имаме жени адвокати и съдийки, а новият свят – знае се – е съставен от най-пържавите елементи на стария свят. Има ли нещо смешно в Скандинавия да виждаме в първите редове на борбите жени; да видете как учените – мъже се прекланят пред постигнатия авторитет от жени – учени?... Искайте да ви го дадат, бореете се, изведнаж извоювано, то ще даде своите резултати...

(Из речта на народния представител г-р Никола Сакаров, произнесена на същото събрание)

**ПОКАНА ЗА СТУДЕНТСКО
ГРАДИНСКО УВЕСЕЛЕНИЕ
В ГРАДСКАТА ГРАДИНА ОТ 1904 г.**

(сн.128)

**ПРОФ. ИВАН ШИШМАНОВ
КЪМ СТУДЕНТИТЕ**

Възставайки, подобно на други професори, против лошата практика да се използват за подготвяне на университетските изпити крайно нехайно изгадените стенографски записки на лекциите, той заявява на 5 ноември 1924 г.:

Преди да начена, дължен съм да отговоря на едно запитване, което ми се отправя вчера. Една любезна моя слушателка ми зададе именно въпроса: „Какво да правя, господин професоре, като не умея да стенографирам и не мога да схвана вашите лекции in extenso?“ Отговорих ѝ, че ако има нещо, което ме дразни, то са моите стенографирани лекции, които от 30 години насам ежегодно се преписват и се разпространяват из цяла България с всичките, понякога косонастръхвателни близни и грозни грешки и ме компрометират понякога пред цял свят. Беше време, когато значително по-млад, аз се полагах на Сизифовски мъки да поправам тези лекции. Но когато видех, че силите ми не стигат за такъв един труд, аз се отказах да преглеждам колетите, особено когато един ден прочетох, че съм бил говорил в една лекция за некаква книга на Пророка, а аз бях говорил просто за книгата на Природата. Съм решително, прочее, враг на стенографическите коли. Предпочитам хиляди пъти всеки от вас да си записва най-важното. Това правят студентите европейци. За университетските изпити това е напълно достатъчно. Това нека служи вам за ръководство...

Шишманов смята за необходимо да направи следното предупреждение (7 март 1924) към препънената аудитория:

Господа, дошли в тая аудитория, не за да слушате много или малко приятни и забавни сказки, духовити и изящни конферанси, а за да се подготвите по възможност за една научна кариера, – покрай практиката на учителя, или съдията, – аз съм длъжен да ви запозная накратко поне с най-важната литература по предмета, който ни занимава. Наистина, тая част от моите лекции не е винаги най-забавна. Тук има да се запомнят имена на автори, названия на книги, кратки характеристики на мнения... Но аз заявявам, че който иде тук само за забава, за развлечение, за приятно прекарване на времето, жестоко ме оскърбява. Аз не съм и не искам да бъда confereancier, за когото изящството на речта стои на първо място...

Господа, аз свършвам още веднаж с настоятелната си препоръка да се запознаете с Данте, но само по литературата върху него и неговото творчество или от моите по принуждение кратки лекции, а и от самото творчество на поета. Вие сте впрочем длъжни не само като бъдещи учители, а и като образовани хора, да познавате поне Divina Commedia в оригинал или превод. Прочетете я във всеки случай внимателно и вие ще се убедите...

(Из Арнаудов, М. Предговор от редактора. Литературна история на Възраждането в Италия от проф. Ив. Д. Шишманов. Посмъртно издание. С., 1934. Унив. библ. № 145). (сн.129)

СТУДЕНТИТЕ ЗА ПРОФ. ИВАН ШИШМАНОВ

Беше професор по Сравнителна литературна история. В началото на студентството си слуша лекциите му върху Ренесанса на Италия: и те станаха епоха в живота ми, а проф. Иван Шишманов – олицетворение на съвършен учен...

Тресento – Данте, Петрарка, Бокачио – времето на италианското възраждане – едно извънредно ценно съдържание, одухотворено с неподражаемо изкуство от гения на незаменяемия професор, за когото аудиторията беше олтар за свещеноействие. Кой от слушателите ще забрави тая бисерна низа от лекции?

Ив. Шишманов владееше магията на слово. Той не беше обикновен четец, а вдъхновен оратор, който гори в огъня на красноречието и възплъменява своите слушатели. Един оратор, издържан във френски стил, който до края на 66-годишния си живот владееше и не измени на своите качества...

(Из Арнаудов, М. Предговор от редактора. Литературна история на Възраждането в Италия от проф. Ив. Д. Шишманов. Посмъртно издание. С. 1934. Универс. библ. № 145).

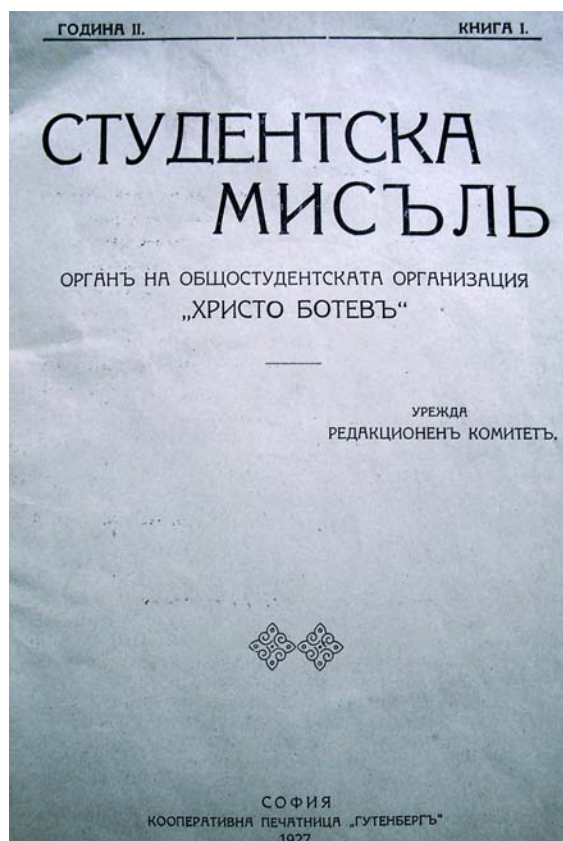
СТУДЕНТСКО ТВОРЧЕСТВО

...Друг дерт на много анонимисти и нападатели е невинната песен „Охрид син“. В 1899 г. като млади студенти в Лайпциг с Милош Данов от Пловдив много харесахме песента „Зелени Рейн“, която се пееше, и досега се пее от всички немски студенти, всички я знаят наизуст, пък и българите от нашия ред там, пък и сегашните. Приятелят ми каза да я побългаря с „Охрид син“ и аз веднага сторих това. И не по ритъма дори, а само по немската мелодия, както излезе и в „Художник“ заедно с мелодията, а после в „Българановския сборник“, а после и komponирана отново от Добри Христов по негов почин. Още при появяването ѝ в „Българановския сборник“ г. Андрей Протич писа в „Мисъл“ „майсторски побългарената от Ал. Балабанов песен „Охрид син“. И това ликвидираше с въпроса, пък и аз обясних в печата, пък и песента е за шега между младежи, направена е от мене преди 25 години. И аз, макар и да е по-хубаво направена от всички стихотворства на стихарите, които ме нападат, аз пак не давам никакво значение на нея. А можех това с право, защото е оригинално нагласена и е от 18-годишен човек.

(в. Развигор, № 108, 10 март 1923 – В: А Балабанов. Апология на българското. Спомени за себе си и размисления за българската литература. Балканският хитрец. С., 2006).

СТУДЕНТИТЕ ОТ ОСО“ХР. БОТЕВ“ ПРЕДИ 80 ГОДИНИ (според сп. Студентска мисъл)

(сн.130)

Нашата задача ще бъде, чрез спокойна, разумна и обмислена ориентация в нашия обществено-културен живот, да улесняваме студента, във всяка негова стъпка към университетската наука и да потготвяме неговото влизане в обществения живот.

Най-после чрез едно общуване на мисълта на професора, на общественика, на студента, да се дойде до едно правилно разбиране на големите въпроси, които от една страна интересуват студента – в неговите корпоративни интереси, и от друга, обществото – за идеите, разбиранията, които възлунват студентството, утрешните ръководители на духовния и обществен живот на нацията...

С дълбока вяра ние почваме да работим. Бъдещето на „Студентска мисъл“ (орган на общостудентската организация „Хр. Ботев“) ний го виждаме преди всичко в моралната и материална подкрепа, която ще намери в сред българското студентство и общество. Защото без подкрепа на професора, с неговите ценни съвети и напътствия, без благосклонното отнасяне на обществото към нашето дело и материалната му подкрепа, без отзивчивостта на студентството към своето академично списание, ние ще смятаме, че „Студентска мисъл“ е ненавременна и излишна.

* * *

Проф. Ст. Баламезов

Из университетския живот в Италия

Италия е страна на най-древната университетска наука. Тук, наистина, не се боят от „учен пролетариат“. До 1924 г. в Италия се наброяваха десет държавни университети, шест субсидирани от държавата и четири свободни. Но, на 1 декември 1924 г. се откриха още четири нови университета от втория тип и днес в кралството има точно двадесет и четири пълни университета с по четири факултета и десетки други специални Висши училища и институти.

Университетът на малкия град Павия претендира да бъде най-стар, не само в Италия, но и в света. Като университет той е основан от Карл IV с грамота от 13 април 1361 г. Но, още през май 825 г. Карл Лотар е признал Павия за център на висша наука. Поради това, на 20 май 1925 г. бе отпразнувано най-тържествено 1100 годишнината на Павийския университет. В това тържество взе участие краля, правителството, парламента, всичките италиански университети и 22 държави с 68 свои университети. Аз имах честта да председавам Софийския университет...

Новите университети се помещават в нови сгради. Те са грамадни, светли и удобни. Но, аз предпочитам старинните сгради, които говорят толкова много на въображението и подказват толкова много на паметта...

Сградата на италианския университет е винаги величествена. Но, докато в малкия град тя е и най-хубавата; в големия – тя се губи между по-величествени дворци, като в Генуа, или се намира в тесна и усамотена улица, като в Рим. Архитектурата е еднаква, влизате през голяма порта в двор с колони от всички страни, които придават и хубав и тържествен изглед на зданието. И в Генуа, и в Пиза, и в Рим дворовете са един, а в Павия от разни улици и порти се влиза в 4 двора, заобиколени от колони и украсени с паметници...

Аулата има винаги тържествен вид и е украсена със стари или нови грамадни картини или сцени от живота на древния Рим, рисувани по стените...

Както във всяка професорска среда, така и между италианските професори има големи оригинали. Чаках да чуя лекцията на един професор от моята специалност, но вратаря се доближи и ми каза да не си губя времето, защото сега вали дъжд, а когато вали професорът не идва...

Студентите не пълнят аудиториите... Болшинството студенти са принудени да работят или дори да живеят у дома си в провинцията. Но лекциите са публични и аудиториите на някои известни професори по литература и философия – особено в Рим, се пълнят от външна публика: дами, свещеници и пр... При много университети има отлично обзаведени и крайно евтини студентски ресторанти. Но най-хубав институт съставлява италианският интернат колеж за даровити студенти...

Ако всеки ден Вие не забелязвате студентския елемент из улиците на големия град – Вие ще го почувствате през карнавала. При откриването на университета ще се измисли все нещо ново. Присъствах на такава сцена: студентите освиркаха професора математик, който трябваше да говори от името на академическия съвет, но направиха шумна оvation на ректора – географ, когото обичаха. Студентите носят еднообразни по форма каскети, но с различни цветове по факултети. И на ректора се поднесе разкошен, обшит със злато, студентски каскет бял, понеже ректорът е професор в Историко-филологическия факултет. Студентите искаха цото ректора, седнал на естрада в аулата посред членовете на академическия съвет, всички в академически тоги – да сложи каскета на главата си. Той считаше това за невъзможно, а другите професори се мръсеха. Но настояванията и ръкоплясканията бяха толкова бурни, че ректорът потърси някакъв изход: той доближи с двете си ръце каскета до главата си, това удовлетвори студентите и тържеството свърши.

Настъпва карнавал. Улиците се препълват с разноцветни каскети, появяват се безмоторни автомобили, карани отвътре с крака, като велосипед, свирки свирят, песни се пеят, а нощя се почват карнавалните балове, които продължават – както е казано и в афишите –

до съмване, fino all'alba! И ако такава гледка представлява големия или средния град през карнавала, то малкия град се намира винаги в плен на студентите. Тук, голяма част от тях, които не са в колежи, живеят средновековен, бохомски живот; виждал съм да се бръснат седем души, а да плаща един за всички; виждал съм да се залагат два ножа за две пакетчета папириси и пр. А в тържествени дни, и професори и полиция, философски гледат на най-големите волности: улицата е пречена на шир от седнали един до друг студенти и всички пеят хубава и весела песен. Не може да мине нито автомобил, нито файтон, нито конник, едвам си пробиват път минавачите. Но нещо обикновено в много държави, тук не става: към минаващата дама или мома не се отправя никаква закачка...

Никола Минков – студент юрист

Идеалът ни

Броят на студентите във всички страни надминава колосалната цифра 1 милион. Това е един необятен свят пълен с вяра и пламък; една струя от светлина и младост, която идва да освежи живота. Това е мирът на труда, знанието и преди всичко идеите.

Трудът и знанието в служба на идеала!

Кой е идеалът? – Идеалът на утрешните работници във всички области, на утрешните лекари, инженери, агрономи, адвокати, учители, съдии, свещеници и пр. е човечеството.

Човечеството е една идея, на която въплъщението е отечеството.

* * *

А. Сокеров

Българската студентска делегация на 8-та годишна Конференция на Международната Студ. Конфедерация (С.И.Е.) в Прага (август, 1926)

Варшава, Копенхаген и Прага – това са три етапа, в които са отразени не само прогреса, практическия и организационен актив на С.И.Е., но и все по-сигурните крачки на организираното бълг. студентство по творческия път на неговия международен живот.

Конференцията в Прага, третата по ред, в която участва България, увенча заслужено усилията на две годишна дейност на бълг. университетски питомци, в редиците на все-светското студ. движение.

Когато на 18 август 1926 г. в столицата на Чехия, бълг. делегати от София, Германия, Чехия и Австрия си стиснаха ръцете; нас ни обведе особено външение. За първи път представителите на бълг. студенти от България и Европа, се виждаха събрани, водени от една воля, обединени в едно дело. Ние всички бяхме дошли в Прага, за да защитим дружно нашите интереси и да заговорим за България пред академическия аеропаг на днешна Европа. Ние

правихме и първите стъпки към осъществяване на дело на голямата идея, родена в Организация „Хр. Ботев“ и срещнала възторжен отзвук в средата на целокупното наше студентство: създаването на общ, единен и строен в идеология и фаланги Български Нац. Студентски Съюз (Б.Н.С.С.), обединяващ бълг. академици в България и зад нейните граници. Той съставена, на бълг. студ. делегация

131

от България и Европа, предстоеше да участва в разискванията на Междунар. Студ. Конфедерация, а от друга страна, по даден мандат от съответните Организации и Съюзи, да образува състава на учредителната конференция на Б.Н.С.С. (сн.131)

Конференцията на С. И. Е. се откри същия ден. Над сводовете на великолепната постройка на Градския дом се веят копринените знамена на представените 30 нации. Там е и българският триколюр...

Нашите другари от учредителната Конференция на Б.Н.С.С. – Н. Минков, Ам. Сирков, П. Ничков и инж. Кожухаров заседаваха паралелно с Конференцията на С. И. Е. и бяха изпълнили успешно своята задача. Ние всички можехме да се поздравим с Б.Н.С.С., който беше вече свършен факт...

Председателят на Бълг. делегация – Д-р Ан. Башев беше вече секретар на С.И.Е. – на мястото на Италия, заемаща три години наред този пост...

Старият свят, с неговите концепции и мироглед отминава. – На фона на новия свят се открива стройната фаланга на другата генерация – младежта, която ще го замести. Тя има друго светоразбиране, гдето се крият залозите за повече солидарност и напредък на народите...

* * *

Организацията урежда Студентски клуб в салона на „Стария Хайделберг“ бул. Дондуков № 7 до сладкарница „Охрид“, в който ще се сервира обед и вечеря при следните условия: всяко готвено ястие струва 10 лева.

Печено и аламинут 14 лева, като от тая цена абонатите ще се ползват с 15 % отстъпка.

За абонат се счита всеки, който внесе минималната вноска 300 лева, срещу която ще получи купони за 345 лева.

През време на обед и вечерята до 1 часа след полунощ ще свири оркестър.

От 8–11 1/2 часа и от 2 до 6 ? вечерта ще има игри – табла, шах, домино, вестници и гр., като ще се сервира кафе, чай, локум, сладко и пр. при ниски цени.

(Из Студентска мисъл, год. II, кн. I, 1927)()

БЪЛГАРСКОТО СТУДЕНТСТВО ОТ 30-ТЕ ГОДИНИ НА ХХ В.

Всяка среда, била тя духовна или социална, има свой живот. И студентството, тази армия от младеж, жадна за творчество и инициатива, има вой живот, свой лик. У нас се е възбразило убеждението какво е студентът – бунтар, и вие не можете да си представите студентството без борба, без стачки. И наистина това е така, и не може да бъде друго. Ние, все млади хора, буйни с различни темпераменти, с различни стремежи и чувства. Вие не можете да си представите студентския живот без онези, тъй характерни за нас веселия, на които сте свидетели, особено на

Студентството е организирано в академически джужества при отделните факултети, в градските корпорации, в студентските спортни клубове, в студентските секции при различните дружества и пр., то над всички дружества стои една голяма и могъща организация „Христо Ботев“, рожба на младежки ентузиазъм и творчество...(сн.132)

(Из в. Студентска борба, 18 март 1939)

АКАД. ДИМИТЪР АНГЕЛОВ ЗА СТУДЕНТСКИТЕ СИ ГОДИНИ (1936–1940)

Самото ми пребиваване в Университета, преминаваше под знака на много дни, прекарани в библиотеката, в залата за четене на студенти. И това бе за мене школа за добиване на трудови навици, което се оказва много полезно, особено след завършване на Университета и специализацията ми в Мюнхен...

Следването си в СУ ще запомня и със студентските празници през декември – шумни, весели, когато за пръв път, бивайки крайно не-

132

132

студентския празник Св. Климент Охридски, когато всички заведения в София и околността са преизпълнени с червени шапки, а след полунощ се извършва традиционната разходка по „Царя“. И въпреки че при тези веселия ние често прескачаме прага на приличието, вие ни прощавате, защото знаете, че това е младостта.

похватен, се научих да танцувам танго и, представете си – румба – твърде популярна по мое време. Но тайната на валса, така любим на женския свят, си остана за мене тайна завинаги...Не бях добре и с фокстрота, а за хората да не говорим – и то си остана „тера инкогнита“, макар, че умеех все пак да скачам криво-ляво и да наподобявам, че уж не съм съвсем неопитен. С една дума – следването ми в

СУ ме направи що годе историк, но не и човек, който може да претендира, че е получил танцьорска закалка...

Ярко се чувстваше това разделение в българското общество през този период в Университета. Все по-отчетливо се открояваше

132

пропастта между националсоциалистически настроени студенти и техните противници. Едните – сплотени в студентската организация, назовавана „Христо Ботев“, другите – антифашистите – в тъй наречения БОНСС. Броят на бонсистите бе значително по-голям от този на ратниците и легионерите, но в замяна на това привържениците на хитлеризма се отличаваха с бруталност и се радваха на благоволенieto на управляващите кръгове...

И това намери израз при определянето на състава на студентското дружество на ИФ. На страната на дясно ориентираните стоеше твърдо Димитър Венедиков (брат на Иван Венедиков), а симпатии към тази група имаха Борислав Примов, Кирила Възвъзова и, колкото и странно да изглежда, Александър Бурмов... Но броят на антифашистите бе по-голям и ръководството на дружеството попадна в техни ръце. И не само това – аз бях избран за председател на дружеството, не само поради моите, макар и сравнително умерени леви разбирания, а и поради авторитета, който си бях извоювал като добър студент. Но нали бях все още доста плах и неопитен, отказах се от председателския пост в полза на Атанас Милчев...

Към преживяванията ми от студентските времена, не мога да не спомена двете летувания в студентския дом край Берковица (през 1937 и 1939 г.). Тук също се чувстваше разделението на двете групировки – христорботевисти и бонсисти, но до някакви сериозни сблъсъци не се стигна. Все пак това беше дом за отдих, за веселия, за танци. А имаше наблизо и една приятна за посещение кръчма, именувана „Мухата“, където си пийвахме вишнева ментовка...

(Из Д. Ангелов, Спомени. С., 2004) (сн.132)

ГЕРМАНСКИТЕ УНИВЕРСИТЕТИ ОТ КРАЯ НА 30-ТЕ ГОДИНИ НА ХХ ВЕК

133

133

В Германия има 26 университета (сн.133), които са пръснати из цялата страна. Научният характер на всички е общ, но различно е положението и най-важното историята. Студентът има възможността чрез избора на университетски град да опознае германската природа и културните особености на отделните германски градове...

Най-старият немски университет се намира във Виена (1365), а най-новият – в Хамбург (1919).

Почти всички германски университети се делят на 4 факултета – теологичен, юридичен, медицински и философски.

Към медицинския принадлежи зъболекарският. Към философския – обикновено философия, езиковедие, история и почти винаги математика – естествения бранш. Към юридическия се числят държавните и стопанските науки. Някои университети имат още и пети – естественонаучен факултет, както напри-

мер във Франкфурт на Майн или Ерланген. Други пък освен юридическия имат държавен и стопански факултет като Мюнхен и Хайделберг, или стопански и социален като Франкфурт и Кьолн, или пък правностопански като Йена...

Учението в германските университети е разделено на семестри. Летният започва навсякъде на 1 април и трае до 1 юли, а зимният от 1 ноември до 28 февруари...

Разликата между германските университети и многото други се състои в свободата на учението. Студентът сам избира в много случаи лекциите, които иска да слуша и няма нито преписани лекции, нито годишни курсове с изпити и премествания. Във всички факултети редът се определя според трудностите на лекциите и приемането в тях наречените семинари. Значи общата работа между студенти и доценти е разрешена само за напреднали... Университетските планове и личните съветвания с професорите направляват винаги студента.

Добиването на доктората зависи от извършената писмена работа (дисертация) и след приемането ѝ с устен изпит във факултета...

Университетите имат и особени наредби. Гьотинген е световният математичен център... Кьолн може да се определи като най-голям стопанско-научно-образователен в Европа. Ориенталският семинар в Бон е най-добрият след Берлин... Несравним е преводният (голмечер) институт в Хайделберг, в който се държат систематично конференции и преводни спорове и то на всички модерни езици. Марбург притежава ненадминат семинар по история на художеството с музеи, лекторат за фотография, архива с фотографически стъкла и пруски институт за изследване на художествени науки. Лайпциг е прочут вече от години със своя институт за културна и универсална история. Той има още институт за политическо знание, за чужбина и такъв за вестникарство, както в Берлин и Мюнхен и история на медицината, както в Берлин и Йена. Освен това особено е развито тук изучаването на югоизточна Европа.

(Из в. Студентска борба, 18 март 1939)

НА ЕКСКУРЗИЯ С ПРОФ. АЛЕКСАНДЪР БАЛАБАНОВ (30-ТЕ ГОДИНИ НА ХХ В.)

Не зная коя година точно беше, дали 1935 или следващата, решихме всички студенти да направим една екскурзия до Пловдив заедно с Александър Балабанов. Бяхме 30-40 души. Качихме се една сутрин на влака и с песни и шеги, подсилени с малко алкохол, се озовахме в града на тепетата към 10 часа преди обед. Беше пролет, времето беше хубаво, имахме осигурени квартири и се отправихме към хотел и ресторант „Молле“, мисля, че сега се казва „България“, тогава най-добрия в Пловдив. Балабанов беше с пепитената си мушама и с

134

пътна чанта... Той предложи на другия ден да отидем в Бачковския манастир. При това измисли и как ще пътуваме:

- Ще наемем бречки и файтони и ще прекараме весело.

Така и стана. На другия ден по шосето край Чая се проточи гълга върволица от всички бречки, които намерихме, и няколко файтона. В първата бречка беше седнал Александър Балабанов и се беше разлял на цялата задна седалка... Сред непрекъснати шеги – тогава беше модерно студентите да организират корпорации – ние нарекохме нашата четворка „Пайтон“...

Дядо изумен ни посрещна много любезно. Поласкан от интереса към светата обител, той започна да ни разказва за историята на манастира и през прозореца да ни показва забележителностите му...

Явно през цялото време Балабанов скучаеше смъртно. Споменаването на джинджифа му даде идея как да прекъсне историческия разказ на изумена...

- А, бе, дядо изумене, от този джинджиф вие правите една хубава ракия!

Изуменият беше интелигентен човек и затова се усмихна. Балабанов беше известен в цяла България като любител на хубавите пътиета. Той прекъсна разказа си, повика един от прислужниците и му поръча да донесе от ракията с джинджиф. Всички я опитахме и след това отидохме да обядваме...

Куминационната точка дойде на третия ден на екскурзията... Лошото беше, че всички си бяхме похарчили парите и като закусихме сутринта и обядвахме слабо, трябваше да си легнем вечерта полугладни... Към четири часа след обед цялата екскурзия се беше събрала на Сахат тепе. Няколко души бяха купили тричетири хляба и ние ядохме от тях. В това време извадиха фотографически апарати и започнаха да ни снимат, а пък ние инсценирахме борба за парченце хляба на снимките. И тогава Балабанов ни каза да останем тук и да го чакаме. Той щял да види дали не може да направи нещо. Като го знаехме, че никога няма пари, се усмигнахме, но тъй или иначе влак имаше късно вечерта и все някъде трябваше да седим... И тъкмо, когато се чудехме какво да правим, на Сахат тепе пристигна един келнер и ни каза, че професорът ни чака в ресторанта на Бунар-

джика. По това време този ресторант беше най-скъпият в Пловдив...

Когато влязохме в полуотпразнен ресторант заварихме Александър Балабанов седнал на една маса с една госпожа и един господин... Всички ядохме и пиехме и дори пушихме. Тогава Александър Балабанов стана, взе думата и каза няколко думи, които прозвучаха много успокоително:

- Драги студенти, тази вечер сме на гости на един мой стар приятел, с когото учехме едновременно в Лайпциг, архитект Здравков и неговата съпруга. Той като кмет на Пловдив е намерил някакво перо в бюджета на града за такива гости като нас.

Разбира се, гръмко „ура“ последва неговите думи... Тогава ние, членовете на корпорация „Пайтон“, събрахме последните си левчета и Елимов купи един грамаден букет нарциси... Взехме една чиния, отрязахме дръжките на нарцисите, защото бяха прекалено дълги и ги поднесохме тържествено на госпожа Здравкова. Чинията с дръжките остана на масата при нас... По едно време Балабанов се обърна към мен:

- Пък този млад чесън, който го донесе, браво!...

- Ама това са дръжките на нарцисите! – извиках аз, а той погледа, погледа, пък каза замислено:

- Дано не са отровни! Изядох от тях барем половин кило!

Половин кило не беше изяд, но беше погълнал доста голямо количество...

136

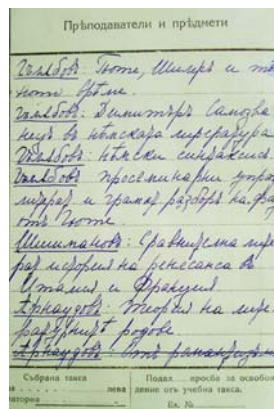

136

(Из И. Венедиков. Познайте ги по делата им. Българската интелегенция в моите спомени. С., 1993) (сн.134)

СТУДЕНТСКИ КНИЖКИ И МАТЕРИАЛИ

В експозицията на Музея на СУ са изложени студентските книжки на Злата Тантулова, записана в Историко-филологическия факултет на Софийския университет на 4 октомври 1923 г. и на Райко Арсов Любенов, роден на 29.09.1919 г. в с. Неделище, Гюгечко, записан в Университета на 8.03.1939 г., както и негови документи – уверение от 2.09.1946 г. и свидетелство от Първи университетски изпит от октомври 1942 г. (сн.135) В Музея на СУ е изложена и студентска шапка, използвана в академичните ритуали от 80-те години на ХХ в. (сн.136)

135

СКИ-ШАМПИОНАТЪТ

При новият интерес и голям брой състезатели, на 1 и 2 март на Витоша, се състоя традиционният ски състезание на Софийския университет. Под ръководството на г. г. Ас. Цанков, Дим. Денев, Н. Топляничков, Русеки и др. Състезанията минаха при отличен реал и голяма дисциплина. Ски, майсторът на Университета се наложи младият студент по право, Кирил Андреев, познат, столбичен футболист който специално от всички проведени 4 състезания, Първи вчестление, че тази година всички състезания се печелят от млади студенти. Във смятност това само може да ни разва. Че старият студентски ски-майстори имат достойна млада конкуренция.

Дълго бягане 8 км.
1) Михаил Мишев, 2) Дим. Дочинев, 3) Андрей Малчев
Общо клас-ране
1) Кирил Андреев
2) Андрей Малчев
3) Михаил Мишев
Акцията комбинира от съсловен и спортен и купата подарена за нея от бившият студентски шампион, г. Асень Цанков, се печел от Кирил Андреев, който печел също и купата на Дочиневата обичина за скок.

Във духа на една стара традиция, наградите бяха раздадени на победителите на забавата на академичното спортно дено при Университета, което се състоя на 16 т. м. във салоните на Б. И. А. Д. Началникът на отряда за тълкуване изплатише при М. Н. П. — г. И. Калев, лично под.

135

137

НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ ПРЕЗ 30-ТЕ ГОДИНИ НА ХХ В.

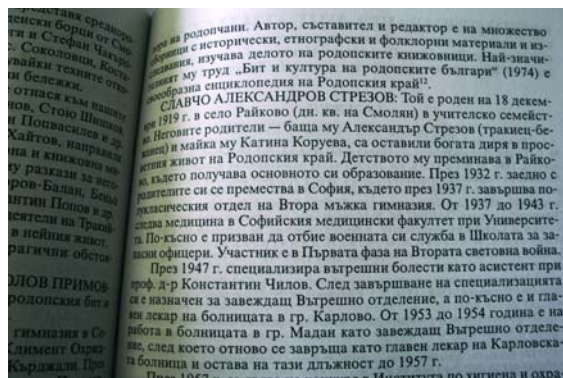
При повишен интерес и голям брой състезатели, на 1 и 2 март на Витоша, традиционните ски състезания на Софийския университет... Ски майстор на Университета се наложи младият студент по право Кирил Андреев (сн.137), познат столичен футболист, който спечели три от всички произведените 4 състезания (по слалом, спускане, скок и дълго бягане 8 км)...

Алпийската комбинация от слалом и спускане и купата, подарена за нея от бившия студентски шампион г. Асен Цанков, се печели от Кирил Андреев, който печели също и купата на Лъдженската община за скок.

В духа на една стара традиция, наградите бяха раздадени на победителите на забавата на академичното спортно дружество при Университета, което се състоя на 16 т.м. в салоните на БИАД. Началникът на отделението по телесно възпитание при МНП – г. Н. Каров лично поднесе наградите и поздравил победителите. На забавата присъстваха представители на различните спортни организации, а също така и почти всичките членове на Изпълнителния комитет на БНСС.

(в. Студентска борба, 18 март 1939)

СЛАВЧО СТРЕЗОВ ОТ С. РАЙКОВО (ДН.КВАРТАЛ НА СМОЛЯН)

138

138

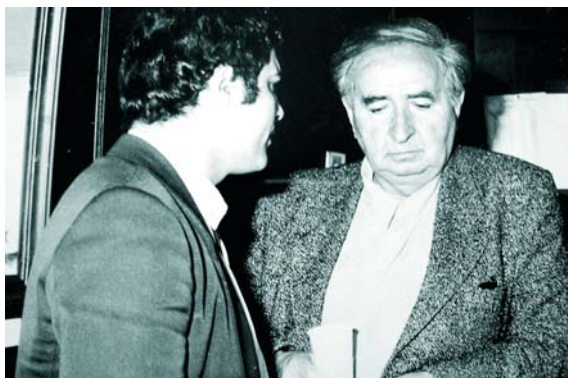
138

Роден е на 18 декември 1919 г. в учителско семейство. Основното си образование получава в Райково, а през 1932 г. заедно със семейството си се премества в София, където завършва Втора мъжка гимназия през 1937 г. От 1937 до 1943 г. следва медицина в Софийския университет.

През 1947 г. специализира вътрешни болести като асистент при проф. д-р Константин Чилов. След завършване на специализацията става завеждащ Вътрешно отделение, а по-късно и главен лекар на болницата в гр. Карлово. От 1953 до 1954 г. е на работа в болницата на гр. Мадан като завеждащ Вътрешно отделение, след което отново се завръща като главен лекар на Карловската болница до 1957 г.

През 1957 г. печели конкурс за младши научен сътрудник в Института по хигиена и охрана на труда в София. През 1968 г. защитава дисертация и получава втора специалност Професионални болести. По-късно става управител на силикозна болница като ст.н. сътрудник.

В Музея на СУ се съхраняват фотокопия от студентските шаржове на Славчо Стрезов(). Явно и впоследствие като професионален лекар той е продължавал да рисува, за да организира 17 самостоятелни изложби в София, Смолян, Карлово, Пловдив, Широка лъка и др., всички под егидата на Съюза на тракийските дружества в България. Паралелно д-р Стрезов работи активно в културно-просветното дружество „Тракия“.

139

139

(Из А.Печилков. Първи възпитаници на Софийския университет Св. „Климент Охридски“ от Смолянско – дейтели на Тракийската организация (1888–1944) (сн.138)

СПОМЕНИ ЗА БРИГАДИРСКОТО ДВИЖЕНИЕ (ОТ СТ.Н. С. АНЧО АНЧЕВ)

В бригадирското движение съм участвал три поредни години (1947 – на линията Перник – Воляк – обект Пенчов мост, заедно с бригадири от Югославия, 1948, 1949). Всеки студент бързаше да се запише в бригада и да вземе активно участие в непознатия дотогава по мащаби и резултати бригадирски труд.

В Университета проявявах интерес към историческите извори и веществените културно-исторически ценности. Затова, когато се постави въпроса за археологическа бригада, аз се записах с удоволствие и така се озовах на язовир Копринка.

На 1 юли 1948 г. бригадата започна разкопането на две могили и сондажи на крепостните стени на тракийския град Севтополис. Научен ръководител бе проф. Димитър Дими-

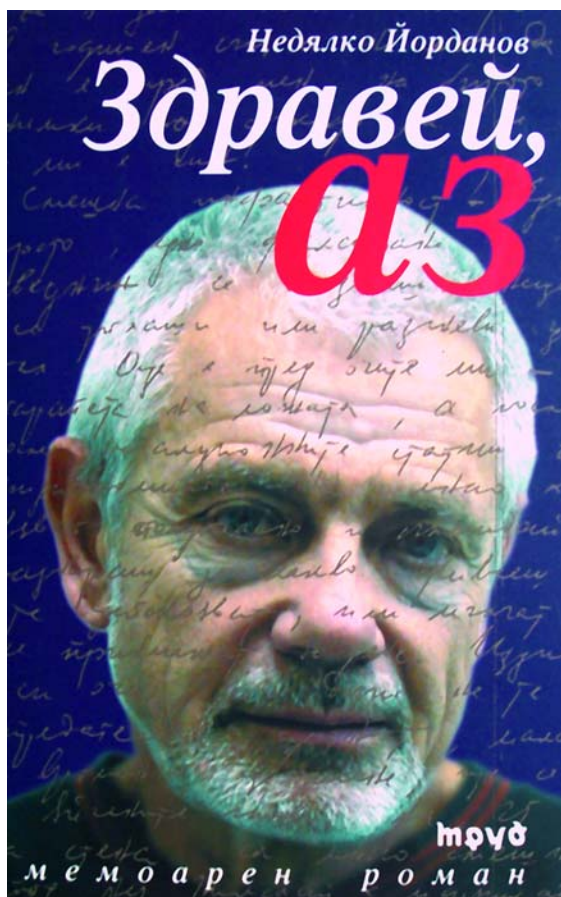
тров, който ежедневно бе заедно с нас и напомняше за „зорко“ копане, за качествено стратиграфско разчистване на пръстта. Ние гледахме така отговорно на земните наслоявания, че образно казано разлиствахме земните тайни по-внимателно, отколкото сега някои колеги обработват архива или местят вещите в нашите музеи. Да не се бърза при разкопките, оценките и информацията – „всичко това обикновено пречи на историческите изследвания“ ни учеше проф. Д. П. Димитров...

От нашата бригада (известна като археологическа), в която работех две лета (1948 и 1949), излязоха госта музейни работници Мария Червендинева, Велизар Велков, Дойно Дойнов, Михаил Райчев, Цонко Генов и др.

Всеки ден започвахме работа от 6 часа до 14 часа в бригадирско съревнование и археологическо старание.

Бригадата живееше и работеше задружно. Всяка вечер се провеждаха културни мероприятия – литературни четения, забави и др. За живота на бригадата се водеше дневник, който аз и Мария Червендинева попълвахме ежедневно. Издаваше се и хумористичен вестник. В него се отразяваше бригадирският живот – труд, закачки, шеги... Уреждахме вечери на гружбата с бригадирите от Англия, Холандия и Албания. Запомнил съм и първата ми среща с връх Шипка, където ходихме през един почивен ден...

Съместната работа ни сближи и следването до края минаваше под знака на бригадирската гружба...

140

19. VIII. 1986 Анчо Анчев (сн.13)
Директор в различни години на Националния исторически музей и на Музея на СУ

СТУДЕНТИТЕ ОТ 50-ТЕ ГОДИНИ НА ХХ ВЕК (ПО СПОМЕНИТЕ НА ПОЕТА НЕДЯЛКО ЙОРДАНОВ)

Станах студент на седемнайсет години. Началото беше тежкостно. Направо мъчително. Не можех да свикна със София... Нито аз, нито Тошко, нито Митко можехме да свикнем със София. Десетина души от нашия клас бяха приети да следват тук и ние цели пет години (1957–1962, б. м.) се събирахме най-редовно всяка седмица. Ходехме на Витоша, разхождахме се из парка, събирахме се в някоя от квартирите в безкрайни разговори за ученичеството и за Бургас.

Бях страшно редовен на лекции и упражнения. Стенографирах най-подробно всичко, което професорите преподаваха – тогава нямаше учебници и се караше на „записки“... През целия първи курс. Като се изключи първата петица в живота ми по фолклор при Диневков, всички други изпити взех с шест...

Помня, веднъж групата реши да избяга от упражнение по езиковедие. Идеята гадге Симеон К. – един нафукан софиянец, който хем ме респектиреше, хем не можех да понасям. Той, представяте си, пушеше, пускаше ръце на колежките, държеше се лигаво и вулгарно и си позволяваше дори (така ми призна по-късно Цветанка) насила да ги целува. Та... Симеон К. успя да убеди групата да фъсне от час. И всички тръгнаха. Но аз – като съвестен член на ДСНМ – не можех да допусна такова нещо. Твърд като скала, седнах на студентската банка и не мръднах от мястото си...

Но тази моя „праволинейност“ продължи само една година. След това – ела ме виж – липсвах с месеци от упражненията, за лекции да не говорим...

В курса беше пълно с поети и поетеси, някои вече публикували в списание „Родна реч“ и дори в по-големи издания. При нас беше Атанас Мочуров, за когото ще разкажа по-късно – изключен от университета по унгарските събития и върнат една година след това...

Първото литературно четене на студенти първокурсници. Около петнайстина души. Беше в някаква скромна аудитория, кой знае защо ми е останало в главата, че беше в подземен етаж... Току-що бях написал три стихотворения и ги прочетох...

Но, не щеш ли, тези мои стихотворения имаха бурен успех сред аудиторията и аз внезапно се прославих. А на четенето присъстваше страшилището на курса – професорът по старогръцки език Александър Милев. Аз си падах много по старогръцкия, той приличаше на математика със своите сложни глаголни и падежни форми и за ужас на почти всички колеги и колежки след втория семестър предстоеше този най-страшен изпит. Говореше се, че Ми-

лев къса поголовно, но още на упражненията аз вече му бях направил впечатление със своя непривичен хъс към този мъртъв език...

Той беше възрастен плешив човек с мустачки, с ехиден тънък глас, винаги саркастичен и всяващ паника сред студентите. Лично си водеше упражненията и изпитваше точно като в училище – абсолютен деспот и перфекционист.

- Чух Вашите стихотворения – каза ми Милев. (Той винаги говореше на „Ви“ със студентите.) – Харесаха ми и искам да Ви предложа нещо. Забелязал съм, че се стараете много по моя предмет и обичате старогръцкия език. Съгласен ли сте да преведем заедно „Илиада“?

Не вярвах на ушите си. Самият Александър Милев да иска моето съгласие! Това беше нечуван шанс. И страховтен шок!...

И Милев ми гадге „Илиада“ на старогръцки и един подстрочник – буквален превод, - написан на пишеша машина, на Първа песен. Това бяха около 30 листа, гъсто изписани със ситен шрифт...

Наесен пристигнах с превода на Първа песен – още го пазя – струва си някой специалист да го погледне.

Милев го прочете, каза: „Браво!“ и ми гадге веднага да продължа с Вторя, Трета и Четвърта песен. Аз вече почнах да се ужасявам от обема на работата, защото „Илиада“ има точно 24 песни...

140

140

* * *

Лятото на 1959 година... Бригада в село Чавдар. Студентските бригади бяха задължителни. Трябваше да имаш извинителна бележка от лекаря, за да бъдеш освободен. За първи

път усетих какво е физически труд. Бях изнежжено градско момче и не знаех какво е кирка и лопата. А нормите бяха жестоки. На ден всеки трябваше да изкопае канавка, дълбока метър и двайсет, широка един метър и дълга два метра. Теренът беше скалист, много трудно се копаеше, ръцете ми бяха целите в мазоли... Живеехме в двора на селското училище, на палатки, постлани със сено – по трима в палатка... Цял месец копане – не беше шега работа. Безплатно, разбира се. Срещу доста оскъдна храна и чифт сини бригадирски грехи...

Надвечер, след като се прибрахме, ние няколко души от българска филология, правехме бригадирския „Трън“...

„Трън“ беше нещо уникално. Ние го наследихме от предишния випуск, получи се плавна приемственост, защото при нас останаха карикатуристите Иван Стойчев и Панайот Гелев, както и фейлетонистите Никола Джоков, Даки Стоев и поетът Христо Банковски. Правехме го няколко пъти годишно. Закачахме го на стената в коридора на университета по посока на северното крило... А Трендафил Акациев беше един от героите на „Трън“...

Обикновено стенвестникът имаше към десет листа с огромни размери – два или три залепени картона. Тези десет огромни листа, наредени един до друг, изглеждаха страшно внушително и студентите със седмици се трупаха на опашка да ги четат...

Това беше най-щастливият ми ден от бригадата. След половинмесечно копаене на въпросните канавки, една сутрин рано-рано, преди още да тръгнем на работа, пристигна една джипка от щаба и ни натовари всичките на нея. Ние вече бяхме издали два броя на „Трън“ в Чавдар и сега ни викаха в Буново да издадем и там един брой... От щаба ни бяха приготвили някакви конкретни данни – кой бил ударник, кой бил мързел и не си изпълнявал нормата... и т.н., но ние веднага обяснихме, че няма да се занимаваме с конкретни имена. Казахме, че „Трън“ си има принципи и е вестник обобщение, а за конкретностите си има ежедневни бригадирски сводки... Вечерта, когато бригадирите пристигнаха с песен под строй, ги чакаше изненада – цели шест страници „Трън“, закован на стената на училището. Всички се юрнаха да го четат, забравили за вечерята, а ние гордо и уж скромно седяхме отстрани и пушехме...

Нещата, които написахме тогава, не са от класическите бисери на Трендафил... В този цикъл ние отразихме бригадирската пот, облените от слънцето бригадирски кожи, бригадирския часовей, бригадирския трандафор – гумения цървул, и накрая сравнихме бригадирската колона с „Големия син път“ – така се казваше нашумелият тогава френски филм. Пишехме и се смеехме, докато пишехме, обхванати от някакво детско вдъхновение...

Кой във моята памет сега е извикал
 На Трендафил Акациев бригадирския цикъл,
 Който писахме с тебе по илфонетровски
 На онази далечна бригада в Пирдопско.

И цървулите гумени... Синята форма.
 Наште десет процента над жестоката норма.

И стенвестника... Снимката – всички ние събрани:

Ти и аз, Янко, Гелето, Борето, Ваньо.

141

141

141

141

(Из Н. Йорданов. Зграбей, аз. Мемоарен роман. С., 2005.) (сн.140)

**СТУДЕНТИТЕ
ОТ 60-ТЕ ГОДИНИ НА ХХ В.**

142

142

142

142

Студенти от випуск 1960–1965 (Исторически факултет) на Софийския университет – тогава и днес. (сн.141)

В Музея на СУ се съхранява и специалният албум на випуск 1962–1966 Исторически факултет), съдържащ снимки на преподаватели и студенти от онези години. (сн.142)

**АБИТУРИЕНТИТЕ –
НОВИТЕ СТУДЕНТИ**

143

143

144

145

146

147

146

147

146

Калейдоскоп от фотоси на абитуриентите от 1933 (сн.143), 1960 (сн.144), 1971 (сн.145), 2007 (сн.146), намиращи се във фотоархива на Музея на СУ представят визията на различни поколения, завършващи гимназия и превръщащи се в новото академично попълнение на Университета.

ЕКСТРАВАГАНТНОСТТА НА ПРИЕМНИТЕ ИНТЕРВЮТА В ОКСФОРД И КЕМБРИДЖ

Колко самолета прелитат в момента над Оксфорд? Може ли плужекът да мисли? Каква е формата на яйцето?

Такива въпроси обичат да задават прословутите с ексцентричността си преподаватели, провеждащи интервюта за прием в Оксфорд и Кембридж...Идеята на неочакваните въпроси не е в правилния отговор – леко сплеснат в краищата си елипсoid в случая с яйцето, а в логичното разсъждение. От кандидатите се очаква да умеят ясно да се аргументират...

Изненадите не се изчерпват само с въпросите. Някои интервюиращи се държат направо шокиращо. Прословут е примерът с кандидат-студент, посрещнат от босоног, развлечен преподавател по философия. Палецът на философа надничал от една от многобройните дупки по чорапите. Без да вдигне очи и с очакването, че говори с момиче, друг преподавател се обърнал към младежа пред него с нежното „Джейн“. В истински мит се превърнал и професор, който инструктирал кандидат-студент да изхвърли тухла през прозореца, а после невъзмутимо попитал защо все пак първо не го е отворил...

Независимо дали ги засипват с въпроси за познавателните способности на плужеците, кандидатите трябва да се опитат за кратко време да постигнат хармония с преподавателя. В крайна сметка той си избира онези, които желае лично да обучава...

Състезанието между кандидатите става все по-жестоко, защото почти всички младежи покриват максимума на входните изисквания за успех. Така попадането в елитните университети все повече зависи от оригиналните отговори по време на интервюта. С близо 29 000 студенти, състезаващи се ежегодно за 6500 места...

От Кембридж пък предупредиха, че прекалено „тренираните“ кандидати обикновено се справят по-зле. (сн.147)

(Из в. Сега, 8 януари 2007)

ПОСРЕЩАНЕ НА ПЪРВОКУРСНИЦИТЕ С ХЛЯБ И СОЛ ДНЕС

148

149

148

149

148

**АБСОЛВЕНТИ 2007
ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ НА СУ**
(сн. 140)

ШАРЖОВЕ

**ИЗ СТУДЕНТСКИ ШАРЖОВЕ
И РИСУНКИ
НА ВИПУСК ЛЕСОВЪДИ (1936–1940)
АВТОР: ГАНЧО ЧОЛАКОВ**
(сн. 150)

Традиция стана в последните десет години студентите от II курс в специалност Етнология при Историческия факултет на Университета да посрещат новите първокурсници с хляб, сол и мед, а раздаването на студентските книжки да бъде придружено с китка здравец и пожелания за успешно следване. (сн. 148)

150

149

150

150

150

150

150

150

**ПРОФ. АЛЕКСАНДЪР БАЛАБАНОВ
В ШАРЖОВЕТЕ НА РАЙКО АЛЕКСИЕВ
И АЛЕКСАНДЪР БОЖИНОВ**

(сн. 151)

150

151

151

151

151

ШАРЖОВЕ НА СЛАВЧО СТРЕЗОВ

(сн.152)

152

152

152

БИСЕРИ

ПРЕДВАРИТЕЛЕН КАНДИДАТСТУ-
ДЕНТСКИ ИЗПИТ
ПО ИСТОРИЯ НА БЪЛГАРИЯ

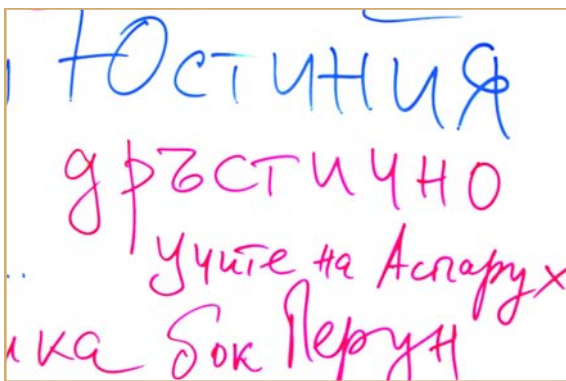
**НА ТЕМА:
ЦЪРКОВНО-НАЦИОНАЛНО
ДВИЖЕНИЕ
ПРЕЗ ЕПОХАТА НА ВЪЗРАЖДАНЕТО
(23 МАЙ 2006)**

В разсъжденията си словеният след обявяването на темата кандидат-студент пише: „Съдейки по гумата Възраждане се сецам за Ренесанс, но като гледам написаните години на дъската 905–1405 ми става ясно, че Ренесанс по това време няма.“

(А написаните на дъската числа обозначават часа на началото и края на изпита по История на България. Какво да се прави, явно кандидат-студентът е в тотален стрес.)

**КАНДИДАТСТУДЕНТСКИ ИЗПИТ
ПО ИСТОРИЯ НА БЪЛГАРИЯ
НА ТЕМА:
СЪЗДАВАНЕ И УКРЕПВАНЕ
НА БЪЛГАРСКАТА ДЪРЖАВА
ПРИ ХАН АСПАРУХ И ХАН ТЕРВЕЛ
(19 ЮЛИ 2006)**

(сн. 153)

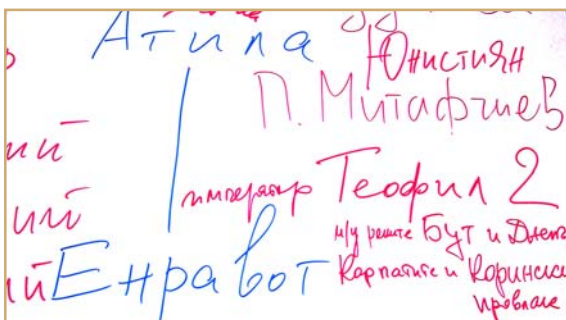
153

Аспарух е преминал Дунава по Аспаруховия мост.

Видният български изследовател Боян Биолчев е на мнение, че държавата е образувана през 681 г.

За прародина на българския народ се приема местността днешен Еверест.

За правилно се смята, че идват от земите на античен Казахстан.

153

При прабългарите бягството по бойното поле се наказва със смърт.

След битката при Ахелой Аспарух се замошил. Наследил го синът му Пресиян.

Едно от значенията на булгар е, че е от семейството на порките.

Прабългарите се смятат за едни от наследниците на Ньо.

Прабългарите са част от цивилизацията «Х».

Прабългарите живеят в аули – увита кожа около водоеми.

Българите са коннонародна общност.

Вярват в бог Черуп – на черупките и бог Свирук – на вятъра.

Прабългарите вярвали в зли женски духове.

Землевъдството е било по-слабо разпространено.

Обикновено върху гроба се устройвали веселби и пиршества, за да не се вижда, че там имало гроб.

Конското мляко е използвано за промиване на дълбоко кървящи рани.

За столица на Велика България е обявен гр. Финикий.

Техните юрти и полуюрти били вкопани в земята.

Още докато е жив хан Кубрат успявал да отблъсне хазарите, но след това не.

Прародината на славяните е Индонезия (индоевропейци).

Славяните били едри и пухкави, а българите имали здрав и жилест вид, свикнали с негодите на природата.

Общото между двата етноса е, че не познават тухлата.

Славяните се криели по дъното на езерата, като ги шали със сламки.

Тъмните сили у славяните били представени от баба Яга.

Щом вярват в много богове, са многовярващи хора.

Основна богиня е Вера.

МУЗЕЙ

Славяните вярват само в един бог Нептун. Почитат и някои други божества – предимно животни.

В религиозно отношение славяните са атеисти.

Основен поминък е земянката и полужемлянката.

Империята страда от демографски недовъзпитък.

Нейното могъщество придобива по-ниска степен.

Държавата има характер на контрафедерация.

Стига се до образуването на Стената на страха.

Византийският император отплавал с кораб, за да лекува болното си коляно.

Никифор I решава, че трябва да се върне в Константинопол и излъзва, че ще ходи на нагредки.

Императорът се оттеглил за лечение на простатата си на Черноморието.

Императорът му подарил една статуя.

Статуята на хан Тервел е поставена в двора на императорския дворец (византийския некропол).

В залата на проверителите след изпита:

- Жоро, Тигър и Ефрат да ги подчертавам ли?

- Не! Да, подчертавай ги!

153

В същото време Жоро пише рецензия на глас: „Стилистична безпомощност – слаб (2)“.

**ПРЕДВАРИТЕЛЕН
КАНДИДАТСТУДЕНТСКИ ИЗПИТ
ПО ИСТОРИЯ НА БЪЛГАРИЯ
НА ТЕМА: ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ
И ВАСИЛ ЛЕВСКИ –**

**НАЧЕЛО НА БЪЛГАРСКОТО
НАЦИОНАЛНОРЕВОЛЮЦИОННО ДВИЖЕНИЕ
(13 МАЙ 2007)**

(сн.154)

Васил Левски е роден в Котел и се подстризва като изумен.

След смъртта на баща си Левски е принуден да отглежда майка си, братята и сестрите си.

Прастен е при вуйчо си поп Кръстьо.

Заминава да учи в манастира на вуйчо си.

Левски става изумен в Рилския манастир.

Първо се замонашва и получава прозвището Игнатиев.

По-късно БРЦК назначава за помощници на граф Игнатиев А. Кънчев и Д. Общи.

Левски се отмонашва и приема името Апостол Игнатий.

154

154

Васил Кунчев е извикан за кръстоносец на организираната чета на Панайот Хайтов. Предложен е и за знаменосец от създателя на Одеския план, което е показателно за бъдещото мислене на В. Левски. Минават по Стара планина и се отправят към крепостната стена на Солун. В тези боеве В. Кунчев приема името Левски, с което остава в историята

заради големия скок, който прави. Скокът е описан сякаш величественото животно, покровителя на джунглата, е направил.

Помощниците на В. Левски са изпратени от БРЦК Георги Икономов и Николай Обренович.

Левски прескача една пропаст и получава прозвището Лъвски.

В. Левски зашива в самара на магарето си участващите в комитета хора.

В. Левски и Хр. Ботев организират комитет в една мелница.

Опитвайки се да избяга, Левски е заловен от турските потери и отведен на Софийското стрелбище, където на 19 февруари 1873 г. за последен път можа да защити делото си.

Закочан във вериги той вървял от Къкренското село до София пеш.

Той бил понякога с неразбираема саможертвеност.

Левски е обесен в края на Велико Търново.

Левски умира гордо на положеното му бесило от турската власт.

Левски оставя името си на пиедестал.

Изписва се огромна по обем литература за живота му дори и в смъртта.

Поради силно намаления бюджет на БРЦК, Димитър Общи решава да обере турската банка в Арабаконаси заедно с Ангел Кънчев и още няколко българи.

Обрали Арабаконашката пощенска банка, надявайки се, че в пощенските пратки ще открият голямо количество парични средства. В резултат деянието е извършено, но за изненада на Д. Общи в колата няма почти никакви пари.

Д. Общи надхвърля сянката си.

За да не излиза пред света като прост крадец, Д. Общи изказва всичко на турците.

Центърът на БРЦК по това време се намира в сръбската столица Скопие.

Много силно влияние върху Любен Каравелов оказват някои руски писатели като Карнишевски и др.

Под влияние на Херцигов и Опашевски той дооформя своите възгледи.

Л. Каравелов е непримирим към царския русизъм.

Каравелов изпитвал раздвоение между оръжието и химикала.

Според Стоян Косев обаче, БРЦК е просто едно фиктивно име, което Л. Каравелов използвал, за да придобие важност на своите действия. Но това предложение е отхвърлено, въпреки че и до днес се водят дискусии.

**КАНДИДАТСТУДЕНТСКИ ИЗПИТ
ПО ИСТОРИЯ НА БЪЛГАРИЯ
НА ТЕМА: БЪЛГАРИЯ
ПРЕЗ ПЪРВАТА ПОЛОВИНА НА IX В.
(17 ЮЛИ 2007)**

(сн.155)

155

155

Крум е един от най-добрите главатарии на нашата страна.

Скоро станал известен като Крум Бесни.

Крумовото законодателство предвиждало отстраняване на крайници.

Законът гласял да им бъде отрязан крайника от тялото, с който са открадали.

Крумовите закони гласят да се отрязват порочните части на тялото според съответното презрешение.

На този, който крадял му режели ръката, на който подслушвал – ухото.

По времето на хан Крум мъжете се пропибали и стабали безполезни.

Той започнал да изкоренява лозята по нивите.

155

Пияниците се наказват с изкореняване на лозята им.

За пръв път било въведено гознанието.

Крум заповядал на всеки излъгал да му бъде отрязан носът.

Византийският император Никифор от радост ходел по покривите на къщите в Плиска. Заграбил хазната на хана и изпил всичкото му вино.

Освен елитни войски императорът води със себе си много просяци.

Хан Крум нападнал звероломните византийци.

Българският хан се справя с проблема с логки-дърводелки.

Крум въоръжил целия български народ и го облякъл в железни униформи.

Никифор за съжаление не могъл да се измъкне.

От главата на императора била направена чаша за спомен на българите.

По прабългарска традиция победителят в битката изпивал кръвта на противника си.

Силата на човека, наречена аренда, освен в конската опашка, се криела в главата на човека.

Настанало страшно клане на византийци.

Престолонаследникът бил принуден да бяга чак до Константинопол.

155

Докато българският хан се заклевал наг християнския кръст, византийският император обръщал конски седла и кубел трева.

Ханът бил огушен с въже от собствения си народ.

Крум умира мистериозно в своята аула.

Получил е сърдечен удар вследствие на старост.

Хан Омуртаг лишил Ернабота от правото му на първороден син.

За негови предшественици се предполагат Дим, Дон и Сен.

Омуртаг започва да управлява по по благ начин от Крум.

При Омуртаг се появява мръсният канал, канализацията, обществените бани и тоал-

етни. Строят се дори и църкви – големи и красиви.

Образът на хан Крум изпод тебешира на проверителя.

ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПРОБЛЯСЪЦИ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

(сн.156)

156

Белчо за последно помахал на своя стопанин, въздъхнал и умрял.

Алеко Константинов е светло петно в нашата литература.

Баба Илиџа се прави на смела, защото е тръгнала по нощите из гората, а бунтовниците могат да я помислят за турчин и да я застрелят...

Символът на бялата лястовица се губи сред общата черна тоналност – жицата, възглавницата, лястовиците.

Този „ход“ на сближаване с читателя е по-редният „коз“ от тестването на Славейков.

156

В голяма степен творчеството на Пенчо Славейков е повлияно от руската литература – Тур Генеф, Кароленко.

(Из в. Новинар, 26 юли 2007)

ДОКУМЕНТИ И МАТЕРИАЛИ

170 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ВАСИЛ ЛЕВСКИ

Васил Иванов Кунчев, останал в българската история под името Васил Левски, е роден на 6 юли 1837 г. в Карлово, в семейството на влиятелен майстор от бояджийския еснаф...

Със своята политическа идеология, със своите качества на гражданин на новия свят, със своята гениалност на организатор и политик, Левски изпреварва българското развитие с цели десетилетия. И може би са прави онези познавачи на делото на В. Левски, които смятат, че ако беше живял в някоя по-голяма страна, и ако беше писал на някоя по-популярна

157

рен език, той щеше да бъде известен на света като един от най-големите мъже на XIX в.

(Из Н. Генчев. Българско възраждане. Записки и бележки по нова българска история. С., 1978)

Левски не написа оди за България, той не каза като Раковски, че няма нищо по-свято за човека от отечеството, не се просъзи като Каравелова пред „своето отечество любезно“, не изпя възхновените песни на Ботева. Той просто и по човешки изрази синовната си обич към България, като се бори и умря за нейното бъдеще, за да остане в българската история като най-голям и завършен родолюбец.

(Из Н. Генчев. В. Левски. С., 1987) (сн.157)

По повод годишнината от рождението на Апостола любопитен факт представлява изказаното различно мнение от художника-антиквар Александър Алексиев, който твърди, че рождена година на Васил Левски е 1846 г., т. е. с цели девет години по-късна от досега възприетата. Още през 1992 г. авторът публикува в печата заключението си, че отговорът на В. Левски през януари 1873 г. на първия въпрос на извънредния турски съд за името, възрастта и занятието: Васил, на баща ми –

Иван, от Карлово съм [и] съм на двадесет и шест – двадесет и седем години, занятието ми е да облекчавам положението на българите, за да им давам упование е точен, още повече, че възрастта е отбелязана не с цифри, а с думи. Очевидно посочената възраст не е изречена от Левски с цел да заблуди турския съд относно участието си в легията на Раковски, както смята Н. Гайдаров в книгата си Процесът срещу Левски и революционната организация. С., 1987. Едно от доказателствата на Алексиев е снимката на Васил Левски, брат му Христо и Христо Иванов-Големия от 1868 г. по време на Втората българска легия. От

158

нея се вижда, че брат му, роден през 1840 г., изглежда по-възрастен от Апостола, което е в подкрепа на тезата на А. Алексиев за рождената година на Левски – 1846 г. (сн.158)

Освен това антикварят твърди, че Васил Кунчев е наречен Левски, заради елека, носен от него през 1862 г. със сърмени лъвове, шити от самия него. Откритието си прави по фотография на Апостола от 1867 г., когато е знаменосец в четата на Панайот Хитов.

(Енев, Д. Антиквар пренаписа биографията на Левски, в. Сега, 2 април 2005)

**КАК МАТЕМАТИКЪТ
ИВАН САЛАБАШЕВ
СПАСЯВА БЪЛГАРСКАТА КАУЗА В
ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ ПРЕЗ 1879 г.**

Роден на 7 януари 1853 г. в Стара Загора. Расте в семейство със здрав български дух. Завършива Старозагорското училище през 1869 г. През есента на 1870 г. заминава за Чехия, за да продължи образованието си и постъпва в четвърти клас на гимназията в гр. Табор. През 1872 г. се премества в Пражката гимназия. Прави впечатление с обширните и задълбочените си знания и уменията му да решава трудни математически задачи. След като полага изпитите за два класа (шести и седми), взема матурирните изпити с блестящ успех и постъпва като редовен студент в Пражката политехника. Посещава и лекции по

159

математика в Пражкия университет. Математиката завладява младия българин. Математическите му способности се проявяват особено ярко при решаването на задачи, публикувани в списанието на Чешкото математическо дружество. Прави и самостоятелни изследвания, чиито резултати е поканен да представи на заседание на Чешката академия на науките. На 5 март 1875 г. той изнася доклад на тема: За кривите линии, описани от върха на движещ се триъгълник. Това е по всяка вероятност първият оригинален български научен труд по математика.

През лятото на 1879 г. Иван Салабашев (сн.159) се завръща в България, но поради това, че Стара Загора е унищожена в хода на Руско-турската война, той се установява в столицата на Източна Румелия – Пловдив. По предложение на директора на Просвещението Йо-

аким Груев става началник канцеларията в Дирекцията на просвещението. През есента на с.г. е избран за депутат в Областното събрание на Източна Румелия. Това е началото на неговата почти 30-годишна политическа дейност. В състава на Областното събрание влизат 56 депутата, а Постоянният комитет от 10 члена (избрани измежду депутатите на Областното събрание) играе ролята на правителство. От състава на Постоянния комитет зависи националният характер на областта. Неочаквано никому неизвестният Иван Салабашев предлага начин в Постоянния комитет да бъдат избрани само българи. Младият математик счита, че българските депутати предварително следва да се споразумеят да гласуват само за 10 души, като осигуряват всеки кандидат да получи точно 18 гласа (30 бюлетини по 6 имена = 180 гласа, подадени за 10 кандидата). В такъв случай всичките 10 души ще бъдат избрани, тъй като никои небългарски кандидат не може да получи повече от 17 гласа. По такъв начин Салабашев, използвайки комбинаторни задачи, намира решение на задачата за избора.

На следващия ден при действителните избори българите действат по начина, предложен от Салабашев. Постигната е пълна изборна победа и българската кауза на Източна Румелия е спасена. През следващата 1880 г. изборите за Постоянен комитет се провеждат по същия начин и отново завършват с победа на българите. Тези събития намират място в разказа Малко аритметика на Антон Страшимиров.

(Из Български математици. Съст. И.Чобанов и П.Русев.С., 1987)

ЛИДИЯ ИВ. ШИШМАНОВА) ЗА СТУДЕНТКАТА (1897 г.)

Рано или късно жените ще влязат или ще се промъкнат в нашето Висше училище, както в толкова други страни. Доводите на против-

160

ниците се свързват ту с правото, ту с морала; но те еднакво не издържат критика. Ако във всички български закони се говори за „длъжник, наследник, престъпник“, като винаги се разбират и лица от женски пол, защо пог-

общия термин „слушател“ да не се разбира и „слушателка“ във Висшето училище? Ако жените нямат още задоволителни дипломи за редовни студентки, защо не се приемат, съгласно закона, поне за слушателки? Справедливостта в случая не противоречи и на морала. Мислят, предполагат, че българката не е доста зряла да седи на същата скамейка с нашите студенти, че тия последните не са достатъчно възпитани да понасят присъствието на жената без опасност за обществения морал. Но това е предразсъдък, който опитът опровергава навред, при всички забави, гдето момчета и момичета са заедно. Нима един курс по геология или по история е нещо по-опасно от пързалката (сн.160),напр.? Проникването на жената в чистите сфери на науката ще бъде само от полза за повдигането на морала, тъй разклатен от проникването на разкоша и на светския живот в България.(Българска сбирка, VI (1897), кн. X. 1062 нт.).

(Из М. Арнаудов. История на Софийския университет св. Климент Охридски през първото му полустолетие (1888–1938). С., 1939.

ИЗ ИСТОРИЯТА НА ИНТЕРНАЦИОНАЛА

На празника на вестникарите в град Ли (Франция) хорът „Работническа лира“ изпълнява творбата на дърводелеца Пиер Дегейтер по стихотворението на Еужен Поатие. Осъденият на смърт комунар, възторжен поет, участвал в защитата на Париж през всичките 72 дни на Комуната, написва химна на светов-

161

ния пролетариат. По-късно дърводелецът композитор Дегейтер написва и музиката на Интернационала.

Твърде скоро химнът на международното работничество става известен и в България. През пролетта на 1897 г. (преди 110 години) учителят от трикласното училище в с. Драганово, Великотърновско, Никола В. Михов – бъдещият академик, професор, доктор и виден библиограф (сн. 161), получава от брат си Михаил Михов – тогава студент по медицина, известен под псевдонима Карас Идеалист – текста и нотите на една песен. Никола Михов разучава на флейта мелодията, а ръководеният от него хор на учителите-социалисти изпява песента на френски език пред местната публика в с. Драганово. След това в Червен народен календар за 1905 г. са отпечатани нотите на Интернационала с текст на руски език. Българските работници и социалисти пеят Интернационала на руски език до 1919 г., когато видният юрист д-р Любен Дюгмеджиев го превежда на български от френски оригинал.

(Из АУДИТОРИУМ МАКСИМУМ, год. I, № 3, март 1981)

ИЗ СПОМЕНИТЕ НА ЛИДИЯ ШИШМАНОВА ЗА ПРОФ. И. ШИШМАНОВ

Известно е, че Ив. Шишманов, като студент-стипендиант следваше най-напред в Иена по филология и философия. На втората година той помоли Министерството на нар. просвещение да му позволи да иде в Женева, за да изучи по-добре френски език. Обаче това, което го привличаше собствено в този град, беше професор Марк Монние (Marc Monnier). Той преподаваше Сравнителна литературна история според плана, който интересуваше Шишманова. Но още в началото на зимния семестър събитията в България накараха всички студенти българи в странство да се върнат в родината си. Те образуваха студентски легион, но успеха да пристигнат само подир победата при Сливница.

Моят мъж дойде отново в Женева към средата или края на февруари 1886. Тогава проф. Марк Монние беше вече умрял, за жалост. Прилежен студент, Иван Шишманов издържа редовно и с успех всички екзамены в литературния и философския факултет в края на годината и после замина за Лайпциг, където свърши подир две години като доктор *magnum laude*.

В туй време в Женева на катедрата на Марк Монние биде назначен известният по-късно романист Едуард Род (Eduard Rod). И той преподаваше литературна история според същата система, както и неговия предшественик...

Няколко години по-късно, когато Ив. Шишманов окончателно премина от Министерството на просвещението в университета (тогава Висше училище), той, както е известно,

зае катедрата по Сравнителна история на литературата и захвана да преподава по същия план, като М. Монние и Е. Род, само много по-обширно. Когато Род преминаваше цялата материя за две години, огромният материал на Шишманова стигаше за 4 години. Методът му е известен: той преподаваше по цикли (Ренесанс, Класицизъм, Романтизъм – във всички страни на Средна Европа) и достигаше до Goethe.

В продължение на повече от 30 години той непрестанно, неуморно работеше над този курс, в София и в странство в библиотеките, и постоянно го допълваше (както показват безброй бележки в архивата му).

Не на мен се пада да описвам, какъв успех са имали години наред неговите лекции. Много от живите негови ученици ми го казват и сега, а пък и Вие го помните. Често аудиторията му бе тъй препълнена, че няколко пъти се е случвало студенти да падат в несвест и сам професорът да помага да ги изнесат. Такива условия в старите аудитории не можеха да бъдат полезни и за здравето на самия професор!...

В 1928 г. към края на летния семестър той се върна от университета един ден госта развълнуван и каза: Сега прочетох последната си лекция. Подадох заявление за отпуск за една година, който мисля да прекарам в странство. Искам да довърша моята труд за Шекспира. Трябва да работя в библиотеките. Ти знаеш, че го разглеждам по нов метод. Може-би ще го издам и на немски. А подир това ще се пенсионирам. Съм на 65 години. Време е да отстъпя на младите.

На всички, които го посещаваха тогава, той казваше: Аз ликвидирам. И усилено се занимаваше да приготвя за печат своя голям труд за Вазова и почти го довърши! Но не му остана време за курса върху Сравнителната литературна история в университета. Немилостивата съдба го грабна...

(Из Л. Шишманова. Към историята на тази книга. Литературна история на Възраждането в Италия от проф. Ив. Д. Шишманов. Посмъртно издание. С., 1934).

ПРОФЕСОР ИВАН ШИШМАНОВ – МИНИСТЪР НА НАРОДНОТО ПРОСВЕЩЕНИЕ (1903–1907)

Всеки ден се виждах с Княза, който ми зая-ви, че каквато комбинация и да стане, аз ще му бъда мин[истър] на просв[етата]. Опитах се да отклоня това почетно предложение, но той не искаше да чуе. Изглеждаше, че той смята моя опит и моя път да изклинча като дезертъорство и невярност... Как са се свършили преговорите, аз узнах окончателно на май 4 среднощ, когато дойдоха да ме разбудят и да отида веднага на среща у Рачо Петрови...

Излязох си из кабинета на Рача с много сме-сени чувства. Във всеки случай не усещах абсо-лютно ник[аква] радост, че ставам министър. Предвиждах всичките опасности и неприят-ности. Другарите не ми вдъхваха твърде голя-мо доверие. Аз собств[ено] малко ги и позна-вах като политич[ески] мъже...

Отидох си вкъщи и си легнах веднага. Жена ми ме чакаше с нетърпение. Когато ѝ казах, че съм приел да стана мин[истър], тя не беше из-ненадана, защото знаеше, че Князът, при как-вато и комбин[ация] иска да ме има за мин[истър] на просв[етата], но не беше и много за-радвана. Споделяше напълно моите чувства. Прекарахме една не особено спокойна нощ.

Най-сетне трябваше да се примиря. Аз приех да стана мин[истър], за да изпълня един свещен дълг предвид опасността за отече-ството. Само тоя мотив и никои друг не ме бе накар[ал] да напусна проф[есорската] си ка-тедра. Сега се касаеше да остана преди всич-ко верен на своите принципи за демократич-ност, толерантност, честност. Планът ми за работа беше готов. Аз виждах още след по-каната на Иванчова, че горчивата чаша няма да ме отмине, че Князът ще ме направи мини-стър един ден. И още тогава аз работех своя план, който допълнен образува основата на първия ми доклад до Княза...

Май 1903 г.

(Из И. Шишманов. Дневник. С., 2003.)

* * *

Професор Иван Шишманов (сн.161) заема по-ста си не само като един от най-културните българи, но и като човек основно запознат с учебното дело. Ако още при министър Жи-вков той е бил, като началник отделение, един от най-влиятелните негови съветници, имаи-ки твърде определени идеи, върху насоките на общата и специалната просвета, сега, много по-зрел в опита си, той си поставя за задача не да прави реформи, а „да създава нови фор-ми“, както се изразява историкът на нашата училищна политика Н. Алексиев (Нашата учи-лищна политика). Открит и решителен привърженик на национално-образователното училище, Шишманов иска да продължи започ-натия преди 15 години градеж, като прокара навред принципа на разумна свобода и справед-ливост за учителя, в услуга на народното пре-възпитание...

Най-напред Шишманов прокарва пред На-родното събрание „Закон за ефорията на уни-

верситета братя Евлогий и Христо Георги-еви“, който бива утвърден с указ на 12 януари 1904 г...

На 23 януари 1904 г. бива утвърден с указ и „Закон за университета“, с неговите 65 чле-на...

(Из М. Арнаудов. История на Софийския уни-верситет Св. Климент Охридски през първото му столетие 1888–1938. С., 1939).

163

Анкета на проф. Иван Шишманов с Алеко Константинов:

(сн.163)

- I. Кой е според вас идеалът на земното ща-стие?
 - Свобода от всякакви условности и задъл-жения.
- II. Ако бихте желали да си имате девиза, коя бихте взели?
 - Свобода, честност и любов.
- III. Коя е според вас най-почтената добро-детел?
 - Любовта като сърдечна доброта.
- IV. Коя съдба ви се вижда най за окаяване?
 - Да се разочароваш в силата на честността.
- V. Кой порок мразите най-много?
 - Скъперничеството.
- VI. Кой е бил най-хубавият момент в жи-вота ви?
 - Пътуването ми в Америка и когато ми хрумна идеята за Бай Ганя.

VII. Кой е най-тъжният момент в живота ви?

- Когато измряха домашните ми и аз останах без работа.

VIII. От кое място ви е останал най-приятен спомен?

- От върха на Айфеловата кула и от Ниагара.

IX. Кой е според вас най-хубавият момент през деня?

- Ранна сутрин преди изгрев слънце.

X. Кое развлечение ви е най-приятно?

- Гуляй на чист въздух и в мъжка компания.

XI. Коя е най-любимата ви миризма?

- Миризмата на параходите и железниците.

XII. Кое е любимото ви занятие?

- Да пиша хумористични очерки.

XIII. Коя е вашата главна надежда?

- Че кога да е ще бъда оценен по достойнство.

XIV. Кое кръстно име бихте взели, ако бихте си го изборили сам?

- Пак Алеко, а като псевдоним нещо смешно.

XV. В коя страна бихте предпочели да живеете?

- България.

XVI. Кой чужд народ ви е най-симпатичен?

- Французите.

XVII. Кое историческо лице ви е най-симпатично?

- Савонарола.

XVIII. Кой е любимият ви писател?

- Тургенев.

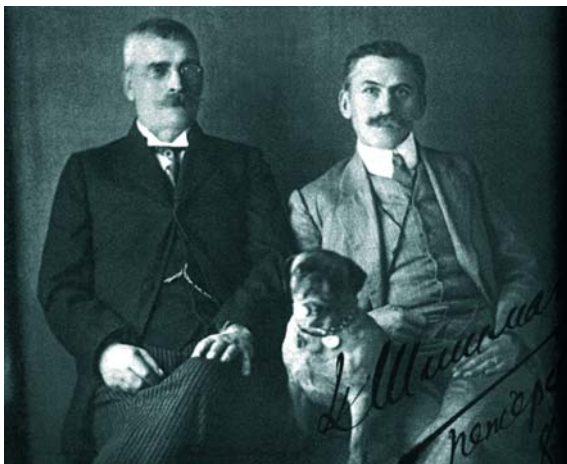
XIX. Вярвате ли в приятелството.

- Да.

XX. Кое е според вас майсторското творение на природата?

- Младо и здраво човешко тяло...

(Из И. Шишманов, Дневник. С., 2003).

164

Анкета на проф. Иван Шишманов с Иван Вазов:

(сн.164)

1. Коя краска предпочитате?

- Небесен цвят.

2. Коя е любимата ви миризма?

- От планински босиляк мирис.

3. Кое цвете е според вас най-красиво?

- Трендафилът.

4. Кое животно ви е най-симпатично?

- Моят Хектор (кучето му).

5. Коя краска на очи и коси предпочитате?

- Черните преимуществено.

6. Коя е според вас най-ценната добродетел?

- Милостта.

7. Кой порок мразите най-много?

- Грозотата.

8. Кое е вашето любимо занятие?

- Нехара и разходките.

9. Кое развлечение ви е най-приятно?

- Да бъда в стаята по халат.

10. Кое е според вас идеалът на земното състояние?

- Здравето, когато си го изгубил безвъзвратно.

11. Коя съдба ви се вижда най-вече за оплакване?

- На мизантропа.

12. Може ли да попита човек на колко сте години?

- 45 години и нещо си... Уви!

13. Кое кръстно име бихте си взели, ако бихте си го избрал сам?

- Иван.

14. Кой е бил най-хубавият момент от живота ви?

- Когато пръв път плаках от радост.

15. Кой е бил най-печалният (най-тежкия)?

- Имя им легион.

16. Коя е вашата най-голяма надежда? – „Уж не жду от жизни ничего я.“

17. Вярвате ли в приятелството?

- Да!

18. Кой е за вас най-приятният момент през деня?

- Когато слънцето залязва зад Люлин планина.

19. Коя историческа личност ви е най-симпатична?

- Napoleon Bonaparte (malgnu tout).

20. Коя личност от роман или театър?

- Жан Валжан, защото прави да обикнеш доброто.

21. В коя страна бихте предпочели да живеете?

- България! България!

22. Кой писател предпочитате?

- Хюго, Хайне, Толстой и в юношество:

Сю.

23. Кой живописец?

- Мейсоние в наполеоновските му картини.

24. Кой компонист?

- Бизе – т.е. чудната му песен на Тореагора в „Кармен“ и други някои късове.

25. Каква девиза бихте си избрали, ако би трябвало да имате такава?

- Любите друг друга.

26. Кое е според вас шедьовърът на природата?

– Хубавата жена.

27. От кое място сте запазили най-приятен спомен?

– Pilatus. (Алпийски връх при Филвалдщетското езеро (Las des quatre cantons)).

28. Кое ястие обичате най-много?

– Сърми от зелена шума и заарска бел-пастърма.

29. Предпочитате ли твърдо или меко легло?

– Меко.

30. Кои чужд народ ви е симпатичен?

– Братушките.

31. Напишете една от вашите мисли или цитат, смисъла на който одобрявате.

– Много е по-леко да пренасяш удара на заvistта, нежели да я изпитваш.

(Из И. Шишманов. Дневник. С., 2003).

SINE IRA ET STUDIO (БЕЗ ГНЯВ И ПРЕДУБЕЖДЕНИЕ)

(сн.165)

Аз съм и оставам и в обясненията си еволюционист. Моята теза е, че ренесансът медлено се потгатвя от самия среден век...От туй философско-историческо гледище ние ще се постарам, прочее, да запазим пълна обективност и в оценката на средния век и при генезиса на ренесанса. Нашата клучка ще бъде тук, както и на историка: Sine ira et studio (без гняв и предубеждение). Съвременният историк-социолог има хладнокръвно да анализира фактите и епохите, - да не издава присъди, а да обяснява, като търси връзките, които съединяват тия две епохи. Само една невежествена оценка на тая тисещелетна култура, която ние наричаме средновековна, може да ни накара да бъдем несправедливи към нея...

Какво стройно и мощно възпитателно оръжие, какво богато средство за умствена дисциплина бе изобщо известно време латинският език за варварските народи, които встъпваха насилствено или доброволно в сферата на римското влияние, това го знае всеки... Още го миналото столетие имаше университети, в които се четеха предимно лекции на латински език; а и сега в някои страни се иска дисертациите за получаване на известна учена степен да бъдат писани на латински... Спомнете си, че латинският език бе и първи образец на един и днес мечтан всемирен език. Туй, което остроумни мъже се стараеха или стараят да създадат по примера на Лайбница, – един общ за цялото човечество спомогателен език, било то волапюк, или пасилингва, или есперанто, съществуваше вече в средния век на дело, поне за образованите кръгове... Който пишеше на латински, получаваше всемирна слава... Един знаменит професор, напр. в Болоня, можеше да бъде винаги сигурен, че утре може да му предложат да чете лекции в Париж или Оксфорд, и той приемаше без колебание, защото намираше пред нозете си възтор-

жени слушатели да го разбират, да поемат неговото слово и да го предадат нататък. 1

Тия средновековни студентски идеа, именно от целия католически мир. Те се стичаха от цяла Европа, да слушат (особено в Париж още от XII в. насам) лекциите на знаменитите тогава френски професори схоластици, имената на които гърмеха навред, гдето имаше католици. Благодарение на особените икономически и университетски условия, тия нови хора образуваха в средния век едно много оригинално съсловие от вечно скитащи се студенти (клерници, голиарди или ваганти), които от разстояние на своето често десетгодишно студентство предприемаха на топли дълги пътешествия из Германия, Франция, Италия или Англия, по течение на Дунава или Рейн, до някой френски университет, от там обратно в друг университет, и изпълняха по

165

целия път въздуха със своите весели песни. Поезията на вагантите, също като народната поезия е анонимна. Вие и не подозирате вероятно, че като пеете днес „Gaudeamus igitur“, интернационалния химн на студентите, пеете една средновековна вагантска песен, която съдържа три-четири стиха, зети буквално от една по-стара назидателна черковна песен от XIII в., възхваляла спокойния монастирски живот. Така че, когато изпълнявате „Гаудеамус игитур“ вие пеете една средновековна вагантска калугерска песен. Втората строфа на тая песен се начева така:

Vita brevis, brevitatis in brevi finietur,

Venit mors velociter et neminem veretur...

Ето няколко примера от терминологията на висшите учебни заведения, на университетите, която и до днес е антична и средновековна. Така например думата професор е латинска, превод от гръцката епайеломенос, и значи собствено моя, който обещава (от professio, обещание). Епайеломенуи, professores се наричаха преди всичко софистите, – учители, които примамват учениците с обещания. Впрочем такива професори (епангеломенуи) има достатъчно и днес, които много обещаваха и малко дават. Обичаят да се четат лекции като образователен метод е средновековен обичай, зает от гръците. Той се среща още у първите коментатори и публични обяснители на Омира и другите класици. Също така и названията катедра и факултет, които съществуваха още в средния век, са заети от гръци, resp. от латински. Факултет (facultas) е буквален превод от гръцкия дунамис, в значение на „способност“ (срв. френски faculte) или научен клон. Стар гръци и римски обичай е да се дават академически титли: философ, софист, граматик и пр., който обичай съществуваше и в средния век; великите схоластици се наричат доктор, магистър и пр...

(Из И. Шишманов. Литературна история на Възраждането в Италия. Посмъртно издание. Под ред на проф. М. Арнаудов. С., 1934. Универс. библиот. № 145)

ИВАН Д. ШИШМАНОВ (В СПОМЕНИТЕ НА КОНСТАНТИН ГЪЛЪБОВ)

Шишманов беше първият председател на ПЕН-клуб. Още след като се основа този клуб, той се зае много усърдно да организира неговата дейност. Особено голямо значение отдаваше на срещите между членовете: смяташе, че като се събирате по-често, различията помежду ни ще се изгладят и враждите ще изчезнат. По тази причина настояваше да участваме всички в тях. За това свидетелства едно негово писмо:

Любезни господин Гълъбов,

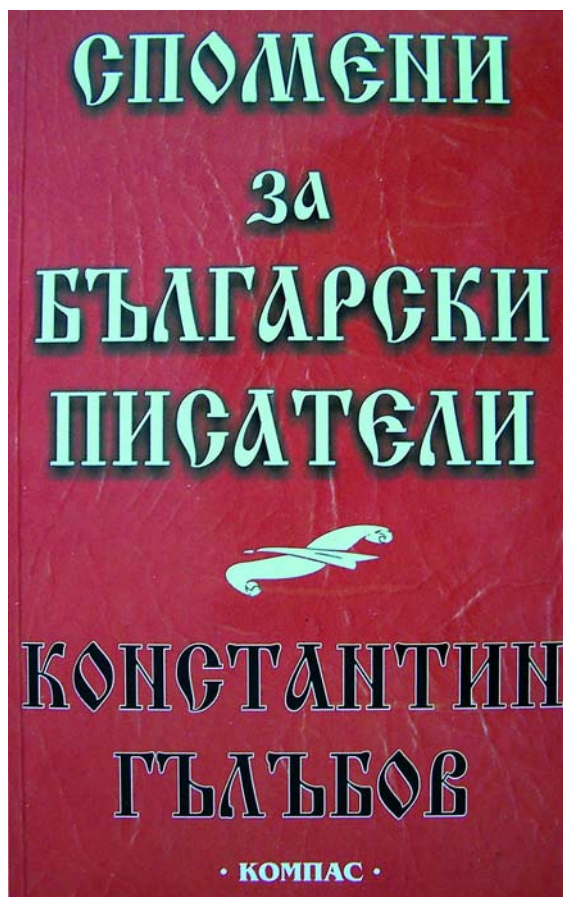
Не забравяйте, че в понеделник, 2 май, се събираме на традиционната ПЕН-клубска вечеря (8 часа вечерта у Балабанов). Съобщете ми от негде по телефона (моят номер е 29-56), сам ли ще дойдете или с госпожата?

Ваш Иван Д. Шишманов. София. 29.04.1927 г.

Тези вечери продължаваха до късно след полунощ. Оставяше до него докрай и Лидия Шишманова. След това аз ги изпращах до дома им, където те си отиваха пеш, едно поради това, че нямаха пари за файтон, друго, поради това, че им беше необходима разходка преди сън...

Заедно с младите членове на ПЕН-клуб той разправяше весели случки и беше действително много забавен...

През юни 1928 година ПЕН-клуб се събра на заседание и реши да изпрати своя председател

в Осло, където имаше конгрес на всички ПЕН-клубове. Взехме решението въпреки волята на Шишманов и смятахме, че с това му отдаваме заслужена чест. След дълги увещания той се съгласи.

На излизане Шишманов ми рече:

- Гълъбов, имам да ви говоря, но по пътя няма да бъде удобно, затова нека се отбием в кафене Роял.

Когато влязохме в кафенето и заехме една маса в ъгъла, той ме рече:

- Не зная дали ме считате за близък, но аз ви чувствам близо до сърцето си. Имам една молба към вас. Подал съм заявление до Академичния съвет да ми разреши през идната учебна година едногодишен задграничен отпуск, за да довърша някои свои работи, за които тук ми липсва необходимата литература. Бъдете тъй лобезен да ме подкрепите в Академичния съвет, защото се боя от някои свои противници. Допускам, че ще се опитат да ме провалят, както ме провалиха на избора за ректор. Това много ме огорчи. Аз съм създателят и на някогашното висше училище, и на университета, а ми отказаха честта да бъда поне веднъж ректор. Ето нашите нрави! Но този скръбен случай ми показва кои са истинските ми приятели. Вие заемате предно място измежду тях, защото развихте най-широка агитация в моя полза. Запазете и сега предното си място.

...Това бе последната ми среща с него. На другия ден той замина за Осло, където почина от емболия вследствие на една операция, коя-

то си беше направил три-четири години порано в Германия. Една негова картичка от Осло получих, след като той беше вече покойник.

За него скърбяха всички просветени българи.

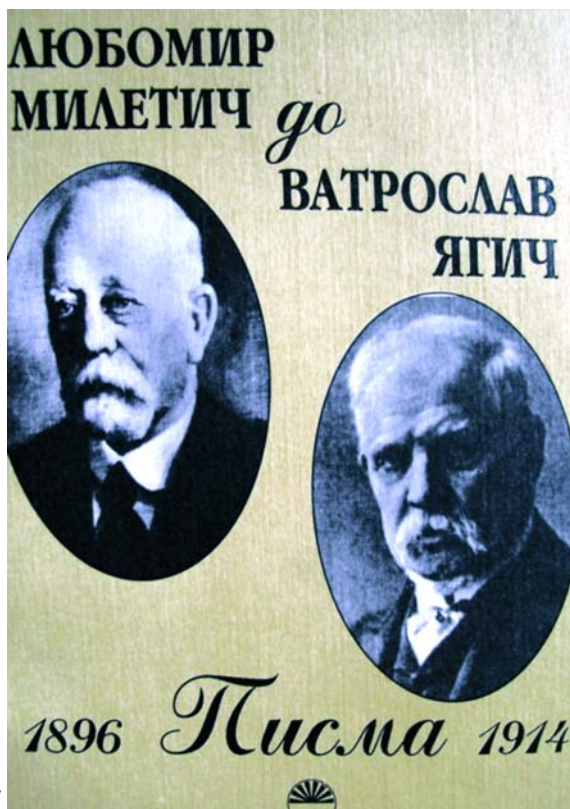
(Из К. Гълъбов. Спомени за български писатели. С., 1991) (сн.166)

**ЛЮБОМИР МИЛЕТИЧ
ДО ВАТРОСЛАВ ЯГИЧ
София, 2/15 февруари 1907**

(сн.167)

Многоуважавани и грази господин професоре,...

Князът и правителството си отмъстиха по назидателен начин на Университета. Ние протестирахме. Затова промениха университетския закон, след като отнеха всяка самостоятелност на професорите. На това ние – всички колеги – отговорихме, че няма да стъпим в такъв университет. Какво ще прави понататък правителството не се знае. Князът

167

отпътува да се разхожда, а нашите студенти са кои във войската, където веднага са ги натикали за назидание, кои в чужбина или пък са интернирани във вътрешността (провинцията). Аз, както и всички стари колеги, съм поискал пенсия – и я получих. Следователно, сега съм пенсиониран и известно време ще бъда свободен човек и ще гледам да употребя тази свобода, за да довърша започнатите научни работи. Досега нищо не съм работил и не само заради споменатите наши безредици в Университета, а главно поради домашни причини –

поради болестта на децата. Тук в София, климатът е много суров и променлив и затова, макар децата ми да са естествено много здрави, все пак всяка зима се страхуваме от тежки болести.

Женева, 3/16 януари 1908

...Манифестацията се състоя точно на днешния ден – 3 януари вечерта, а на следващия ден – 4 януари – вече беше подписан указът... да се затвори Университетът, а на нас да ни се отнеме службата. Докато на 4 януари ние чакахме полицията да се обади на Ректора и да попита дали тези, които са демонстрирали и които полицията е разгонила, задържайки няколко от тях, са студенти, Министерският съвет вече е бил решил проблема и князът е подписал!!! И което е още по-отвратително, полицията пушна тези няколко души, които беше арестувала (защото по всяка вероятност не бяха студенти, а стачкуващи железничари), така че не е имало никакъв официален повод веднага, още на другия ден да можем да предприемем нещо от наша страна. В това време Шишманов – министърът на просвещението – беше болен, та и от страна на Министерството на народното просвещение никога не съобщи нищо на Ректора. Че студентите са взели участие в демонстрацията – това се говореше само по улиците, а всички, както казах, чакахме полицията да даде някакви сведения на Ректора. На Шишманов се обадили негови колеги (най-вече покойният Петков, който е отишъл лично при него) веднага на другия ден (4 януари) да му кажат, че са решили да затворят Университета и да прогонят професорите. Шишманов е отговорил, че не може да предприеме това, но те, – без да ги е грижа понататък за него, – извършиха тази бруталност и Шишманов си подаде оставката още на същия ден. На 5 януари Ректорът получи заповед да предаде ключовете. На същия ден ние се събрахме на заседание, изразихме протоколно съжаление, че се е състояла демонстрация, но същевременно изказахме протеста си срещу незаконното решение на Министерството на народното просвещение, което не е имало законно право да ни уволнява от служба, тъй като според университетския закон професор не може да бъде уволнен без заключение на Академичния съвет.

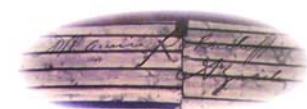
Всичко това се разбира и от малките деца в България, та поради това постъпката на правителството се смята за престъпна... На 260 митинга (по всички градове и много села) са приети резолюции, в които се заявява, че незаконното затваряне на Университета трябва да се поправи...

(Из Любомир Милетич до Ватрослав Ягич. 1896 Писма 1914. Състав., превод от хърватски, уводна статия, обяснителни бележки Румяна Божилова. С., 1996)

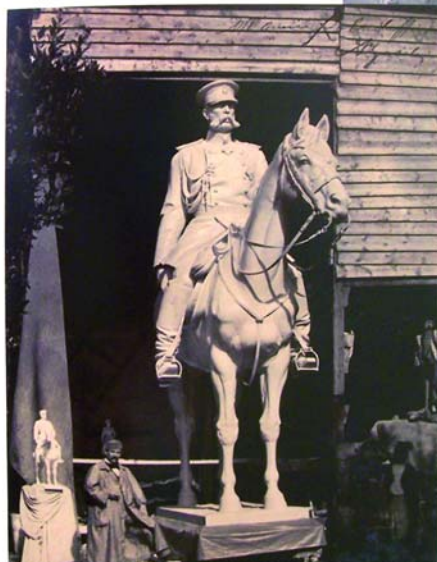
ПАМЕТНИКЪТ „ЦАР ОСВОБОДИТЕЛ“ НА 100 ГОДИНИ

Проектът на емблематичния столичен паметник е на талантливия флорентински скулптор Арнолдо Дзоки. Той печели на авторитетния международен конкурс от 24 септември 1900 г. и получава всеобщо одобрение и възхвала. Основният камък е положен на 23 април 1901 г. – в деня на честването на 25-годишнината на Априлското въстание. Строежът е извършен от инж. Станишев, Никола Дешков и каменоделеца – чеха Вацлав Батек. Завършен е на 15 септември 1903 г., но официалното откриване се извършва с голяма тържественост на 30 август 1907 г. Руската делегация се води от великия княз Владимир Александрович – син на царя Освободител и включва представителна група руски генерали. Присъстват още самият Дзоки, българските опълченци, представители на всички български области, воински части, многохилядно столично гражданство. (сн.168)

На 30 август е открит паметникът „Цар Освободител“ по проект на Арнолдо Дзоки
August 30, Sofia: The monument "Czar Oxvoboditel" was unveiled. Right: The author Arnoldo Zocchi, below: A model of the monument

Авторът с макет на паметника

след Самарското знаме. Отляво на богинята са съответно И.В.Гурко и граф Н.П.Игнатиев, също на коне. На задната страна са българите, посрещайки руските воини-освободители. Долу на постаментата са разположени 3 барелефа, представящи подписването на Сан-Стефанския мирен договор (от запад), боят при Стара Загора (от юг) и откриването на Учредителното събрание в Търново (от изток). На последния барелеф се открояват образите на Петко Славейков, Стоян Заимов, Иван Вазов, Стефан Стамболов и други видни съвременници. Тези барелефи са поставени благодарение на енергичната намеса на един от първите преподаватели и ректори на Софийския университет – историка проф. Димитър Д. Агура, член на Комитета „Цар Освободител“, председателстван от Стоян Заимов. Като историк той счита, че без изящните скулпторни пана паметникът не би бил същият и успява да събере недостигащите средства.

168

На лицевата страна на постаментата е изписано:

Царю Освободителю
Признателна България

(Из Кураджиев, С. София каквато е била 1878 – 1943. С. 2001)

КЪЩАТА НА УЛ. КРАКРА № 11 И НЕЙНИТЕ ОБИТАТЕЛИ

Строена е около 1900 г. от неизвестен архитект. Преустроена е вероятно от майстори от Пиргон. (сн.169)

169

168

Като цяло паметникът има пирамидална композиция. Височината му е 12 м., а само конната фигура на императора – царя Освободител Александър II – 4, 5 м. Под конната фигура е представена силно раздвижената бронзова орелефна композиция с богинята на победата, предвождача с щит и меч руските воини. Отдясно на богинята е ген. М.Д.Скобелев на кон, а до него малко по-назад е главнокомандващият Николай Николаевич. Зад Скобелев са руските воини и опълченци, устремени

През 1907 г. втори собственик на сградата на ул. Кракра 11 става д-р Иван Карамихайлов-хирург (1866–1961), родом от Шумен, учил Робърт колеж в Цариград (сн. 170), следвал и специализирал хирургия във Виена, женен за англичанката Мери Слейд (сн. 171), дъщеря на английски аристократ. Въпреки перспективите за блестяща кариера във Виена, младият хирург решава да се завърне в отечеството.

170

171

Преди да се настани със семейството си в новия дом, върху съществуващия етаж с три стаи надграждат още един. Фасадата е украсена с пластични елементи и сводести прозорци. Интериорът впечатлява с високите си гипсови орнаментирани тавани, камини от Виена, възрадени библиотеки. Къщата придобива европейски вид, дворът – английски. По красотата и обзавеждане къщата съперничи на княжеския дворец. Карамихайлови са приети в столичния елит. Често ги посещава княжеското семейство с децата.

През 20-те години на ХХ в. част от къщата е превърната в клиника – с операционна, три стаи за болни, амбулатория, чакалня, кухня и баня. В нея на 25 юни 1927 г. умира едва 45-годишният университетски професор Боян Пенев след операция от апендисит (лека, рутинна операция, но усложнила се след емболия). Малък екип и съпругата Мери – в ролята на медицинска сестра помагат на доктора. Англичанката Мери Слейд въвежда аристократични порядки в софийския си дом. Сутрин, обед и вечер гонг събира фамилията на масата. Вечер в празнични дни посрещат гости в трапезарията точно в 20 часа на студен печен свински бут и горещи картофи с червено вино. Закъснелите изчакват кафето в гостната. Домакинята свири на пиано.

Д-р И. Карамихайлов има три деца – Елисавета (сн. 172), Райна и Иван (сн. 173), родени във Виена. Голямата му дъщеря му Елисавета Карамихайлова, родена преди 110 години (1897), става първата хабилитирана жена-доцент по атомна физика до 1939 г. в Софийския университет. Работи в екипа на Ръдърфорд и едва не става Нобелов лауреат. Един ден преди нейния екип Джеймс Чадуик регистрира откритието си. Знаела за риска от ракови заболяване, поради облъчванията по време на заниманията си с радиоактивна физика, умира от рак през 1964

172

173

174

г. на 67-годишна възраст. Често събира свои сътрудници на чай и сладолед по оригинална английска рецепта. Понякога на събиранията присъстват баща ѝ и леля ѝ. Много показателна за тогавашното присъствие на жените в академичния състав на Софийския университет е една снимка на тържество в салоните на хотел „България“ от 4 октомври 1941 г. по случай посещението на ректора на Висшето техническо училище в Берлин като гост на Физико-математическия факултет, на което присъства само една жена – доц. Елисавета Карамихайлова (сн. 174).

Сестрата на доктора Елена Карамихайлова (1875–1961) е известна като първата жена художничка-постимпресионист. Получава добро образование също в Робърт колеж в Цариград, където известно време е и преподавателка. Учи пиано във Виена. Дълги години следва и работи в Мюнхен и става една от видните представителки на Мюнхенската художествена школа. Ненадмината майсторка на портрета(), но и на пейзажа и натюрморта. Художествената галерия в Шумен носи нейното име.

През 1970 г. в къщата се установява Съюзът на българските архитекти. Къщата е преустроена в дълбочина от архитектите Георги Хаджииванов и Илия Дамянов.

(Из Първанова, М. Неизвестно за известни български родове. Част втора. С., 2006).

РОДЪТ МОЛЛОВИ

Корените на Молловия род са в еленското село Беброво. Първите данни за него са от края на XVIII в. Петър (1770–1861) е бил свещеник. Смятали са го за най-начетения и му дали по турски прозвището молла (знаещ). Той е имал 6-има синове.

От сина му поп Димитър са най-известните представители на рода. Внукът Димитър Моллов, роден през 1845 г., завършва медицина в Москва и е първият българин с титлата „доктор“. Камо депутат в I Велико народно събрание през 1879 г. съставя първия закон за здравеопазването у нас, а след година е инициатор за строежа на Александровата болница. До 1886 г. е три пъти народен представител и

министър на просвещението в правителството на Драган Цанков от 1884 г. (сн.175)

Д-р Д. Моллов е русофил и преследван от Ст. Стамболов. През 1895–1896 г. докторът е кмет на София. По негово време се електрифицира столицата и се строи паметникът на В. Левски. През 1909 г. строи нова къща в София на пл. Народно събрание 11. Първата е откъм бул. Цар Освободител, в която са се провеждали грандиозни балове с по около 200 души гости. Домът му откъм Народното събрание е имал градинка с езеро, беседка, рози и асми. През 20-те години на XX в. дарява на Софийския университет парцела си на Молловия хан (най-прочутият софийски хан след Освобождението), който е част от двора на Университета. Има двама синове Владимир и Васил.

Владимир Моллов (сн.176) е роден през 1873 г. в гр. Киев. Завършва Софийската класическа гимназия през 1890 г. и право в Московския университет през 1894 г. Специализира в Париж, Хаале на Заале, Лайпциг, Виена и Турино. Временен преподавател по углавно право във Висшето училище от 1898 г. Редовен и частен доцент, хоноруван професор по наказателно съдопроизводство до смъртта му – 29 април 1935 г.

Декан на Юридическия факултет (1905–1906), народен представител от 1908 г., министър на народното просвещение (5 септември 1910–16 март 1911), министър на железниците, пощите и телеграфите (21 юни 1918–17 октомври 1918), министър на финансите (4 януари 1926–29 юни 1931). Академик от 1906 г.

Синът на Владимир – Димитър Моллов завършва римско право в Сорбоната и става професор в Парижката алма матер.

Васил Моллов (сн.177) е роден на 22 септември (5 октомври) 1875 г. в Москва Завършва гимназия в София и медицина във Виена. Специализира във Виена, Мюнхен, Хамбург и Берлин.

Редовен професор в Медицинския факултет на Софийския университет, титуляр на катедрата по вътрешна клиника, от 1 октомври 1918 до деня на смъртта му – 22 декември 1938 г.

Декан на Медицинския факултет (1922–1923) и (1936–1937). Ректор на Софийския университет (1923–1924) и (1934–1935). Директор на Университетската вътрешна клиника. Дописен член на БАН от 1928 г. Почетен доктор на Атинския университет от 1936 г.

175

176

177

178

Янаки Моллов (сн.178) е внук на Петър Моллата от сина му Янаки. Роден е на 2 (15) ноември 1882 г. в Беброво. Следва агрономия в Москва. Професорът по земеделска икономика три пъти е министър – на земеделието и държавните имоти в правителството на Александър Цанков (9 юни 1923–4 януари 1926), на народното просвещение в правителството на Кимон Георгиев (19 май 1934–21 февруари 1935), на народното стопанство в правителството на ген. П. Златев (21 февруари 1935–21 април 1935). Народен представител (9 декември 1923–19 май 1934).

Осем пъти декан на Агрономо-лесовъдния факултет (1921–1922), (1922–1923), (1927–1928), (1928–1929), (1929–1930), (1930–1931), (1937–1938), (1938–1939). Ректор на Университета (1939–1940).

Дописен член на БАН и на Славянския институт в гр. Прага.

ДВАМАТА АКАДЕМИЦИ В РОДА ПОПОВИ

В будното семейство на Анастасия и Атанас Попови се раждат четири деца – Кирил, Методий, Костантин и Катерина. Майката е внучка на Хаджи Сава, отровения от турците покровител на българщината в Шумен. Завършва трикласното училище на Добри Войников и Сава Доброплодни в града. Бащата е търговец, организира шуменския еснаф на кооперативни начала и основоположник на първия български симфоничен оркестър. Около 18 години прекарва в Цариград, активно участва в църковните борби, лежи по цариградските затвори заради приятелството си с Петко Р.

179

Славеиков и народополезната си дейност. След Освобождението се завръща в Шумен, заема почетни изборни длъжности и се задомява на 52-годишна възраст. (сн.179)

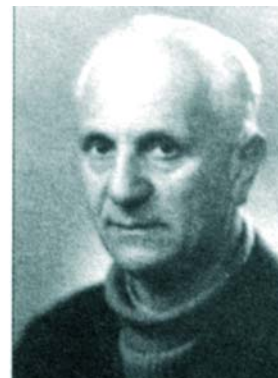
На 3 май 1880 г. се ражда първото дете в семейството – Кирил, след 11 месеца – на 29 април 1881 г. – брат му Методий, по-късно дъщерята Катерина, починала млада, и третият син – Костантин, дипломиран юрист, легационен секретар в Цетине, загинал в Балканската война.

През 1804 г. семейството се преселва във Варна. Големият брат Кирил от малък взема

уроци по цигулка при Добри Христов, а по-малкият Методий свири на виолончело.

Завършил математика в Софийския университет, през 1912 г. Кирил Попов става докторант в Сорбоната и прави смели корекции в теорията на легендарния математик Поанкаре за движението на планетата Хекуба. Поощрен е в търсенията си от самия популярен учен. Дори в знак на уважение за даровития българин е свикано извънредно заседание с предсрочна защита на доктората поради получената за него повиквателна за участие в започналата Балканска война. На следния ден френските вестници реагират с гръмкото изявление: Сорбоната се мобилизира, тъй като България мобилизира своите войски.

След войните Кирил Попов специализира в обсерваториите на Франция и Германия, продължава да изнася лекции в Париж и Берлин. Аудиториите на лекциите му са препълнени. Дори военният министър на Франция си позволява да закъснее за заседание на Министерския съвет заради лекция на Кирил Попов.

180

По-късно проучванията му в областта на баллистиката и термодинамиката се използват за развитието на ракетната техника и в космическите изследвания. След 48 години творческа дейност той има издадени 94 самостоятелни изследвания. В дневника му е записано: Много актьори запяват в първото действие с повишен глас, за да стигнат в последното действие с презгракнал. Бъди благоразумен! Последните ти трудове не трябва да отстъпват по значение на първите...

Чрез интереса си към художниците се запознава с Кети, с която създава семейство. Раждат им се две деца – Цветана, следвала архитектура в Берлин, на чието име е наречен астероид и Борис, завършил инженерство в Мюнхен. По време на следването си на изпит той единствен решава извънредно сложна задача и преподавателят го пита учуден: „Много разпространена ли е в България фамилията Попов?“. А студентът отговаря, че той е синът на този професор. Борис Попов по-късно става професор в ХТИ, а неговите син и дъщеря – Александър и Юлия Попови също са инженери (сн.180).

Вторият син на възрожденското семейство Методий Попов става специалист по

181

естествените науки. Двамата братя следват в Софийския университет с една стипендия от 75 лв. месечно. (сн.181)

На фронта по време на Балканската война Методий Попов открива антимикуриално действие на чесъна върху холерните вибриони, а по време на Първата световна война – има оригинални приноси за разкриване на причинителя на петнистия тиф. Той посвещава много години на създаването и обосноваването на теорията за симулация на жизнените процеси, полага основите на цитофизиологията с изследванията си върху динамиката на съотношението ядро и цитоплазма в клетките, между клетъчния растеж и клетъчното делене. През 1981 г. акад. А. Л. Курсанов характеризира значението на стипендионното учение като мощна река, произлязла от гения и таланта на Методий Попов, чиято гръзка мисъл, изпреварила фронта на науката, остава да живее. Автор е на над 180 научни труда. (сн.182)

Ученият е организатор, ръководител и пряк участник в най-мащабното за времето си антропологично проучване на българския на-

182

род. От 1938 до 1943 г. антропологично са проучени и измерени 8862 души – българи, българомохамедани и жители на Вардарска Македония, с което доказва абсурдността на нацистката теория за превъзходството на северната германска раса. В знак на протест през 1938 г. Методий Попов връща на канцлера Хитлер ордените, с които е бил награждаван в миналото от германската държава. Забрави антифашистките си изяви е принуден да замине за гълго в Словакия.

Братята Кирил и Методий Попови имат изключителни приноси всеки в своята област

на науката. Двамата са световно признати учени.

(Из Родът Попови дава двама академици – В. М. Първанова. Неизвестно за известни български родове, личности и събития. Ч. II, С., 2006)

ТЪРЖЕСТВЕНО ЧЕСТВАНЕ НА 125-ГОДИШНИНАТА ОТ РОЖДЕНИЕТО НА АКАД. МЕТОДИЙ ПОПОВ

На 19 май 2006 г. в Големия салон на БАН(О) се проведе тържествено честване на 125-годишнината от рождението на видния български учен, преподавател, общественик и дипломат – академик Методий Попов.

Тържественият юбилей бе организиран от Българската академия на науките, Института по физиология на растенията „Акад. Методий Попов“, Съюза на учените в България, Секцията „Физиология и биохимия на растенията“ и специалното участие на Ротари клуб „Средец“, София. (сн.183)

183

Директорът на Института по физиология на растенията ст.н.с. I ст. Лозанка Попова представи акад. Методий Попов като учен, общественик и политик. Чл.-кор. Йордан Йорданов, директор на Института по експериментална морфология и антропология с музей, говори за акад. Методий Попов като антрополог и за приноса му към антропологичните изследвания в България. За идеите на акад. Методий Попов в общата и теоретичната биология сподели мисли ст.н.с.I ст. Нина Бакърджиева. Лични спомени за него разказаха акад. Рагой Попиванов (чрез сина му Петър Попиванов), проф. Людмил Наков, Дянко Марков – близък родственик на академика, и инж. Юлия Попова, внучка на брата на акад. Методий Попов – акад. Кирил Попов. Инж. Цвятко Кагийски, президент на Ротари клуб „Средец“, представи акад. М. Попов като един от основателите на първия Ротари клуб в България. На шаржовото групово изображение на Ротари клуб от 1936 г. на Александър Добринов Методи Попов е сред шестдесетимата ротарианци, засатанали край огромното ротарианско колело (сн.184). Като ученик в Първа мъжка гимназия – Варна, акад. М. Попов е свирил под диригентството на Добри Христов, а на т.нар.

184

неформална сбирка „музикален чай“ в квартет заедно с Айнщайн са изпълнявали произведения на Моцарт, Бах, Хайдн.

С уважение към неговите музикални наклонности перкусионен ансамбъл „Виртуозите“ (сн.185) с ръководител Искра Палиева изпълни музикалните произведения „Fusion Mallets“ на Егърт Копетски и „Хоро“ на Георги Танчев. Ротари клуб „Средец“ – София учреди годишно ротарианско отличие за най-добро на-

185

186

учно постижение в областта на физиологията и биохимията на растенията в памет на акад. М. Попов. В галерия „Академика“ (Централна сграда на БАН) Институтът по физиология на

растенията със специалното участие на Ротари клуб „Средец“ подреди юбилейна изложба от съществуващите архивни материали и документи от живота и научната дейност на акад. Методий Попов. (сн.186)

(Из Информационен бюлетин на БАН, бр. 6(100), г. XI, С., юни 2006)

ГЛОБУС НА МАРС

В Музея на СУ е изложен малък глобус на Марс (сн.187) от началото на ХХ в., изработен от астронома Камил Фламарион от Париж и използван като нагледно пособие в преподаването в Университета.

187

АСТРОНОМИЯ ЗА ДАМИ

Илюстрираното месечно списание за изкуство, литература, популярна наука и обществени знания публикува през 1904–1905 г. превод на изданието на Камил Фламарион Астрономия за дами. (сн.188) Целта на предлагания курс от 12 урока е „да се представи един образ за устройството на вселената, за нейната хубост и величие, та, живеейки на земята, да знаят где те обитават, да си дадат отчет за нашето положение в съвкупността на нещата, да оценят творението такова, каквото си е, и да му се радват повече. В същото време авторът съобщава примери за това, че „жената може, колкото и мъжът да се предаде на изучаването на науките и да успее в тях... Интелигентността няма пол... И поради какво, моля ви една просветена жена би

престанала да бъде пленителна? Какъв странен предразсъдък!“

Най-прославена била хубавата и учена Хипатия от Александрия, родена през 375 г. сл. Р.Хр., която е преподавала, при официална катедра, геометрия, алгебра и астрономия, написала три високоценни съчинения и станала жертва в тоя невежествен и фанатичен век, на човешката глупост; тя била снета от колесницата ѝ, когато е минавала черковния площад, през март 415 г., съблечена и убита с камъни и изгорена като безчестна магесница... Една от най-забележителните математички била, както Хипатия, госпожа Хортенция Лепот, родена в 1723 г., която бе сътрудница на Клеро в неговите безкрайни изчисления върху предсказанието за възвръщането на Хелеевата комета... Маркиза Дю Шатле има не помалка слава от Хипатия и госпожа Лепот... Нея се дължи ценния – същевременно и единствения – францужки превод на великото съчинение на Нютона върху всеобщото привлича-

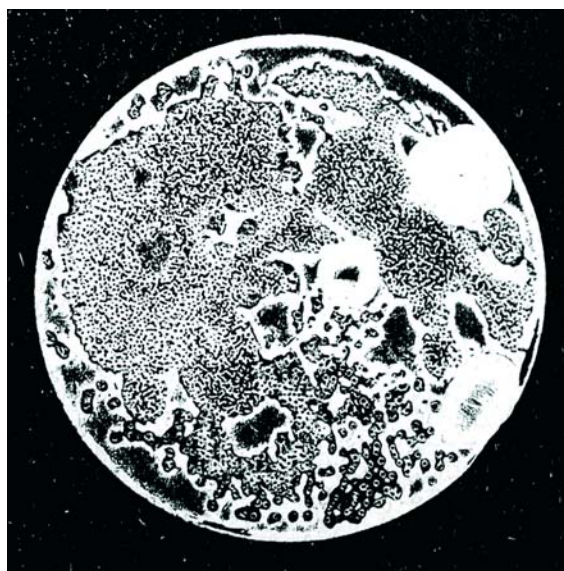

Фиг. 66. — Женска глава върху м'всеца.

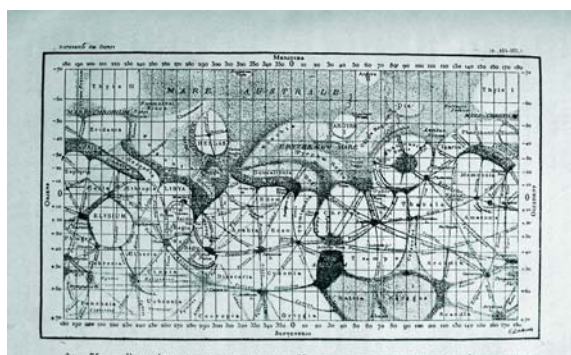
188

188

188

188

Фиг. 75. — Географическа карта на планетата Марс, според измерванията на обсерваторията.

188

Фиг.62. — За да нам'вримъ кжситъ и дългитъ м'всеци.

не, прочутата книга „принципи“ и тя с Волтера бе красноречива разпространителка на теорията за атракцията (привличането), тогава отблъсвана от Научната академия...“ Следват имената на Мария Агнезия, „която държала речи на латински, познавала 7 езика и за която математиката нямала никаква тайна“, на мадам де Блоквил, на мис Каролина Хершел, която през дългогодишната си кариера е открила сама 7 комети, на госпожа Сомервил, превела на английски език Лапласовата „Небесна механика“ и за която Хумболдт казал: „В чистата математика госпожа Сомервил е напълно господарка“, на рускинята София Ковалевска, силна математичка още на 16 години, оженена се на 18 г., за да може да следва „забранените за госпожици курсове в университета“, получила наградата Борден през 1888 г., на Мария Мичел от САЩ, „за която Ле Веррие устрои празненства в Парижката обсерватория и която папа Пий IX опълномощи специално да посети обсерваторията на Римския колеж, тогава духовно учреждение затворено за жени“, на госпожа Скарпелини, „римска ас-

прономка, тъй забележителна с трудовете си върху падащите звезди“, на „учената ирландка, мис Агнеса Клерк, на която дължим между другото една прекрасна История на астрономията през XIX век, на „госпожица Клюмке в Съвета на Французкото астрономическо дружество, докторка на науките от Парижския факултет, директорка на Бюрото за измерване на звездните клишета при Парижката обсерватория“ и още много други...

(Из Камил Фламарион. Астрономия за дами. С., Сп. Библиотека. 1904–1905.)

ПРОФ. БОГДАН ФИЛОВ В СПОМЕНИТЕ НА СТ.Н.С. ИВАН ВЕНЕДИКОВ

Предметът, който най-много обичах беше археологията... По археология ни четеше лекции Богдан Филов десет часа седмично, по два часа на ден, без съботата. Едър, строен, с оредяла тъмна коса и тъмни очи, леко подпухнали, с дълъг увиснал малко надолу нос, госта дълъг, главата му напомняше глава на слон и вероятно презимето му произхождаше от тази прилика. На турски слон се казва „фил“. Две бръчки между носа и крайчетата на устата допълваха характерните му черти. Лицето му изглеждаше малко безстрастно, но когато се усмихнеше, добиваше много приветлив вид... Завършил класическа филология във Фрайбург, той беше направил блестяща кариера като археолог в България. Четеше общ курс по антична археология и освен това старобългарско изкуство. Богдан Филов не беше оратор. Говореше малко забързано, но много ясно, и на хубав български език, в който едва прозираха остатъци от източен говор. Думата освен, произнасяше „усвян“.

Лекциите му, между 11 и 13 ч., се посещаваха и от други студенти, привлечени от хубавите диапозитиви и от паметниците, за които говореше. Преди да влезе в 15-та аудитория, която се намираше на най-горния етаж между двете стълби и беше достъпна от двете страни, идваше прислужникът в историческия институт Петко с кутията подредени диапозитиви. Аудиторията имаше галерия от трите страни и прожекционен апарат (днес апаратът се намира в експозицията на Музея на СУ) на балкона точно срещу катедрата. (сн.189) Филов влизаше в пълната аудитория с енергична крачка, приближаваше се до катедрата и по малка стълбичка се изкачваше на естрадата, поставяше листовите пред себе си и не четеше, а от време на време само поглеждаше в тях и говореше бързо, свободно и ясно. Лампите се гасяха и в затъмнения салон светеше само една подвижна лампа на катедрата... Ние слушахме гласа му обикновено в тъмнината, виждахме лицето му, закрито от абажура на лампата на катедрата и ръката му, която показваше с обвита в бял плат пръчка подробностите на паметниците, за които говореше.

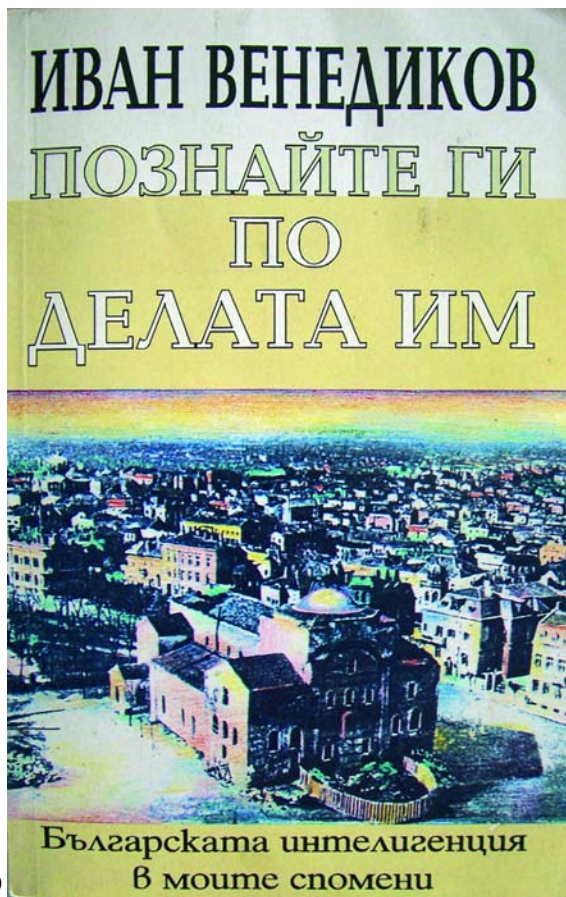
189

Освен това Филов водеше и упражнения по археология. Обикновено те протичаха в кабинета му. Тогава той сядаше на един стол и даваше на студентите силно увеличени снимки на паметниците, за които говореше, и ни учеше да ги описваме. Само веднаж той си позволи шегата, когато една студентка, Лили Цанева, описваше една статуя. Това беше един Аполон, гол, с подчертано женствени форми. Тя започна да описва:

- Богиня, права, гола...
- А, бе, госпожице, - засмя се Филов...

Тя погледна там, където мъжът се отличава от жената, и се сконфузи страшно. Тогава видях Филов усмихнат. По това време професорите въобще бяха недостъпни и Балабанов беше едно от редките изключения. Аз нямах никакъв особен контакт с Филов и се явих на изпита по археология с голям страх. Но станах поразен от простия начин, по който той изпитваше. С няколко въпроса, за три-четири минути той виждаше дали студентът знае или не...

Тогава ние не знаехме, че макар и преди него да е имало археолози в България, главно чужденци, Филов е създателят на българската археологическа наука. Библиотеката на историческия семинар по археология беше създадена от него. Цялата колекция от диапозитиви за курса му по археология също беше негово дело. Но това не е всичко. Той беше създател на Българското археологическо дружество, което впоследствие беше превърнал в един автономен Археологически институт. С тече-

190

ние на времето той беше създал библиотеката му от 30 000 тома. Благодарение на неговата енергия, Институтът поддържаеше връзки с всички археологически институти в света – 240...

Той следеше всички открития в археологията и попълваше лекциите и колекцията си от диапозитиви. Неговите изследвания бяха известни и посрещани добре в целия свят. Но като студент за тази дейност аз знаех много малко. Запознах се с нея по-късно, когато след 1937 г. той напусна Университета и влезе в политиката...

(Из И. Венедиков. Познайте ги по делата им. Българската интелигенция в моите спомени. С., 1993.) (сн.190)

ДЕН ВТОРИ НА ИЛЯ ЕРЕНБУРГ

(сн.191)

Преди 75 години нашумява новият по онова време роман на известния съветски писател Иля Еренбург Ден Втори (Вторият ден на сътворението), завършен през 1932–1933 г. в Париж. В него той описва съветското строителство в далечния и мразовит Сибир. Наред с обективните портрети на старите партизани-сибиряци и на младите герои, авторът описва със забележително художествено майсторство суровите условия, при които те работят, техния идеализъм и вяра. Книгата е преведена на френски език и веднага е изчерпана. В отзива си за нея големият френски писа-

191

тел Ромен Ролан пише в специално писмо до автора:

Току-що прочетох вашата книга „Ден Втори“. Това е най-хубавата книга, която съм чел, най-богатата, най-откровената върху новия народ – строители в Русия. Книгата е написана с редка и жива интелигентност – тази, която изтича от живота, обхваща всичките му форми и която отпосле съзерецава ансамбъла на „деня на сътворението“. Отдавна желях, отдавна чаках тази книга. Тя гойде. Аз ви поздравявам и се радвам. Нека се разпространи тя от двете страни на великата Ковачница!...

Българският превод на книгата е на Ирина Сокерова, а изданието на Библиотека Златни страници.

На постройката на ГРЕС-а (Държавна районна електрическа станция), около изпълнените със задушлив въздух мангали, нощно време се кръстосваха ръце, спецовки, фусту и ботуши. Хората любеха жадно и мълчаливо. Около тях беше жестока зима. Те строяха гигант. Сърбах постната чорба и не знаеха нито нежност, нито покой...

Строителите работеха в някакво изтъпление. В тази трескавост, покрай плановете и сроковете, покрай глада и вярата, беше още и волята на пролетта, нейната бързина и размах, нейната мъка, която денем подготвяше пускането на огромната пещ, а нощем пълнеше утробите на жените със семена..

Пролетта донесе на Кузнецк бързина, епидемия, любов зад реката, пуцане на първата

пещ, празненства и грохот. Пролетта погледна и в старичкия Томск... Тя имаше в запас много проливни дъждове, слънце и смеха на четридесет хиляди томски вузовци. На вузовците им пареше: държача изпит...

Пред Университета направиха градина с фонтан. Това беше културно постижение и при откриването на фонтана се събра народ. Милицията не позволяваше да се лежи по тревата. Тунгусите гледаха фонтана и удобрително въздишаха. Старият професор Ивашов каза разразнено: „В Европа такива фонтани на всяка крачка, а тук – световно събитие.“ Професорът боледуваше от черния гроб. Страдаше от лошата храна и от невежеството на вузовците. Той презираще фонтана. Тунгусите ядяха чорбата с възторг и фонтанът им се струваше хубав като сън...

(Из Илья Еренбург. Ден Втори. С., 1933)

АКАД. ИВАН БУРЕШ

Следва естествена история в Софийския университет, където се запознава с бъдещата си съпруга Ана Урумова – една от трите жени-студентки в същия курс. Продължава следването си в Прага, а след това прави докторат в Германия.

През 1914 г. става директор на Природонаучния музей в София, а през 1918 г. е назначен с царски указ от цар Борис III за главен директор на всички природонаучни институти, пост, който заема до 1947 г. почти 30 години.

Случайна среща с княз Фердинанд на връх Мусала през 1903 г. слага началото на дългогодишното им професионално сътрудничество като ентомолози, което прераства в приятелство със сина му – цар Борис III(), също страстен планинар, ловец и любител на пеперугите.

Винаги елегантен, акад. И. Буреш не сваля самото, вратовръзката и меката шапка, дори когато влиза в пещерите да изучава подземната фауна. Общителен, с голяма обща култура, той винаги е център на компанията. Свири на чело и флейта, виртуозно рисува. Като прекрасен организатор има големи заслуги за развитието на Природонаучния музей и институтите към него. Имал феноменална памет и знаел на латински названията на хиляди растения и животни. Обиколил е всички планини в България, като само на Мусала се е изкачвал над 100 пъти. Това му помага да развие невероятен усет към природата. Неговите изследвания „Пеперудната фауна на България“ и „Херпетологична фауна на България“ не са загубили значението си и днес, а Известията на царските природонаучни институти, излизали под негово редакция от 1928 до 1943 г. си остават най-дуксозното и задълбочено научно издание, в което са обнародвани за пръв път 260 нови вида.

Наскоро бе чествана 120-годишнината на бащата на съвременната зоология в България – акад. Иван Буреш. По този повод е кръстена улица на негово име в кв. Лозенец. Името Буреш носят още 117 вида животни и растения

– от водорасли до бозайници, които той е открил. (сн.193)

(Из М.Първанова. Неизвестно за известни български родове. Част втора. С., 2006).

ЗА МОМИЧЕТО ОТ БАНКОТАТА

В Музея на СУ се съхранява банкнота от 500 лева, Лайпцигска емисия от 1942 г. От едната ѝ страна е поставен образът на българския цар Борис III, а от другата – на млада българска девойка с кърна на главата и гердан от пендари на шията. С любезното съдействие на доц. Елка Дроснева (Исторически факултет) стана известна любопитната история на момичето от банкнотата, публикувана в сп. Отечество от септември 1981 г. (сн.194)

194

194

Името ѝ е Евдокия Георгиева Ковачева, родом е от с. Дивля, Пернишко и през 1981 г. е била пенсионерка на 60 години, когато вижда в списанието лика си от младина, отпечатан върху банкнотата.() Пред списанието разказва, че случката е била на Васильовден, 14 февруари, 1941 г. По това време на годината в Дивля се събират сурвакари от всички околни села, а след обяд младите излизат на хорото. Тя също тръгва с майка си, тъй като живеят на три километра от селото. Облечени са с дивлянски традиционни саи. На мегдана ги срещат трима души, единият които моли да снимат момичето. Това е столичният фоторепортер Асен Балкански. Майка ѝ се съгласява. Вземат от едно богато момиче пендари, след което я снимат и с низи пипер. Фотографът казва: „Госпожицата ще се прослави по целия свят!“

След няколко месеца снимката излиза на корицата на сп. Кооперативна просвета и в. Дневник, а след появата на банкнотата от 500 лв. (навремето си това са били доста пари) всички нейни близки и роднини, пък и много други, се сдобиват с нея за спомен.

И аз си я турих в рамка. Имаше един кмет, много предприемчив човек беше: „Хайде да пишем писмо на царя!“ Защото на предната страна на банкнотата беше царят, пък на гърба – аз. „Момиче си – казва кметът Яни Танев – утре ще се заженеш, може да ти прати някой лев за чеиза.“ Писа, ама нищо... Тогава кметът купи с неговите си пари три метра плат да си ушия рокля – спомня си 60-годишната Евдокия, вече със син, снаха и внуци. Явно царят е харесал снимката и я е предал на оформителя на емисията проф. Захариев, а оттам тя се озовала върху банкнотата от 500 лв.

Ако е жива днес, Евдокия Ковачева е на 86 години и може би показва моминския си лик от банкнотата на правнуците.

195

Най-изобразяван върху лицевата страна на българските банкноти е цар Борис III в общо четири емисии – през 1917, 1925, 1940 и 1942 г. (сн.195)

(Из сп. Отечество, № 18, 22.09.1981, Текст и снимки Г. Георгиев)

ДОКУМЕНТИ И МАТЕРИАЛИ НА ПРОФ. ЦОНЮ ДИМИТРОВ

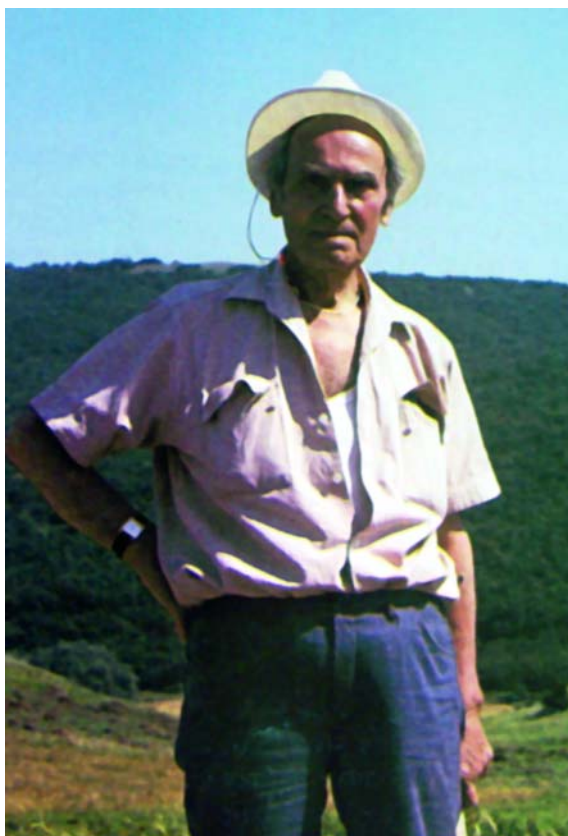
(сн.196)

В залата Пътят на Музея на СУ върху бюрото, принадлежало последователно на професорите Георги Бончев и Цоню Димитров, са

196

УНИВЕРСИТЕТСКИ ПРЕПОДАВАТЕЛИ
ПО ПОВОД 1300 ГОДИШНИНАТА
НА БЪЛГАРСКАТА ДЪРЖАВА

196

197

196

196

изложени документи и материали на проф. Цоню Димитров, дарени от сина му Мирчо Цонев по повод 110-годишнина на неговия баща.

...Смяташе се, че крупните дейци с големи заслуги към нашето комунистическо движение са непогрешими. Смяташе се, че на БКП могат да се приписват само тези грешки, които са фиксирани в партийните документи, макар тези документи отдавна да са престанали да имат значение на програма за действие и да са станали документ за историческо изследване. Казваше се така: какво знаят някакви никому неизвестни историци, та ще преценяват дейността на крупни и заслужили личности. А всъщност, както е известно историята е в края на краищата последен и меродавен съдия за делата на хората. Историческата практика показва коя идея е била правилна и коя – неправилна, кои решения и действия са имали положително или отрицателно значение. Задачата на историческата наука е да разкрие обективно вярно това, което историческата практика е потвърдила...

Акад. Димитър Косев (сн.197)
(В.Стефанова. Съдбата на България през погледа на учения. С., 1980)

* * *

...Трагизъм в българската история, разбира се, има и той е потресаващ, но по-важен е възходът в нашето многовековно битие. Една от особеностите на моя начин на писане е да

198

представям историческото действие като грама, грама, в която въпреки преживените катастрофи зреят и кънове на благополучна развръзка. Този стил на работа изисква особена архитектоника и подчертаване на важни исторически моменти, така че не позволява да се пишат много дебели книги, в които изложението се разводнява от много „ръкави“ и от недостатъчно обработени и некомпримирани материали. Струва ми се, че само стегнатият разказ дава възможност да се получи цялостно впечатление за историческата картина, за живия образ на една отминала действителност...

Проф. д-р Христо Ганчев (сн.198)
(В. Стефанова. Съдбата на България през погледа на учения. С., 1980)

* * *

...Съществува като че ли у всички нас, наред с общия език и съзнанието, че сме различни от другите народи, нещо специфично наше, българско...Разбира се, трябва да бъдем наясно, че това специфично „българско“ не може да се схваща като някаква константна величина, веднъж завинаги дадена и оставаща непроменена...Етнопсихологическият портрет на българина, изграждан постепенно в резултат на различни и сами по себе си променящи се фактори, не е оставал един и същи през многовековната ни история и трябва да бъде изследван и реконструиран в неговата динамика...

199

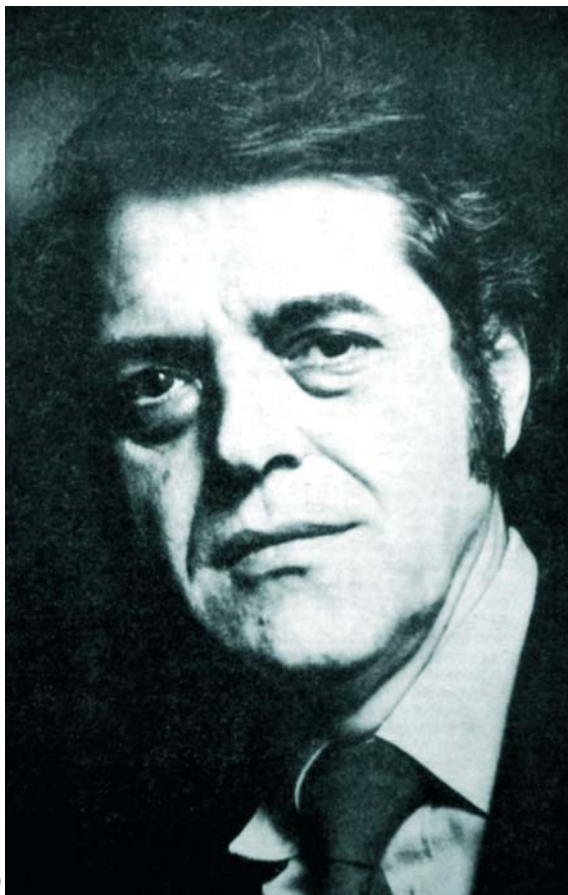
...Мога да кажа, че дългото ровене из миналото, което е моя специалност, усили една присъща на характера ми черта – да не се интересувам много от всекидневието и да ставам все по-безпомощен по отношение на „практическите въпроси“ в живота. Подхвърлят ми дори, че не съм можел и звездей да забия в стената,... но аз мисля, че не е така, стига стената да е мека, а звездейта да не е склонен да се изкривява, когато го ударят...

Струва ми се не аз, а по-скоро други би трябвало да кажат доволни ли са от това, което съм направил. Лично аз мисля, че колкото и да работиш и да постигнеш, все би искал направеното да е повече и по-съществено. Мисля също, че бих постигнал досега нещо повече, ако не беше непрестанната борба за време и невъзможността да отделия всичките си сили за избраната професия поради купища странични ангажименти и задължения. Иначе от живота съм доволен и ще му се разсърдя само ако стане така, че да не мога повече да работя...

Акаг. Димитър Ангелов (сн.199)
(В.Стефанова. Съдбата на България през погледа на учения. С., 1980)

* * *

...Трудно ми е да кажа, че съм имал определен учител. В студентските години и по мое време преподаването на историята беше на висота. От обществените науки историята имаше традиционно високо равнище. Тогава

200

преподаваха учени-историци като акад. Димитър Косев, акад. Христо Христов, проф. Александър Бурмов, проф. Туше Влахов, проф. Димитър Ангелов, проф. Христо Ганев. А това са хора, които имаха зад себе си само 4-5 години научна работа, преподавателски опит. Те сами се гредяха, като изграждаха и нас... Те подтикваха и изграждаха у нас задълбочен интерес към науката, те създаваха атмосфера за свободно обсъждане, за дискутиране, за противопоставяне на проблеми. Те създадоха нашето единство, те ни сплотиха на принципни позиции, те изградиха у нас новаторски дух... В най-трудното време нашите учени настояваха – никакви компромиси с историческата истина!... И преди, и сега нашите учени не се огънаха, не се поддадоха нито веднъж. Ето всичко това ми е оказало влияние, въздействало ми е в развитието, в отношението ми към историческата наука. Да ги коря ли за всичко това?

Аз съм против многото оплаквания в историята. Това е източник на песимизъм. А пък и понякога то се прави поради липсата на познания върху историята на други страни и народи, поради абсолютизиране на собствената ни история. Защото всъщност трагична история имат много и различни народи. Трагика в историческото развитие има в много страни. Ако можем и трябва да говорим за трагичност в многовековната съдба на България, то е, че така се стекоха обстоятелствата, та българският народ като всяка нация е имал ясна цел – създаване на своя държава, в

която да се обединят всички българи... Но по-скоро мисълта ми е, че не само българският народ не е осъществил вековните си мечти, а обясненията на тези явления са най-различни. Всъщност затова понятията трагизъм и величие като исторически категории са ми чужди...

Не обичам делението на поколенията. Поколенията са нещо твърде абстрактно, а с това често се спекулира. За мен е много по-важна приемствеността... Всичко друго е въпрос на равнище, на съществено-политическа обстановка, на създадени условия за работа. Ние винаги сме имали умни и способни млади хора. Въпросът е дали създаваме условия за пълноценна организираност на тези кадрилни младежи, за да се развиват.

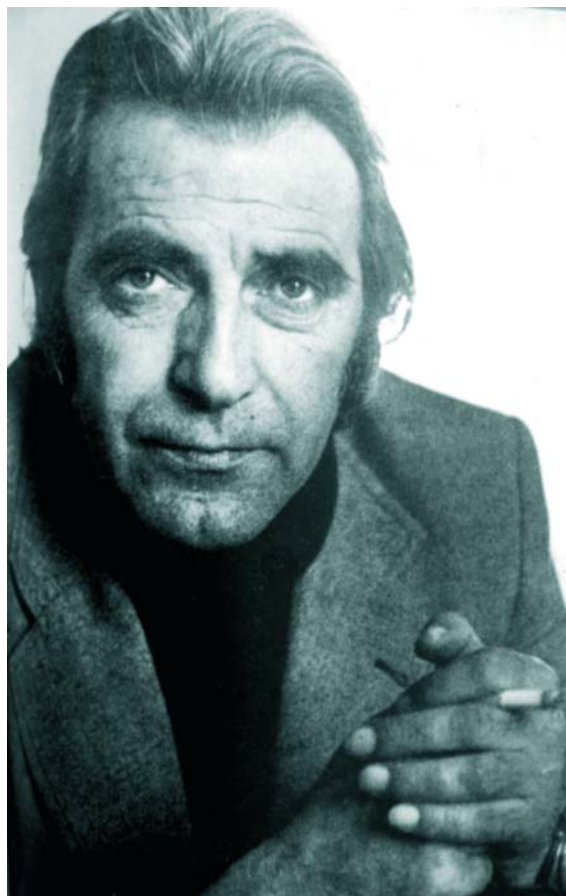
Що се отнася до моето времетражане – ще ви кажа, че то си е тъкмо навреме!...

Акад. Илчо Димитров (сн.200)

(В. Стефанова, Съдбата на България през погледа на учения. С., 1980)

* * *

...Да! В нашата история така се е получило, че величието и трагизмът много често наистина са вървели едно за друго. Струва ми се, че по-силната черта, по-силната линия в българската история е трагизмът. И то не поради това, че България от една голяма средновековна държава постепенно върви и се превръща в малка политическа формация, а поради това, че тя живее на този кръстопът, къде

201

то са се преплитали изключителни интереси, където са преминавали десетки и стотици войници от Изток и от Запад, от Север и от Юг, където почти ежедневно е трябвало да бъде защитавана тази земя от двете страни на Хемус, където правото на историческо съществуване е трябвало да бъде отстоявано в продължителни войни, в непрекъснати въоръжени акции, където едновременно с това е трябвало да се строи една нова култура, и то в непосредствена близост до блестящата някога антична и по-късно византийска култура...

...Затова ние трябва да развием критическия дух на нашите изследвания, да търсим големите линии и всеобхватните исторически процеси. А оттук да се върви към обобщение на вечното и непреходното в българската национална история, т.е. да търсим нейната философия. Защото, ако Бокъл е прав, че политическата история на всяка държава се обяснява с историята на умственото ѝ развитие, според мен още по-вярна е мисълта, че всяка нация дава свидетелство за своята зрелост чрез свободата си да познава своето минало без страх от пропуснатото в него и без превръщане на дребното във велико, а и на голямото в нищожно...

чл.-кор. Николай Генчев (сн.201)

(В. Стефанова. Съдбата на България през погледа на учения. С., 1980)

* * *

...Впрочем, в историческата наука не може да се говори за идеи, а за схващания, за обобщения и констатации. Според един ширец се сред специалистите-историци афоризъм: „Историята може да предвижда, но само в миналото!“ Ала успоредно с това не трябва да се забравя, че непознаването на миналото почти във всички случаи има като следствие неразбиране на настоящето...

Няма нищо по-приятно и удовлетворяващо за историка да попадне на нови извори за историята на своя народ, пръв да влезе в съприкосновение с тяхната информация и ако е възможно, пръв да оповести в научното дирене за тях...

Научната и преподавателската дейност са неотделими. Те вървят ръка за ръка...Нерядко редица научни проблеми, с които съм се занимавал, са били плод на преподавателската работа, на търсене на отговори и въпроси, които любознателните и вечно търсещи новото и истината студенти са поставяли пред мен. Може би по-голямата част от активната ми дейност е била посветена на преподаването, което в различните си форми изисква много усилия, постоянство и време. Не съжалявам за това, защото контактът със студентската аудитория винаги е задължаващ, разкрива част от стойността и предназначението на науката, облагородява и показва приемствеността в деянията на поколенията. Който учен истински не се е вживявал в преподаване-

202

то и не е горял в него, той не е вкусил от един от най-сладките плодове на науката и образованието. Имало е случаи, когато съм изпитвал горчивини и разочарования в преподавателската работа. Лесно и бързо ги забравям...

- Вашата любима мисъл за значението на историята?

- От многото, които съм срещал досега в съчиненията на мъдри хора, най-много ми е допаднала тази на Цицерон: „Който не познава това, което е станало преди него, той винаги си остава дете!“...

Акад. Васил Пюзелев (сн.202)

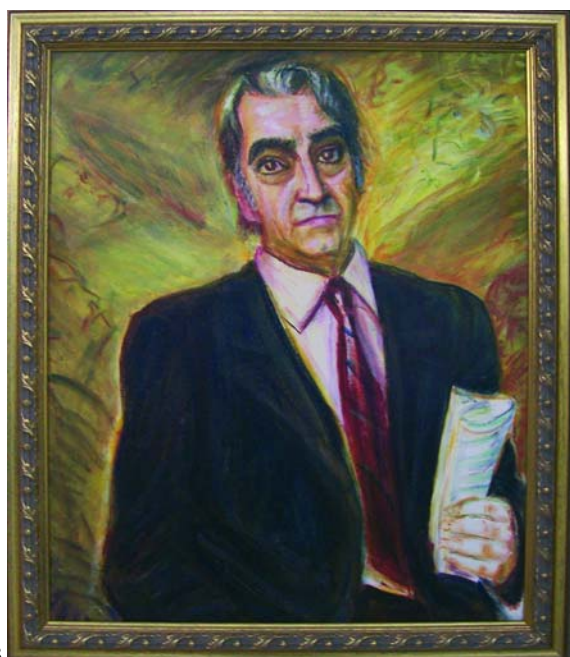
(В. Стефанова. Съдбата на България през погледа на учения. С., 1980)

МУЗЕЙНИ ДЕЙНОСТИ

ИЗЛОЖБИ

25 ГОДИНИ СПЕЦИАЛНОСТ КУЛТУРОЛОГИЯ

На 15 юни 2006 г. в Музея на СУ е открита временна изложба, посветена на 25-годишнината от създаването на специалността Културология. Автор и организатор на изложбата е студентката от IV курс Агата Аспириду, която осъществява подкрепянето ѝ с помощта на студенти от I курс в същата специалност. Изложбата е отворена от м. юни 2006 до м. март 2007 г. (сн.203)

203

203

203

203

СПЕЦИАЛНОСТТА КУЛТУРОЛОГИЯ

(сн.204)

През 1981 г. в рамките на Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ се учредява Катедра по История и теория на културата от проф. Николай Генчев, по това време Декан на Историческия факултет. Нейното създаване е един от първите опити за въвеждане на нови модерни дисциплини, които

203

204

203

204

да отговарят на съвременните стандарти на висшето образование. От този момент в публичното пространство започва да се утвърждава понятието културология, което днес се използва широко при определяне на професионалния профил на специалистите в областта на историята и теорията на културата.

От учебната 1982–1983 г. към Катедрата стартира двугодишна специализация по История и теория на културата като едно от профилиращите направления в рамките на Историческия факултет. В същото време специализацията е отворена и за студенти от всички специалности на Университета паралелно с основната специалност. По същество това е един от първите опити за модулно образование и преодоляване на границите между академичните дисциплини.

Катедрата по История и теория на културата прераства в Център по културознавие през 1986 г.

Като отделна и независима, специалността Културология се създава с решение на Академичния съвет на Софийския университет от 1990 г. със срок на обучение 5 години.

През 1992 г. Центърът по културознавие е включен в структурата на Философския факултет, където намира своето естествено място сред традиционните и новите дисциплини, които оформят облика на Философския факултет като център на социалните науки в България.

Нарупаният опит през периода 1981–1992г. позволява издигането на специалността Културология до един от първите актове на методологическо обновяване и обогатяване на обучението по хуманитаристика в Софийския университет, отговарящо на съвременните образователни стандарти. С нейната програма се утвърждава интердисциплинарното обучение, което цели да преодолее едновременно позитивизма на българската историческа наука и традиционализма на философското образование. Поради това още от самото си създаване специалността Културология съчетава непрекъснато обновяващото се учебно съдържание с интензивна изследователска работа и публикации на монографични трудове и учебни помагала. Всичко това приближава обучението в специалността към съвременните европейски стандарти, което намира потвър-

ждение в активното международно сътрудничество.

На тази същностна специфика е подчинена основната концепция на авторката на изложбата, разкрита в пространството на залата за временни експозиции в Музея на СУ.

КУКЕРИ И КАРНАВАЛ`2007

През април 2007 г. в Музея на СУ магистрите от специалност Етнология при Историческия факултет Теодора Йочкова и Ани Младенова откриват авторска фотоизложба на тема: Кукери`2007. (сн.205)

205

205

205

205

КУКЕРИ (ДЖУМАЛИ) ОТ С. КАЛУГЕРОВО, ПАЗАРДЖИШКО

(сн.206)

Няма да скрием, че организирането на настоящата изложба е провокирано от желанието да покажем на зрителя как в едно малко село в България кукерството не е замързано празнуване, как делничният ритъм на местните жители се нарушава от един сакрален празник, който има свое строго, определено от традицията място в календарното време.

В североизточната част на по-големия дял от Пазарджишкото поле и цялото Средногорие, с изключение на с. Овчеполци, маскарадните обичаи протичат през пролетта. Най-често на Сирни Заговезни или Чисти понеделник (понеделникът от Тодоровата неделя) и по-рядко на Тодоровден.

За с. Калугерово, отстоящо на 19 км. от Пазарджик, маскарадната обредност е съсредоточена в деня на Сирни Заговезни. За калугеровци Заговезни е време на празнично веселие, посрещане на гости и подготовка за поста. Сега обликът на този ген се оформя предимно от визитите на приятели, роднини, както и непознати дошли специално да зърнат маскираните. Някога са присъствали и обреди като паленето на очистителни огньове (фенери) с цел изгонване на злото от селото и правенето на обредна трапеза, чиито задължителни компоненти били баницата със сирене и яйцето за хамкане.

Календарно свързани с прехода между зимата и пролетта, обредите на Сирни Заговезни имат очистителен и предпазващ характер – по обредно-магичен път се стимулира бъдещото плодородие. Именно тези семантични прояви са били характерни някога за кукерския обичай в селото. В настоящето е запазено вярването, че кукерите гонят злото и носят здраве, но представата за тях като носители на тайнство и посвещение е изчезнала. Обичаят се преосмисля като театрализация и превръщане в зрелище.

Поради голямото значение, което жителите на с. Калугерво отдават на карнавалните игри, Сирни Заговезни е познат и като Джумаловден. Участниците в обичая се наричат джумали. Елементите на маскарадната обредност могат да се групират около три главни ядра: подготовка за маскарадната игра;

206

206

игри по махали и къщи; карнавално събиране на всички участници в центъра на селото.

Подготовката на обичая започва седмица преди това, като някои участници предизвестяват натъпващия празник с ритуално погрънчаване на обредните звънци. Няколко дни преди Джумаловден участниците изваждат кожите за кукерските костюми, които старателно се съхраняват в дървени сандъци и ги накисват в солена вода, за да омекнат. Вечерта преди празника започва изключително трудния технологичен процес на скрояване и съшиване на джумалските кожи при самото им обличане от изпълнителите. Преди 60-те години на XX век джумалските костюми са се правели от овчи кожи. След това започват да се ползват кози кожи, като явна причина за тази промяна е влиянието на кукерския костюм от с. Лисичево, който се смята за по-старинен. Маскарадният костюм се състои от четири части – две кожи за ръцете и две за краката (крачоли). Интересен е фактът, че

206

кожите не са щавени, обличат се мокри като предварително са изпрани в перилен препарат. Маската към костюма се състои от две части: кожа, която покрива главата до раменете, наречена куляф и обра`з, който покрива лицето. Обра`зът се изработва от парче плат (хавлиена, памучна кърпа, зебло, басма, вълна и др.), украсено от разноцветни ресни. На обра`за се съшива червен нос от плат, правят се три отвора за очите и устата. Украсата на маската възплъщава оригиналните решения на нейните носители. Връзката между магическата символика на маската и носителя ѝ е изчезнала, затова дори и след като се установи кой е под маската, той продължава да участва, като за него не съществува санкцията да прекрати изпълнението. Забрана вече не съществува и за участие на жени и деца в кукерските игри. Към костюма се закачат ляти медни (тучови) и бакърени звънци. Обредните атрибути на джумалите са дървени саби и дряннови пръчки.

След като участниците, разделени на групи по махали, привършат с подготовката по обличане на маскарадните костюми те вече са готови да започнат обиколка по улиците и част от къщите, в които обикновено ги даряват с пари. Среещат ли някого по пътя си те го „бият“ с пръчките и сабите за здраве.

206

След това всички групи (има и единични участници) се събират на площада в центъра на селото и там, заучили от организаторите на обичая някои обредни сценки, започват да ги пресъздават пред очакващата публика. Участие на този ден взимат и представители на маскарадните от други села. Така се създава атмосфера, наподобяваща организацията на фестивал.

Накратко, промяната, която настъпва в кукерския обичай след 60-те години на ХХ век, според месните жители се откроява в: непазване на обредно мълчание и сваляне на маските от лицата; масовостта на изпълнителите; липсата на полово-възрастови забрани; промяна на ритуалните атрибути – истинските саби, волските и биволските опашки, както и кросното за стан са заместени с дървени саби и дряннови пръчки; отпадането на стари елементи от обра`за като червената чушка за нос и животинските рога; превръщането на обичая в зрелище и начин за развлечение

и изгубване на представата, че обичаят е тайнство, а изпълнителите му са медиатори между света на живите и света на мъртвите.

Естествено е също така да търсим и в джумаловденското маскиране следите от кукерите, играли векове по тези земи. Следата, която откриваме е в календарното време, в което се осъществява обичая, в шума по улиците, в представата на участниците като групи, в технологията на изработване на ко-

206

стюмите и във вярата, че джумалите гонят злото и болестите.

По същото време в изложбата със свои фотоси от гр. Базел, Швейцария взе участие и

207

ст.ас. Борислава Георгиева от същата катедра на тема: Европейски карнавал'2007. (сн.207)

ЕВРОПЕЙСКИЯТ КАРНАВАЛ (БАЗЕЛ, ШВЕЙЦАРИЯ' 2007)

Обредните действия и образи, съчетани с всеобщо празнично веселие, притежават характерните черти на древния карнавал, чиито корени се намират в Римските сатурналии или в празниците на Дионисий в Древна Гърция. Вън от Тракия те са разнесени от гърците и главно от римляните като градска практика и характерна черта на градския живот през античността. Затова в Западна Европа те се появяват преди всичко като градско явление, освободено от религиозните си страни и загубило формата си на тайнство.

Разделянето със зимата по традиция в южногерманските градове, особено на тези по до-

лината на Рейн, става с много шум, веселие и страшни маски. В много от швейцарските градове тази традиция също е много популярна. Времето на карнавала, макар и различно за конкретния град, винаги е ситуирано около Заговезни, преди началото на Великденския пост. Всеки град си има свои типични образи и характерни маски, с които се отличава от останалите.

Базел, от който са основно показаните фотографии, е швейцарски град, разположен в северозападната част на страната. Това е третият по големина град на Швейцария. През територията му протича река Рейн, която го разделя на „голям“ и „малък“ Базел. Разположен е точно на границата между Германия и Франция, което го прави особено интересен и международен град. За космополитния характер на града и многоезичието допринася и Базелският университет, в който се обучават доста чужденци. Той е най-старият университет в страната, основан през 1460 г. Уникалната атмосфера на стария град с неговите тесни улички и средновековни сгради се съчетава по неповторим начин с модерния свят на швейцарската индустрия, чийто център е Базел.

По време на Фаснахта (Fasnacht) или Базелския карнавал средновековието сякаш оживява. Тогава иначе културният град сякаш полудява. Три дни гражданите са подвластни на карнавала, на неговия ритъм, шум и ярки цветове. Подготовката започва още в предишните седмици, макар да остава скрита за външното око. За приближаващите карнавални

циален празник в Базел щат. Гостите и посетителите на града са добре дошли, но за тях е отредена ролята единствено на наблюдатели. Независимо от недостатъчно разбираемия местен диалект, особеното чувство за хумор на базилчани, невероятната празнична атмосфера, искрящият колорит на маските и ритъмът на т.нар. „Guggen“ музика са достатъчни да се почувства очарованието на карнавала. За уникалната смесица от веселие и меланхолия, която се долавя по време на Фаснахта, допринасят и преминалите от миналото до днес средновековни ритуали като танцът на Смъртта (Totentanz), олицетворяващ идеята, че „насред живота ние сме заобиколені от смъртта“ (лат. *Media vita in morte sumus*) и маскарадът (Mummenschanz).

Навсякъде участниците са облечени в разнообразни костюми, повечето са организирани в по-големи или в по-малки оркестри и свирят на различни инструменти, обикалят по улиците и заведенията на града и създават за себе си и околните невероятна празнична атмосфера. Наред с шума и пъстротата карнавалът има и значителна политическа окраска. Традицията за пародиране на политиците и сатиричните шеги с тях идва от средновековието, когато това е бил единственият начин за крикуване на управниците. В днешния карнавал политическата сатира също заема важно мя-

207

207

207

207

дни говорят украсените магазини, заведения, сгради и улици с типичните за града маски с големи носове и ярки коси.

Карнавалът в Базел е като един голям семеен празник, в който участва целият град – от децата до сериозните иначе възрастни. Първият карнавален ден дори е обявен за офи-

сто, но за чужденца и туриста тя е по-неразбираема поради местния диалект и специфичния хумор.

Фаснахтът започва винаги в понеделник в 4 часа сутринта и продължава 3 дни. Началото му се поставя със загасване на осветлението в центъра на града и с голям парад на маскира-

ни участници на площада през кметството. Това е т.нар. Morgenstreich, процесия с около 200 осветени огромни фенери, с изрисувани върху тях ярки образи и изписани стихове. Сатирите са насочени към определени личности и събития от изминалата година. От площада осветеното шествие продължава по тъмните централни улици, където ярките цветове

207

207

на фенерите и шумът на барабаните и останалите инструменти създават неопишуема призрачна атмосфера.

През всичките три дни на Фаснахта маскираните групи непрекъснато обикалят централните улици на града и свирят на своите инструменти. Но в понеделник и сряда от 13.30 часа на обед започват двете главни шествия, наречени кортежи. Повече от 10 000 маскирани участници преминават пред червените стени на Кметството, разигравайки своите сюжети или определени карнавални типажии под аккомпанимента на барабани и други инструменти, предизвиквайки невероятен шум. Някои от групите преминават пеша, други – на специални платформи, теглени от коне, камиони, трактори и всякакви други превозни средства. Участниците засипват зрителите с конфети и им хвърлят портокали, традиционните за празника жълти мимози, бонбони и много други неща. Някои от маскираните раздават и листовки (Zeedel) с изписани върху тях памфлети на местния диалект.

През трите дни на Фаснахта заведенията работят почти без прекъсване. В баровете и ресторантите се сервират три специални традиционни ястия, специфични за карнавала:

Mehlsuppe (супа от брашно и лук), както и лук, и парчета сирене. Във вечерните часове на първия и третия ден повече от 60 групи от маскирани обикалят заведенията, където свирят и рецитират своите хумористични и хапиви оценки за отминалата година.

Вторник е денят за децата. Тогава няма организирани процесии, а групи от маскирани възрастни и деца, които обикалят улиците. Някои от тях свирят и на различни инструменти. Най-забавното нещо за децата е да посрещат маскираните и да получават от тях бонбони, портокали, цветя и различни дребни играчки. Наред с даровете върху публиката се изсипва огромно количество конфети, хвърляни с тонове по улици и присъстващи в трите карнавални дни.

Център на събитията вторник вечерта е площадът пред Мюнстер – най-голямата катедрала в Базел. Там се събират всичките 200 светещи фенера, изложени за разглеждане от желаещите. Така всеки може да види отблизо изрисуваните образи и да прочете стиховете, като попадне в чудната магия на светещите картини, разположени в сянката на катедралата.

Другото голямо събитие на втоата вечер е „Gugge“ концертът. Сцена на този концерт са централните градски улици, където множество брас бендове от 20 ч. вечерта изпълняват специфичната Gugge музика. Те обикалят улиците и площадите на Базел и събират около себе си групи от слушатели, които се приседняват към тях. Така веселието с музика продължава до малките часове на нощта.

Тези, които не участват пряко в карнавала, но искат да покажат съпричастие към него, могат да си закупят специално предлаганите за Фаснахта значки – златни, сребърни и медни, съответно с различна стойност. По такъв начин се набират средства за раздаването с тонове по време на карнавала бонбони, портокали и други неща.

Така с много музика, шум, цветове и чудатни образи преминават неусетно трите дни на карнавала. След него всичко утихва и се връща на местата си, улиците са почиствени от хилядите конфети. Градът преминава към нормалния си подреден начин на живот и само споменът за невероятните дни на Фаснахта остава още дълго да се носи във въздуха.

ПОСЕЩЕНИЯ И КОНТАКТИ

Сред многобройните посещения и контакти през 2006–2007 г. в Музея на СУ следва да се открият посещенията на зам.ректорите по стопанските дейности на висшите училища на територията на София (сн.208), на ректора на специализираното висше училище по библиотекознание проф. дин Стоян Денчев, на госта от Букурещ, Румъния Хенри Винсент, воден от доц. Д. Веселинов (Катедра по методика на чуждоезиковото обучение, ФКНФ) (сн.209), на Мартина Бъчварова от Техническия университет в Прага, Чехия (сн.210), на гл.ас.

208

210

209

210

209

209

211

Марина Пиронкова с колеги от ФНПП, на Летния семинар по българистика, организиран от СУ (сн.211), на инж. Юлия Попова, внучка на акад. Кирил Попов, на завеждащия Връзки с обществеността в Историческия музей в гр. Перник Николай Сивков, на проф. д-р Вихър Кискинов от Юридическия факултет и гр.

Популяризацията на историята на Софийския университет се осъществява и чрез занеманията на музейната експозиция от пред-

ставителите на различни телевизионни програми, като режисьор Ралица Димитрова (сн.212) и оператор Пламен Герасимов (БНТ) за поредичата „Кръстопътни времена“ с автор и водещ проф. дин Иван Илчев (Декан на Историческия факултет на СУ), режисьорите Ваня

211

211

211

212

Иванова и Юлия Каракашева (БНТ, „Детски програми“), режисьорите от Новините на телевизия „Европа“ и др.

ОБРАЗОВАТЕЛНАТА ФУНКЦИЯ НА МУЗЕЯ

Запознаването със спецификата на музейната експозиция и пространство на студентите от Софийския университет продължи и

213

214

215

216

217

218

през изминалия период на 2006–2007 г. с посещенията на студентите от специалност Архивистика (сн.213), Етнология (сн.214), История на България–спецкурс Историкът и изворите (ИФ) (сн.215), Връзки с обществеността (ФЖМК) (сн.216), Културология (ФФ), Социални дейности (ФНПП) (сн.217) със своите ръководители доц. Андриана Нейкова (ИФ), доц. Минка Златева (ФЖМК), доц. Елка Дроснева (ИФ), доц. Цвета Тодорова (ИФ), гл.ас. Мира Маркова (ИФ), хон.ас. Владислав Господинов (ФНПП). Студентите Гергана Костуркова и Олга Кряжевских от II курс в специалност Културология разработиха курсова работа в специалния курс по Културен мениджмънт на тема: Музеят на СУ като културна институция, студентите от II курс на специалност Връзки с обществеността получиха задача след запознаване с музейната експозиция да представят свои виждания относно историческата стойност и начина на експониране, а студентите от IV курс в специалност Етнология по своя инициатива поставиха началото на събиране на разнообразни материали за подготовка на изложба, посветена на периода на социализма в България (сн.218).

МУЗЕЙНИТЕ ИЗДАНИЯ

В края на 2006 г. Музеят на СУ подготви и издаде рекламни материали от календари за новата 2007 г. (сн.219), като големият календар бе изработен в Университетското издателство по проект на доц. Цвета Тодорова и художествено оформление на худ. Борис Драголов(ВИ). В същото издателство бяха отпечатани новият Пътеводител на Музея на СУ с текстове на български и английски език с ав-

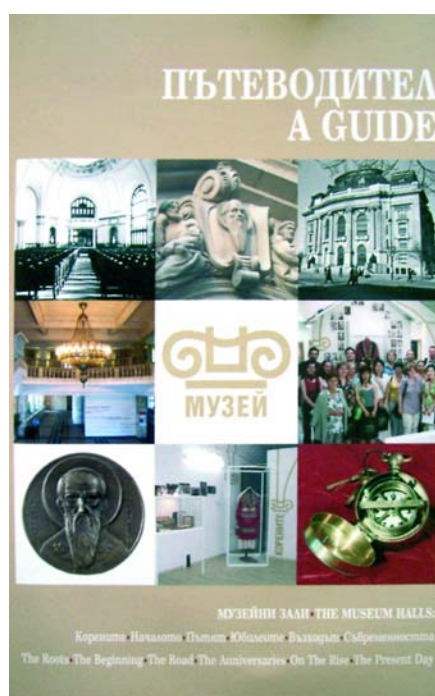
219

219

219

220

тори: на текст и фотоси – доц. Цвета Тодорова (изпълнителен директор на Музея на СУ), на компютърен дизайн – доц. Мирослав Богданов (Национална художествена академия) и на превода – доц. Константин Грозев (ИФ) (сн.220) и поредният брой на годишното издание на Музея на СУ – MUSEUM 5 – 2006 с автор на текстовете и фотоси – доц. Цвета Тодорова и на компютърен дизайн – доц. Мирослав Богданов.

СИТНИ, ДРЕБНИ, като ...

ЗА АЛЕКО КОНСТАНТИНОВ ОТ А. БАЛАБАНОВ

...Откакто е умрял Алеко Константинов, пишат се постоянно и толкова много критики и анализи на неговите произведения, по обем десет пъти повече, отколкото е написал сам той. Особено интересни са по своята глупост и по своята многословна пустота „анализите“ и „студиите“ върху неговия сиромаш Бай Ганьо. Едни пишат и разсъждават дали бай Ганьо е тип или човек; други мъдруват върху това, дали е възможен като действителен човек, или пък е само една хипербола; трети гирят психологическата правда в постъпките му. Най-безпомощни са тия, които е опитват да характеризират хумора на Алеко Константинов. А само малцина, и то плахо, плахо заговарят за художествената стойност и за писателската дарба на тъй много оплаквания и

221

отричан човек, и гражданин, и мъченик Алеко Константинов...

Няма ли поне сега, след това честване на паметта на убития преди двайсет и пет години, няма ли поне сега да се погледне малко по-достойно на работите на една толкова ценна личност в нашата литература?...Той сам, да бе жив или да можеше да погледне отнякъде това, което цапаме за него и за неговите писания, би написал в гроба най-жлъчните си фейлетони...(сн.221)

(Из А. Балабанов. За мястото на Алеко Константинов в нашата литература. Сп. Демократия, г. II, 1922, кн.14, 330-331 – В: Апология на българското... С., 2006)

ЕЛИН ПЕЛИН И АЗ

...Най-хубави бяха нашите години, които прекарахме като българановци. Денонощно бяхме заедно. Това време Елин Пелин в едно свое писание нарече „златно време“, макар че не се виждаше никога никакво злато в джобовете ни.

Аз си представлявам какви томове чисти, свежи, хубави, весели и тъжни писания биха останали от всички ни, ако да имаше някой да записва всичко, което вършехме и прекарвахме и декламирахме тогава.

Маскаради, танцови забави, игри, всичко беше одухотворено от поезия.

Един маскарад бяхме се маскирали с черни полутелешки глави и с дрехи от кеневир като

221

африканци. Бяхме Ал. Божинов, Елин Пелин, Сава Огнянов, Васил Кирков, Пенчо Койчев, покойният Иван Багárov и аз. Пълно фиаско претърпахме. Недоволни, загрижени се събрахме в бараката на тогавашния прочут „Червен рак“.

- Багаре! Да не смееш да ми викаш на име, та да ме познаят, че ей сега ще ти лупна една чаша по сурата! – извика сърдито Васил Кирков. Работата ставаше сериозна. Тогава Елин Пелин се обърна към Кирков и му каза:

222

- Их, Васко! И ти мислиш, че сега се сърдиш с тая телешка муцуна! Я се погледни в огледалото!

И смях беше краят на кавгата...

Ето ни август е, ние сме в Петербург 1913 година...

На другия ден решихме двамата да се поразходим по брега на Нева. Тамам залязваше и слънцето. Тъкмо тогава цяла България пееше руската песен „Глядя на луч пурпурного заката, стояли мы на берегу Невы“ и пр. Пък и аз я бях превел още ученик. Аз все знаех да изпявам поне „Цвете мило“. Но Елин Пелин – никакъв звук не можеше да изпее, струва ми се, и сега още не е станал годен за операта.

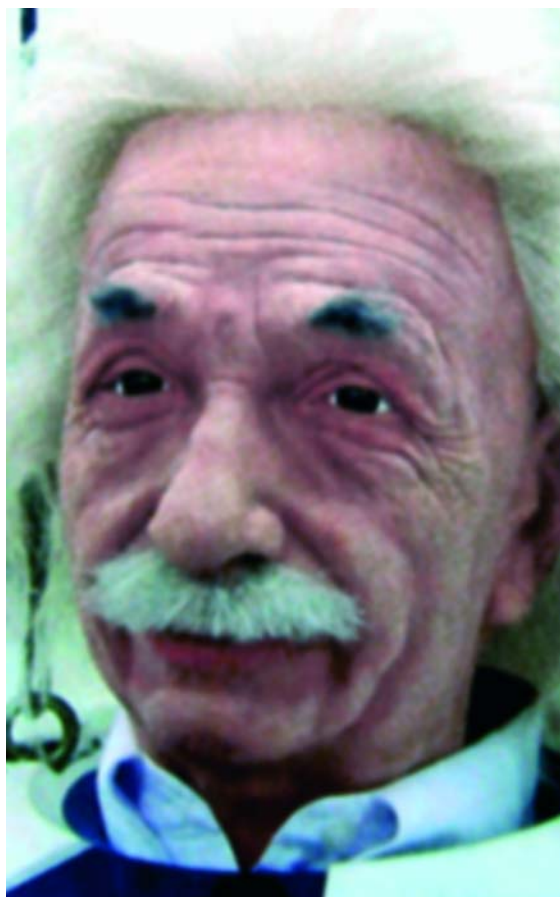
- Но все пак ела, ела барем тука да го изпеем на самото място, на брегу Невы. Че да има за какво да се хвалим в София. – И си хванахме ръцете – нали и в песента има – „Вы руки жали мне“ и пр...

Знам колко хубаво ще да сме пели, оттам минаваха някои хора, не зная какви са били, но сигурно са оценили правилно нашия дует – и дойдоха да ни питат от коя лудница сме избягали... (сн.222)

(Из А. Балабанов. Елин Пелин и аз. – В: Апология на българското...С., 2006)

АЛБЕРТ АЙНЩАЙН

Придобилият известност с трите си велики труда, които издава през 1905 г. – за квантовата теория (м. март), за Брауновото движение (м. май), за фотоелектричния ефект и квантуването на светлината (м. юни), Алберт Айнщайн е избран за професор по теоритична физика в Цюрихския университет през

223

1909 г. Истинска популярност обаче му носи публикуването на неговата теория на относителността (м. ноември 1915). Нобелова награда за физика получава през 1921 г.

- Никак не мога да си намеря помощник – оплакал се веднъж Едисон на Айнщайн. Всеки ден идват млади хора, но нито един не подхожда.

- А как определяте тяхната годност? – заинтересувал се Айнщайн.

Едисон му показал лист с въпроси.

- Който отговори на тях, той ще ми стане помощник.

„Колко мили има от Ню Йорк до Чикаго?“ – прочел Айнщайн и отговорил: „Трябва да се погледне в железопътния справочник.“ „От какво се прави нераждаемата стомана?“ – „Това може да се узнае от справочника по металознание.“

Като хвърлил поглед на останалите въпроси, Айнщайн казал:

- Без да чакам отказ, сам снемam кандидатурата си. (сн.223)

ДЕТСКИ СПОМЕН

Някога, преди много години, в Пловдивската мъжка гимназия имаше един учител на има Хараламби Дончев. Преподаваше български език, по точно български правопис, защото преподаването му се изчерпваше, току-речи, с това да учи учениците на ъ, ъ, ж, п, я – къде се пишат тия букви и къде не се пишат. Като ги гледам наредени тук една до друга, потръпвам

и сега от страх: виждат ми се като някакъв малки демончета, за които и аз съм жертвал толкова време и толкова сили, докато ги науча. Господин Дончев беше мой учител и като всички учители в онова време беше, и то здравата... Понеже беше съученик на баща ми от Петропавловската семинария, смяташе, че може да ме бие, когато и колкото си ще, толкова повече, че баща ми бил рекъл: Бий! Момчето ми е свикнало на бой. И наистина аз ядях най-много бой в класа и най-много ругатни от него. Викаше ми:

- Гълъбов, син на учител, инглизки гвоздей, венецианско огледало, пукнато гърне! Погледни си класното упражнение! Заприличало е на баташко клане от червено мастило.

Веднъж, след като ме наруга по този цветист начин, взе, че ми заши две хашлами, както той наричаше плесниците. Но веднага, след като се отдалечи на няколко крачки, аз грабнах шишенцето с мастило от чина и го започих към голата му глава. Добре, но нали бях зашеметен от хашламите, не улучих целта и шишенцето се пръсна в стената.

(Из К. Гълъбов. Спомену за български писатели. С., 1991)

ЗА МОИТЕ ПРЕПОДАВАТЕЛИ И СЪСТУДЕНТИ

За проф. Велчо Велчев е разпространен в различни варианти един анекдот, че за да се провери дали студентът е чел литературното произведение, за което говори, му задавал някакъв въпрос уловка, чийто отговор веднага показвал дали студентът е чел произведението. Така например в Повести о том, как Иван Иванович поссорился с Иваном Никифоровичем се разказва за това, че Иван Никифорович нарекъл Иван Иванович „гъсок“ и във връзка с това те започнали безкрайни дела един срещу друг. Но проф. Велчев задавал не въпроса „Кой кого е нарекъл „гъсок“?“, а примерно „Кой на кого е откраднал гъсока?“ И когато един студент, който явно не бил чел произведението, отговорил на провокационния въпрос в смисъл, че примерно Иван Никифорович е откраднал гъсока на Иван Иванович, професорът му казал:

- Иди и прочети произведението и тогава се яви на изпит, защото не си го чел.

- Чел съм го, проф. Велчев, ама се изтървах, та казах обратното. Вярното е, че Иван Иванович е откраднал гъсока на Иван Никифорович.

- И това не е вярно – казал професорът, защото никой от никого не е откраднал гъсок, ами го е нарекъл „гъсок“. А ти сега си отивай и като прочетеш произведението ще се явиш на изпит, и чак тогава правилно ще отговориш на правилно поставения въпрос „Кой кого е нарекъл „гъсок“?“.

* * *

224

За проф. Александър Балабанов има много вицове, но тук ще разкажа един от тези, които са свързани с наши преподаватели. Макар че когато асансьорът е повреден и се намира на даден етаж, вратата му на този етаж не може да се отваря, веднъж проф. Балабанов отворил вратата на най-долния етаж в Софийския университет, но асансьорът не бил там. Поради пословичната си „балабановска“ разсеяност нещо се затуткал и не прекрачил в зеешата дупка. През това време се появил проф. Зарев, който също имал намерение да се качи в асансьора. Като го видял Балабанов казал:

- Заповядайте, проф. Зарев

- Ама Вие сте преди мене, трябва да влезете Вие по-напред.

- А, не-не – аз ще се позабавя малко, защото не мога да се сетя къде сякаш да ходя.

- Е, добре тогава, много Ви благодаря! – казал вежливо Зарев, като се насочил заднишком към отворената врата на асансьора.

- А, няма защо – отвърнал също толкова вежливо Балабанов и в следващите секунди чул как Зарев изревал от сгромолясането си в асансьорната шахта.

Дочули рева и охканията в шахтата, намиращите се наблизко студенти изтичали към вратата на асансьора, където надничал проф. Балабанов, и го запитали:

- Какво стана, човек ли се преби?

- Абе, какъв ти човек, бе, професор Зарев се преби!

Този виц е само наполовина виц, защото другата половина е пълна истина и проф. Зарев известно време не ни четел лекции по тази причина. (сн.224)

(Из Блажо Блажев. За моите преподаватели и състуденти. Откъси от ръкописа Избрани спомени – В: Преподаване и изследване руского езика в Софийском университет. С., 2006)

ЕПИГРАМИ ОТПРЕДИ 40 ГОДИНИ

Революцията отложиха,
щом масата сложиха.

5 май 1967 г.

* * *

В България всичко може,
стига голям да предложи.

6 май 1967 г.

* * *

„ИСТОРИК“

Пише само за мъртви, че мълчат,
а за живи мълчи, че гълчат.

2 юли 1967 г.

* * *

ОБИЧАЙНА ОПЕРАЦИЯ

Очите им фактите граскаха
и те ги...заграскаха.

6 август 1967 г.

Акад. Димитър Ангелов

(Из Д. Ангелов. Спомени. С., 2004)

ЩАСТИЕТО

...Бързата смяна на щастието с нещастие,
нейната непредвидимост и зависимост от

най-случайни причини подхранват у някои убеждението, че боговете са завистливи, че се дразнят от въздигането на възвишените и бързо ги свалят на земята, а понякога отнемат и живота им...

Крез, великият цар на Лидия, достигнал върховете на властта, богатството, могъществото и щастието. Когато армията му била разбита, а сам той – пленен и осъден на изгаряне от още по-могъщия владетел на Персия Кир, край вече запалената клада той изстенал и възкликнал три пъти: „Солоне, Солоне, Солоне!“

Кир наредил да укротят огъня на кладата и разпоредил осъдения да изясни какво е имал предвид. Тогава Крез разказал как някога при него дошъл атинянинът Солон, великият законодател, който видял благополучието му, но се отнесъл към него с безразличие и рекъл: „Няма човек приживе щастлив.“

Сиреч, никой, докато е на този свят, не знае какво го чака и само след смъртта може да се отсъди кой е бил действително щастлив и кой – нещастен.

Този разказ не се нуждае от заключаваща поука, както например в баснята. Защото тя се съдържва в самия него. (сн.225)

(Из И. Паси. Щастието. – В: в. Сега, 24 юни 2006)

АНЕКДОТИ ТОЧНОСТ

Професор Александър Балабанов излязъл по бърза работа и оставил на вратата на кабинета си бележка със следното съдържание:

„Ще бъда тук в три часа.“

Към три часа професорът се завърнал. Вниманието му привлякло окачената бележка.

„Ще бъда тук в три часа.“ – прочел той и си рекъл. – Избързал съм с десетина минути. Трябва да бъда точен. – И започнал да се разхожда напред-назад пред вратата си. Когато станало точно три часа, влязъл в кабинета си.

НЯМА СМИСЪЛ

Професор Балабанов излязъл от къщи, обут с една черна и една кафява обувка. Срещнал го негов познат и му казал:

- Драги професоре, какво сте направили? Я си погледнете краката!

- Зная! – прекъснал го Балабанов. – Забелязах го, пък и други вече ми го казаха, но какво да правя? Грешката е станала още тази сутрин у дома.

- Идете и си сменете обувките! Така ли ще ходите цял ден?

- Няма смисъл! И да ги сменя пак същото ще се получи. В къщи другите две обувки също са различни.

ЗАПИТВАНЕ

Професор Александър Балабанов пристигнал в Плевен. Но още щом влязъл в града се запитал:

- Всъщност защо гоїдох тук?

И като не могъл да си спомни, отбил се в пощата и погал следната телеграма до жена си в София:

„В Плевен съм. Съобщи ми веднага за какво гоїдох тук.“

ЮБИЛЯР

В деня на своя юбилей Александър Балабанов се качил на едно такси и казал на шофьора:

- Искам да поздравя професор Александър Балабанов по случай 30-годишния му юбилей. Карай в Народния театър да видим там ли ще бъде тържеството?

ТРИ ЧИФТА

Някой запитал Александър Балабанов защо носи в джобовете си три чифта очила.

Той се досетил, че го иронизират за неговата разсеяност и казал:

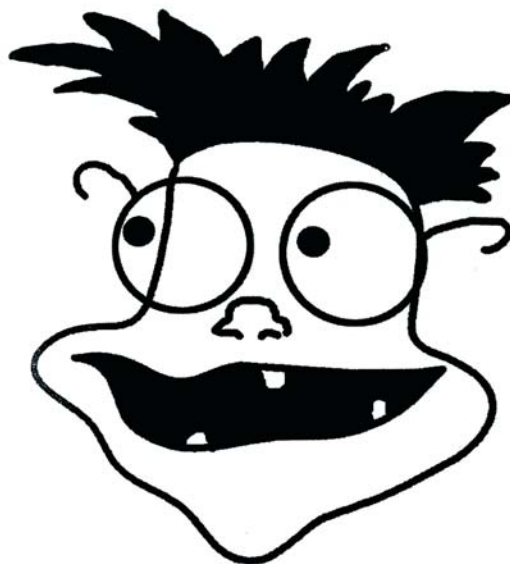
- Първите употребявам за четене, вторите за резерв, а с третите търся другите два чифта.

(Из Балабанов, А. Апология на българското. Спомени за себе си и размисления за българската литература. Балканският хитрец. С., 2006)

НЕСЕКВАЩО ОСТРОУМИЕ

На коктейла по случай лятната школа по микролокален анализ в Горна баня през лятото на 1982 г. влиза проф. Гординг приближава се до проф. Тагамлици и със съответното самочувствие се представя: Аз съм професор Гординг и идвам от Лунд. Следва моменталният отговор: Аз съм професор Тагамлици и идвам от София. Двамата се усмихват и започват непринуден разговор.

- Разберете най-после! – не издържа преподавателят. – Вече за трети път Ви пиша

тройка. Защо не учите? В края на краищата никои не е умрял от учене!

- Знам – казва студентът, - но по-добре да не рискувам.

- Г-н професор, мисля, че не заслужавам толкова ниска оценка!

- И аз мисля така, колега, но за съжаление по-ниска няма.

По какво си приличат професорът и Светата инквизиция?

- По начина на работа: първо проповеди, после изтезания, а накрая – екзекуция...

На изпит по история:

- Какво да Ви задам – един сложен или два прости въпроса?

- По-добре един сложен.

- Добре, къде се е появил първият човек?

- В Пазарджик.

- Чудесно, а защо мислите така?

- Ааа, не, това вече е втори сложен въпрос...

- Дипломната Ви работа се чете трудно – казва професорът на студента. – Тя трябва да бъде написана така, че и последното магаре да я разбере.

- Разбира се, професоре. Какво не Ви е ясно?

- Синът ти, като учи в университета, намери ли си подходяща квартира?

- Той смята, че да. Квартирата му е на две минути пеша от кръчмата, на три минути пеша от квартирата на гаджето му и на час и половина с автобус от университета.

Син студент телеграфира на майка си: «Не взех изпита. Подготви баща ми».

Получава отговор: «Баща ти е подготвен! Подготви се ти!»

* * *

- Какво стана, взе ли го? – питат излязъл от изпит студент.

- Според мен, да.

- И какво те питаха?

- Откъде да знам, той ме питаше на английски...

* * *

Връща се първокурсник от първия си изпит и родителите му го посрещат с жив интерес:

- Как мина?

- Нормално, само че този гето ме изпитваше, се оказа много набожен тип, всеки път, когато отговарях, той вдигаше очи към тавана и повтаряше: „Боже мой!, Боже мой!“

* * *

Колко празника има студентът?

- Два – Нова година и всеки ден...

* * *

В морето се дави човек и крещи:

- Help, help!

По брега вървят двама студенти и се възмуцават:

- Гледай го, глупакът му с глупак! Докато всички се учеха да плуват, той учел английски!

* * *

Изпращат английски шпионин под прикритие като студент. След седмица го изгонват обратно. Шефовете го питат:

- Какво стана?

- На лекциите всички спят, аз пиша – разоблича ме.

Пращат друг съответно инструктиран. Него го изгонват след месец. Обяснението му:

- На лекциите всички спят, аз – също, в обещитието всички пият, аз – не.

Третиият се задържа половин година:

- Всички спят – и аз спя, всички пият – и аз пия, всички взеха сесията, а аз се издърних...

* * *

Кой как си взема изпитите:

- Студент първи курс вади тайно пищова от ръкава и бързо го крие.

- Студент втори курс вади пищова, слага го пред себе си на чина и преписва, като го прикрива с ръка.

- Студент трети курс вади лист, преписва от учебника, който е на коленете му.

- Студент четвърти курс вади учебника, слага го пред себе си и преписва.

- Студент пети курс вади лист с предварително написани отговори и отговаря по него

- Студент шести курс прелиства учебника пред носа на професора:

- Това тук ли е ?

- Не – отговаря му преподавателят.

- Може би тук

- Не.

- Ей, много замотано! На намери си го сам...
(Из Смешки на в. Сега, 2 септември 2006; 31 март 2007)

* * *

Срещат се двама студенти.

Единият споделя:

- Като си помисля какъв инженер ще излезе от мен, направо ме е страх да отида на лекция...

* * *

Професорът:

- Вашето име?

Студентът:

- Иванов – и се усмихва.

- Защо се усмихвате? – пита професорът.

- Доволен съм, че отговорих на първия въпрос...

* * *

В Университета тече сесията. В коридора на пейка седи красива студентка и съсредоточено чете някаква дебела книга.

Минава някакъв и решава да ѝ привлече вниманието и казва компетентно:

- Аа, алгебра... Знаете ли, накрая я убиват...

* * *

- Извинете, бихте ли ми казали тази година с какъв бал се влиза в Международни отношения?

- 5000 долара...

(Из в. Сега, Смешки. 5 май, 2007)

В Аулата на СУ “Св. Климент Охридски“ евраблюдател изнася пред студентите от Историческия факултет лекция на тема: „Българският народ може и сам да върви напред, но всяко правителство му се мотае в краката“.

(Из в. Сега, После, 4 юли 2007)

